

מאורעות הזמן

מלחמה
אתחלתה
דגאולה

המבט הפנימי
בלבבי משכן אבנה

קונטרס זה
הוא האוסף השני של
דרשות על "מלחמה"

הראשון פורסם בתשפ"ג
**עומק הנהגת ה'
בתוקפה זו**

105 עמודים

ללקיחת חלק בהוצאות
של הדפסת הספרים
לזיכוי הרבים,
ניתן לצור קשר עם
'בלבבי משכן אבנה'
טלפון: 052.763.8588
פקס: 03-5480529
bilvavi231@gmail.com

להאזנה לשיעור
בקול הלשון
073-295-1245 ישראל
USA 605-313-6660
ומקישים: כוכבית [*]
סולמית [#] -<
[מספר שיעור] -<
סולמית [#]

© כל הזכויות שמורות
מידי שבוע יוצא לאור כמה סוגי
גיליונות של הרב, שליט"א.
המעוניין להצטרף
לרשימת התפוצה
ישלח בקשה במייל
bilvavi231@gmail.com
או דרך הפקס
03-5480529

בֵּית־הַלְחָמִי: תיקון לחם - מְלַחֶמָה. מב
 אופן חלוקת שלל הַמְלַחֶמָה. מד
 נופלים ומתים בַּמְלַחֶמָה. מו
 מְלַחֶמָה - פנים ואחור - אף וחמה. מח
 תיקון כלי מְלַחֶמָה. מט
 מְלַחֶמָה - אור - חֲנֻכָּה. נ
 מְלַחֶמָה מכח שלום - בקלקול ובתיקון. נא
 מְלַחֶמָה - שְׁלוֹם - בֵּית מִקְדָּשׁ. נב
 מְלַחֶמָה סביב. נד
 מְלַחֶמָה עצה - עצות. נו
 מְלַחֶמָה לַעֲתִיד לְבוֹא. נז
 מְלַחֶמָה - אִישׁ בְּאֻחָיו. נט
 מְלַחֶמָה - מְנוּת. ס
 מְלַחֶמָה - קִנְיָה. סד
 מְלַחֶמָה - אָפֶס. סו
 מְלַחֶמָה - עִזּוּז - עִז. סז
 מְלַחֶמָה - סוּס. סט
 מְלַחֶמָה - קוֹדֶשׁ. עא
 שאלות ותשובות. עג

שורש מְלַחֶמָה - מְשִׁיחַ. א
 מְלַחֶמָה ה'. ב
 קול מְלַחֶמָה. ג
 סֵפֶר מְלַחֶמָה ה'. ד
 מְלַחֶמָה עֲמֻלָּה. ו
 עֲמִיד הָעֵנָן נלחם לישראל. י
 חֲצֻצֹת בַּמְלַחֶמָה. יב
 לְחָמָה סִיחָן וּמוֹאָב. יט
 מְלַחֶמָה עוֹג - גּוֹג. יז
 בְּלָעָם - מְלַחֶמָה בפה. יט
 שותפות בַּמְלַחֶמָה. כב
 ניצחון בַּמְלַחֶמָה בדרך טבע ובדרך נס. כה
 רוח לבב וגבורה בַּמְלַחֶמָה. כז
 שלום בשעת מְלַחֶמָה. ל
 מְלַחֶמָה - השחתה. לב
 אִשֶּׁת יִפְתָּח־אֶר - מְלַחֶמָה בזוהמא. לד
 שורש מְלַחֶמָה. לו
 מְלַחֶמָה על ידי מְלָךְ. לח
 אִישׁ מְלַחֶמָה. מ

שורש מלחמת - משיח

פעם ראשונה שמצינו בתורה מלחמה, הוא במלחמת המלכים, ארבעה עם חמשה כמ"ש (בראשית, יד) "ויהי בימי אמרפל מלך שנער וג'ו, עשו מלחמה את ברע מלך סדום".

ובמלחמה זו נשבה לוט, וניצול ע"י אברהם, שממנו יצא משיח, והרי שהשורש במלחמה זו גילוי ניצוץ של המשיח. ובעומק שורש כל המלחמה היה על אורו של משיח שהיה גנוז שם בסדום.

וכתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל, ארבעה מלכים עשו מלחמה עם החמשה, ונצחו הארבע, ואברהם אבינו ניצח את הארבעה והתגבר עליהם עכ"ל.

ועומק הדבר שהיו "ארבעה" מלכים דייקא, אמרו חז"ל (ב"ר מב, ד) ארבעה מלכים אלו כנגד ארבע מלכויות, שעתידין להשתעבד בישראל. וכתב הרבינו בחיי (שם) וז"ל והכוונה במדרש הזה, כי כשם שהתגבר אברהם על ארבעה מלכים אלו וניצח אותם ונפלו בידו, כן לעת"ל עתידים ארבע מלכויות שיפלו ביד זרעו, וזרעו ינצחום, עכ"ל.

ושורש ארבעת המלכים, כנגד ד' מלכויות כנ"ל, נודע שהוא כנגד ד' אותיות הוי"ה; בבל – כנגד יוד' של הוי"ה, מדי – כנגד ה' של הוי"ה, יון – כנגד וו' של הוי"ה, אדום כנגד הה' אחרונה של הוי"ה. וכנגדם ה' מלכים, שנוסף בהם מלך כנגד קוצו של יוד', שהוא בחינת משיח. וזהו שתחלה נשבה לוט, והיינו שגברו ארבעת המלכים על החמשה, שגברו על קוצו של יוד', ובא אברהם והוציא ניצוץ משיח שהוא כנגד קוצו של יוד', כנודע.

והבן מאוד שכל המלחמות שישנם בעולם, הם על אור משיח, והבן שעצם המלחמה על אור משיח, ע"ז מתגלה התנוצצות אורו של משיח בכל מלחמה.

ולכן אמרו (מגילה יז:) מלחמה – אתחלתא דגאולה. וזה נאמר בכל מלחמה, אולם בעיקר במלחמה אחרונה, שנלחמים על ה' ועל משיחו. כמ"ש (תהלים ב, ב) "ייתצבו מלכי ארץ ורוזנים נוסדו יחד על ה' ועל משיחו".

ועיקר המלחמה הוא ע"י משיח בן יוסף (ע' סוכה נב. וזה"ק ח'ג קצב:) בבחינת משיח מלחמה – משוח מלחמה, והבן. אולם המלחמה על משיח בן דוד, והבן.

וכתב באמרי נעם (חקת) וז"ל, מותר להתגרות ברשעים בעוה"ז (ברכות ז:) ר"ת; מלב, והשם הזה יוצא מן השם יכ"ש, שהוא "יְחֻדָּךְ פְּכַבְתָּ שְׁמֶרֶם" (ר"ת; יכ"ש) [שאלה: מה למעשה אומרים לנו שמות אלו? תשובה: מלב - לעשות הכל מעומק הלב. יכ"ש, יחודך כבבת שמרם - כאשר עושים הכל מן הלב דבקים ביחודו, וזהו כח השמירה להינצל מכל רע.] והשם יכ"ש בא"ת ב"ש הוא מלב וכו'. וזה השם במילואו מ"ם למ"ד בי"ת, עולה תקס"ו, מספר משיח בן יוסף, כי הוא יהיה משוח מלחמה, להכות הרשעים ולהתגרות בהם בכח זה השם מל"ב. אמנם צריך הוא לשמירה שלא יהרג, כמו שהתפלל עליו דוד ע"ה, "חיים שאל ממך", כמ"ש חז"ל בסוכה, וזהו "יְחֻדָּךְ פְּכַבְתָּ שְׁמֶרֶם", רומז על משיח בן דוד, העולה 'כבבת', שהוא השומר של משיח בן יוסף עכ"ל.

והבן שמשיח בן יוסף נלחם על משיח בן דוד, ומשיח בן דוד שומר על משיח בן יוסף, וזה ע"י קוצו של יו"ד, בחינת שער הנז' דקדושה.

מלחמת ה'

כתיב (שמות א, י - יא) "הבה נתחכמה לו פן ירבה והיה כי תקראנה מלחמה ונוסף גם הוא על שנאינו ונלחם בנו ועלה מן הארץ, וישימו עליו שרי מיסים למען ענתו בסבלתם וג'".

והרי שטעם המלחמה, גרם תוספת שיעבוד במצרים. וכן המלחמה גרמה תוספת עיכוב ביציאת מצרים בשלמות, כמ"ש (שם, יג, יז) "ולא נחם אלקים דרך ארץ פלשתים כי קרוב הוא כי אמר אלקים פן ינחם העם בראתם מלחמה ושבו מצרימה". ועי"ז נתארך דרכם ביציאת מצרים (ועיין מכילתא שם). ובאמת נעשה מלחמה בין מצרים לישראל, ושם (יד, יד) כתוב "ה' ילחם לכם ואתם תחרשון", וכן היה בפועל, וכמ"ש (שם, טו, ג) "ה' איש מלחמה".

והרי שמי שנלחם במצרים אינם בנ"י אלא הקב"ה, והבן שכיון ששורש המלחמה כמו שנתבאר לעיל^א, הוא מלחמה על 'משיחו', לכן זהו מלחמה על ה' ועל משיחו, שמשיח כל היותו גילוי אלוקות בעולם.

וכן כתיב (דברים א, ל) "ה' אלקיכם ההלך לפניכם הוא ילחם לכם ככל אשר עשה אתכם במצרים לעיניכם". ואמרו (ע"ז ב:) מלחמות – אני עשיתי, שנאמר "ה' איש מלחמה". וכן כתיב (דברים ג, כב. כ, ד).

ועיקר כח זה נגלה בעמלק, כמ"ש (שמות יז, טז) "כי יד על כס יה מלחמה לה' בעמלק מדר דר". ואף שיש מצוה למחות זרעו של עמלק ע"י ישראל, מ"מ בעמלק נגלה ביותר שעיקר המלחמה הוא ע"י ית"ש, מלחמה לה' בעמלק.

והנ"ל אינו רק במלחמת עמלק אלא כן הוא בכל המלחמות, אלא שבמלחמת עמלק נגלה ביותר. ואי אפשר לנו להשלים המלחמה עמו להכרית כל זרעו וזכרו, אלא רק הוא ית"ש ישרים זאת. ובדקות עמלק ראש לכל האומות, "ראשית גוים עמלק" ולכן כל מלחמה בכל אומה, היא ענף ממלחמת עמלק.

ולכך כיון שבמלחמת עמלק נאמר, "מלחמה לה' בעמלק", כן הוא בפנימיות בכל מלחמה כי היא ענף של מלחמת עמלק כמו שנתבאר. (ועיין שפת אמת כי תשא תרמ"ב).

ובעומק כל מלחמה היא כנגד ה' וכמ"ש (שמואל א; כה, כח) "כי מלחמות ה' אדני נלחם". וה' הוא שנלחם, וכמ"ש (ישעיה מב, יג) "ה' כגבור יצא כאיש מלחמות" וג"ו.

^א המבט הפנימי 001 שורש מלחמת - משיח

ובעומק, כל הבריאה כולה נלחמת נגד השי"ת, כמ"ש (תהלים קמ, ג) "כל יום יגורו מלחמות". והיינו כי כל הבריאה סותרת לתפיסת 'אין עוד מלבדו' כי הם מלבדו, ולכן עצם היותם סותרת ונלחמת בו ית"ש, באין עוד מלבדו. ולכן "מלחמות אני עשיתי", והיינו שהוא ית"ש נלחם לגלות שאין עוד מלבדו.

וזהו נקרא ספר מלחמות ה', כמ"ש (במדבר חקת כא, יד) "על כן יאמר בספר מלחמות ה'", וזהו ספר תורה, מלחמתה של תורה, כמ"ש (ספרי, האזינו שכא) עושי מלחמה, שהיו נושאים ונותנים במלחמתה של תורה, שנאמר "על כן יאמר בספר מלחמות ה'". ובפנימיות התורה נגלה שאין עוד מלבדו.

קול מלחמה

כתיב (שמות לב, יז – יח) וַיִּשְׁמַע יְהוָה אֶת־קוֹל הָעָם בְּרָעָה וַיֹּאמֶר אֶל־מֹשֶׁה קוֹל מִלְחָמָה בְּמַחֲנֶה: וַיֹּאמֶר אֵין קוֹל עֲנוֹת גְּבוּרָה וְאֵין קוֹל עֲנוֹת חִלּוּשָׁה קוֹל עֲנוֹת אֲנָכִי שְׁמַע: ואמרו (שמות רבה (וילנא) פרשת כי תשא פרשה מא).

אמר לו יהושע קול מלחמה במחנה א"ל משה אין קול ענות גבורה והיה כאשר ירים משה ידו וגבר ישראל, אין קול ענות חלושה, ויחלוש יהושע, מהו קול ענות אנכי שומע, קול חירופין וגידופין אני שומע.

ונתבאר לעיל², ששורש כל המלחמות הם נגד השי"י, וכאן מתגלה בברור, כמ"ש (זוה"ק, בלק רי:): על עדות שקר בגין דסהידו ישראל שקר ואמרו (שמות לב) אלה אלהיך ישראל בקל תקיף דכתיב (שם) קול מלחמה במחנה. וכמ"ש (שמות רבה דלעיל) קול חירופין וגידופין.

ואמרו (תלמוד ירושלמי תענית פ"ד ה"ה) ויאמר אין קול ענות גבורה ואין קול ענות חלושה קול ענות אנכי שומע. א"ר יסא קול קילוס עכו"ם אנכי שומע.

אולם פשוטם של דברים, קול מלחמה, כי דרך המלחמה שיש בה קולות, וכמו שביאר ברוקח (סידור רוקח [כז] אשרי) וז"ל קול מלחמה, שהרי כתוב (במדבר י, ט) כי תבואו במלחמה והרעותם בחצוצרות עכ"ל. (ועין משך חכמה (שמות לב, יז) שביאר שיהושע סבר ששוב בא עמלק להילחם בישראל, ולכך השמיעו קולות של מלחמה.)

והנה כתיב (ירמיהו נ, כב) קוֹל מִלְחָמָה בְּאַרְצָךְ וְשֹׁכֵר גָּדוֹל: וכן נגלה כאן, "קול מלחמה אנכי שומע", ותולדתה, שבירת הלוחות - "שבר גדול". וכן על גאולה אחרונה אמרו (סנהדרין צז).

בששית - קולות, בשביעית - מלחמות. במוצאי שביעית - בן דוד בא.

ופירש רש"י וז"ל, בששית קולות – יצאו קולות שכן דוד בא. לישנא אחרינא, קולות מתקיעת שופר, שנאמר יתקע בשופר גדול (ישעיה כז, יג) עכ"ל.

² המבט הפנימי 002 - מלחמת ה'

מלחמה - אתחלתא דגאולה

וביאור הדברים, שבקולות הללו גנוז מחז קול של קילוס עכו"ם. ויש מלחמה בין הקולות, בין קול של קילוס עכו"ם לקול ה', וז"ש בשישית "קולות" - בלשון רבים, קול לעומת קול. כמו שהיה בהר סיני שתחלה נשמע קול ה', ואח"כ קול קילוס עכו"ם.

וחוזר ומתעורר קולות אלו ונלחמים זה בזה, וזהו ראשית המלחמה, מלחמה בקולות, כדרך הלוחמים שמשמעין קולות, קול מהומה ובהלה (ושורשו במה שאדה"ר שמע לקול אשתו, כמ"ש (בראשית ג, יז) "קִי־שָׁמַעַתְּ לְקוֹל אִשְׁתְּךָ", ואזי (שם פסוק י') "וַיֹּאמֶר אֶת־קוֹלִי שָׁמַעְתִּי בְּגֹן נְאִירָא קִי־עִירָם אֲנִי נֶאֱחָבָא: קול לעומת קול, והבן).

ומתוך קולות אלו הנלחמים זה בזה, יוצא קול חדש, והוא הקול שבן דוד בא. וקול זה אינו קול של ידיעה בעלמא אלא קול לשוב בתשובה. והיינו לשמוע בקולו של הקב"ה. וע"ש כן נקרא משיח, מלשון שיחה, כנודע. שמסיה ומשמיע קולו.

וקול זה נקרא אליהו, שכתוב ביה (מלאכי ג, כד) וְהָשִׁיב לִב־אֲבוֹת עַל־בָּנִים וְלִב בָּנִים עַל־אֲבוֹתָם.

והיינו שהוא משמיע קולו של משיח, ומהו קולו, "והשיב", לב אבות על בנים על אבותם, תשובה שלמה. וכמ"ש בסנהדרין, "עושים תשובה ונגאילים", וזה אליהו, שמבשר על הגאולה, והיינו מבשר לעשות תשובה ואזי נגאל.

ספר מלחמת ה'

כתיב (במדבר כא, יד) "על־כן יֹאמַר בְּסֵפֶר מִלְחַמַּת ה' אֶת־נְהַב בְּסוּפָה נֶאֱתַת־הַנְּחָלִים אֶרְנוֹן".

ופרש"י על אתר וז"ל, כשמספרים נסים שנעשו לאבותינו, **יספרו** את והב וג'ו עכ"ל. ולפי פירושו מדוקדק היטב "יאמר", ולא כתוב "יכתב".^א

אולם באבן עזרא (שם) כתב, וז"ל **ספר היה בפני עצמו**, ושם כתוב מלחמות ה' בעבור יראיו, ויתכן שהיה מימות אברהם, כי ספרים רבים אבדו, ואינם נמצאים אצלנו, כדברי נתן ועדו ודברי הימים למלכי ישראל, ושירות שלמה ומשליו עכ"ל. ועין עוד בדבריו על הכתוב (שמות יז, יד) "כתב זאת זכרון בספר".^ב

והרמב"ן (שם) כתב, וז"ל ודרך הפשט בספר מלחמות ה', שהיו בדורות ההם אנשים חכמים כותבים ספר המלחמות הגדולות, כי כן בכל הדורות, ובעלי הספרים היו נקראים מושלים, שנושאים בהם משלים ומילצות.^ג והנצחונות הנפלאים בעיניהם, **מיחסים המלחמות ההם לה'**, כי לו המה באמת

^א עין בהכתב והקבלה (דברים כד, א) וז"ל וכן יאמר בספר מלחמות ה' פי' כאשר יספרו אנשים ספורי מלחמת ה' והנסים שנראו בהם (ע"ש רש"י), כי אם ה' מלת בספר שם לאותו דבר שכותבין עליו לא יצדק מלת יאמר כ"א מליצת כתיבה וכו' ע"ש.

^ב וז"ל ואיננו אתנו כאשר אין לנו ספר הישר, ומדרש עדו, ודברי הימים למלכי ישראל, וספרי שלמה. ע"ש

^ג וכן ספר תורה נקרא 'משל', כמ"ש (שמואל א פרק כד פסוק יג) "כְּאִשֶּׁר יֹאמַר מֶשֶׁל־הַקֶּקֶמְלִי וגו'" ופרש"י (שם), וז"ל משל

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

עכ"ל¹. ובמושב זקנים (שם) כתב, וז"ל פירש הרי"ח, זהו ספר ואלה הדברים, שיש בו מלחמות ונצחונות של ישראל, כגון (דברים, ב, יב) "וּבְשָׁעֶיר יִשְׁכּוּ הַחֲרִים לְפָנֶיךָ וּבְגִי עֲשֹׂו יִירָשׁוּם וּג'ו", וכן (שם, שם, כג) "כְּפִתְרִים הַצָּאִים מִכְּפֶתֶר הַשְּׁמִידָם וּג'ו".

עוד כתב (שם), ד"א "בספר מלחמות ה'", דורשת הגמרא (קידושין ל: על סיפא דקרא "אֶת־נֶגֶב בְּסוּפָהּ") אלו שני ת"ח שנושאים ונותנים בדברי תורה ומתלחמים זה בזה על 'ספר' עכ"ל. וזהו תורת בבלי, שהיא מקל חובלים, דלא כתורת א"י, שהיא מקל נועם².

ועין מו"ק (כה:): וברש"י שם, ד"ה ספר מלחמות³. ובבן יהודיע שם. ובספר בית יצחק על אתר כתב (בשם מו"ה ר' אריה לייב מבלירטוק) וז"ל הספר הזה (שמות) נקרא ספר מלחמות ה', משום דכתיב בו (שמות יד, יד) "ה' יִלָּחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תַּחֲרֹשׁוּן", ובסוף בשלח (יז, טז) כתיב ג"כ "מִלְחָמָה לֵה' בְּעַמְלֶק וּג'ו", ובמעשה העגל היה ג"כ ענין מלחמה בעבור כבוד השם, דכתיב (במדבר לב, כו) "וַיַּעֲמֵד מֹשֶׁה בִּשְׁעַר הַמַּחֲנֶה וַיֹּאמֶר מִי לֵה' אֵלַי וּג'ו" (שם, כח) "וַיִּפֹּל מִן־הָעֵם בֵּינוֹם הַהוּא כְּשִׁלְשַׁת אֲלָפֵי אִישׁ". לזאת נקרא הספר הזה ספר מלחמות ה', עכ"ל. עיי"ש⁴. (ועין ספר שערי תשובה לר"י אבוחצירא, שכתב וז"ל דלפרשת האזינו קרא ספר מלחמות ה', משום שהיא תוכחות ומלחמות ה' עם ישראל, אם לא יקיימו דברי התורה עכ"ל)

ובאמת בכל ה' ספרים כתוב מלחמות ה', בכולם **חוץ מספר ויקרא** שהוא ספר הקורבנות שמביא שלום. שהיפך המלחמה שלום, והשלום תיקון המלחמה. וכלשון רש"י (קידושין ל: ד"ה את והב בסופה) וז"ל הכי דריש לה ספר מלחמות מלחמה שעל ידי ספר, אהבה יש בסופה. עכ"ל. אהבה ושלום.

ועין זוה"ק (ח"ב נו.) שאמרו, וכי ספר מלחמות ה' אן הוא, אלא הכי אתערו חברייא כל מאן דאגח קרבא באורייתא זכי לאסגאה שלמא בסוף מלוו. והרי שנעשה אהבה ושלום.

ובעומק כל המלחמות שורשם בספר, בתורה. ויתר על כן כתב המגלה עמוקות (חקת ד"ה על כן) וז"ל, שהארון הוא תורה שבע"פ, היה מכה אותם וכ"ו, ז"ש על כן יאמר בספר מלחמות ה', ר"ל שאלו המלחמות הכל באו מן 'ספר ה' עכ"ל. ועין אלשיך על אתר⁵. ופרי צדיק, חנוכה אות כה"י וחקת אות טו"א. ומלחמה אחרונה כוללת בקרבה את כל המלחמות שהיו בכל ימות עולם, ויכתבו כולם בספר מלחמות ה', ומלחמה אחרונה תחתום את הספר, והחתימה כוללת את הכליב!

ונצרך להלחם בה ע"י 'ספר', הינו תורה. ויתר על כן ע"י הארון, אור – נ, שער הנו"ן דקדושה, למעלה ממ"ט הנלחמים זה בזה⁶.

¹ ועין באברבנאל (במדבר כא, י), ועין שו"ע או"ח שי"ז ס"ז. ובנושאי כלים שם.

² גמרא (סנהדרין כד.) אמר רבי אושעיא: מאי דכתיב ואקח לי (את) שני מקלות לאחד קראתי נועם ולאחד קראתי חובלים, נועם – אלו תלמידי חכמים שבארץ ישראל, שמנעימין זה לזה בהלכה. חובלים – אלו תלמידי חכמים שבבבל, שמחבלים זה לזה בהלכה.

³ וז"ל רש"י (שם) ספר מלחמות – ספר תורה, לישנא אחרינא: שנלחם רבה ורב המנונא, ונתור ככי דההוא טייעא.

⁴ וז"ל, על כן יאמר כי בספר הוא ספר התורה, נעשית מלחמות ה'. כי הארון עשה מלחמה זו. ע"ש

⁵ וז"ל, ועל דרך הדרש נדרש על תורה שבעל פה וזהו מלחמות ה' שעל ידי ספר. ע"ש

⁶ וז"ל, וכמו כן בתורה שבעל פה יש ימינא ושמאלא ארבעים ותשע פנים טהור וארבעים ותשע פנים טמא וזוה נעשה המחלוקת ומלחמה שעל ידי ספר. ע"ש

⁷ על דרך לשון הגמרא (ברכות דף יב.) "הכל הולך אחר החתום".

⁸ כדברי הפרי צדיק (חקת אות טו)

מלחמת עמלק

כתוב (במדבר כא, א) וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עָרֹל יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דָּרָךְ הָאֲתָרִים וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ יָשָׁב:

וכתב רש"י (שם) יֹשֵׁב הַנֶּגֶב - זה עמלק, שנאמר (במדבר יג, כט) עמלק יושב בארץ הנגב. ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען, וכ"ו:

וַיִּשָּׁב מִמֶּנּוּ יָשָׁב - אינה אלא שפחה אחת: ופירש השפתי חכמים (שם) וז"ל השבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם עכ"ל^י.

וכתב רש"י (שם) וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי - שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג. טו). ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות: והיינו מזומן בכל עת למלחמה, ומהותו מלחמה^י.

ונקרא כְּנַעֲנִי כמ"ש רש"י (שם) מחז"ל^י ושנה את לשונו לדבר בלשון כנען עכ"ל^י. והיינו שצריך עצמו לכנען, והבן שאינו רק לשון כפשוטו, אלא צרוף לכנען.

וכתב הרמב"ם (מלכים פ"ה, ה"א) וז"ל ואי זו היא מלחמת מצוה זו מלחמת שבעה עממים, ומלחמת עמלק, ועזרת ישראל מיד צר שבא עליהם עכ"ל.

והבן שבמלחמה זו היה (מעין) כל ג' הללו. שבעה עמים - כי נדמו להם לכנען מחמת הלשון. מלחמת עמלק - כי היו עמלק. עזרת ישראל מיד צר שבא עליהם, והכא עמלק בא אליהם.

והנה עמלק בא להלחם בישראל ג' פעמים וי"א ב' פעמים. וז"ל הזה"ק (ח"ב דף מד.) אמר ר' יהודה תרי זמני אגח קרבא עמלק בישראל חד הכא, וחד דכתיב (במדבר יד) וירד העמלקי והכנעני וגו' (שמות יז, ח) וַיָּבֹא עֲמָלֶק וַיִּלָּחֶם עִם-יִשְׂרָאֵל בְּרִפְדֵּם עכ"ל. והכא (במדבר כא, א) לשיטות שהוא עמלק.

^י (ה.ה.) ועין במדבר רבה (חקת) וז"ל, דָּרָךְ הָאֲתָרִים, התייר הגדול שתר להם את הדרך שנאמר (במדבר י) וארון ברית ה' נוסע לפניהם וילחם בישראל. וע"פ המתבאר לעיל (המבט הפנימי 004) המלחמה כאן הייתה מכוחו של אור - נ. וכן כידוע 'אהרן' קרוב ל'ארוך', וכאשר "שמע שמת אהרן", כדלהלן.

^{טו} ועין גיטין לח. וז"ל עובד כוכבים (שקונה) ישראל (פרש"י וז"ל כגון עבד זה דשייך במצות עכ"ל) מגלן, דכתיב: וישב ממנו שבי. עכ"ל. וע"ש פני יהושע (שם) וז"ל ואי משום דמשני הש"ס דיליף מוישב ממנו שבי התם נמי כבר פרש"י ז"ל בפירוש החומש דהאי שבי אינו אלא שפחה אחת וא"כ כל הסוגיא דהכא איירי מקנין העובד כוכבים בעבד כנעני ע"ש. וע"ע במהר"ם שיף שם, ודברי יהונתן (חקת).

^{טז} וז"ל הגמ': וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עָרֹל, מה שמועה שמע - שמע שמת אהרן, ונסתלקו ענני כבוד, וכסבור ניתנה רשות להלחם בישראל.

^{יז} ועין ר' עובדיה מברסלב (על רש"י שם) שהרי עמלק מעולם רצועת מרדות לישראל ואין לך אומה ולשון שמתחלת בעצמה לקפוץ ולהלחם בישראל אלא עמלק. ע"ש

^{יח} (מדרש אגדה חקת)

^{יט} עין אבן עזרא (במדבר כא, א) וז"ל וַיִּשְׁמָע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עָרֹל - אמרו הקדמונים שהוא סיחון, ונקרא הכנעני כי כל אמורי - כנ"עני. ע"ש. ועין מדרש תנחומא (חקת) וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל. עמלק היה, למה קראו כנעני, לפני שנאסרו ישראל להלחם עם בני עשו, שנאמר בהם "אֲלִי-תִתְּגָרוּ כִּם" (דברים ח, ב), כשבא עמלק ונתגרה במ פעם ושתיים, אמר להם הקדוש ברוך הוא אין זה אסור כבני עשו, אלא הרי הם ככנעניים.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

ובזה נעשה חזקה של מלחמה של עמלק עם ישראל.

וכל זמן שהיו עננים, עיקר אחיזת עמלק, במי שפלטו הענן, "וַיִּזְגַּב בָּךְ" ^כ "מכת זנב" ^{כא}, שאלו שפלטם הענן הם בבחינת 'זנב' ^{כב}, אולם כאשר מת אהרן וסרו העננים, סר הכח המגן ^{כג} מפני עמלק ובא להלחם עם "כל" ישראל.

ובעומק יותר, כל זמן שהיו עננים מכח אהרן שמדתו שלום כמ"ש ^{כד} "אוהב שלום ורודף שלום", אזי כל הויתו סותר את עמלק, שכל הויתו של עמלק מלחמה, כנ"ל. אולם כאשר מת אהרן, וסר כח השלום, נמצא ונגלה מיד כחו של עמלק שמהותו מלחמה ^{כה}. ולכך במלחמה זו בא על כולם, על "השלם", היפך שלום.

אולם אף שמלחמה זו עם עמלק היתה מלחמה על כלל ישראל כולו, על 'השלם', כי נסתלק השלום, מ"מ כתיב "וַיִּשָּׁב מִמָּנֹן וְיָבִי", ואולם אינו שבי ממש, אלא שפחה אחת ששבו ישראל מהם, וחזרו ולקחו עמלק. ^{כו}

והיינו שעמלק לא הצליח; לא בכלל ישראל, ולא באלו שהם בבחינת 'זנב'. אלא אך ורק בשפחה שבויה, והבן מאוד ^{כז}. ועין רע"ב ^{כח} שם שהיא היתה קטנה בת י' שבי ר"ת שפחה בת י'. ועין פרי צדיק (דברים אות ב') ^{כט}

כ (במדבר כה, יח)

כא לשון פסיקתא דרב כהנא (פיסקא ג) "וַיִּזְגַּב בָּךְ" (דברים כה, יח), היכה אותך מכת זנב.

כב עין ספרי (דברים פרשת כי תצא פסיקא רצו) "וַיִּזְגַּב בָּךְ כָּל-הַנֶּחָשִׁים אֲחֵרֶיךָ", מלמד שלא היה הורג בהם אלא בני אדם שנמשכו מדרכי מקום ונחשלו מתחת כנפי הענן.

כג וז"ל תרגום ירושלמי (במדבר פרשת חקת פרק כא פסוק א) מית אהרן גברא גברא חסידיא די בןכותיה הנוון ענני דיקרא מגינין על ישראֵל. עכ"ל

כד (משנה אבות א, יב) הלל ושמיא קבלו מהם הלל ואמר הוי מתלמידיו של אהרן אוהב שלום ורודף שלום וכ"ו:

כה ועין שפת אמת (חקת שנה תרנ"ו) וז"ל כשהי' אהרן קיים לא היו צריכין למלחמה כי הוא עמוד השלום. וע"ע (שם תרנ"ד) שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וסבר שניתן רשות להלחם בישראל. והכוונה שדור המדבר הי' פריסת סוכת שלום עלינו ולא הוצרכו למלחמה. וע"ע (שם תרמ"ז) בפסוק וישמע הכנעני דרשו חז"ל שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני הכבוד וניתן רשות להלחם כו'. מה שיחסו מלחמות אלו בכחו של אהרן וכ"ו, "בצל ידי כסיתיך" הוא בחי' אהרן הכהן וענני הכבוד והוא ליסוד ארץ היינו לקרב ולחבר בחי' ארץ לשמים, וזה הי' עבודת הכהן בקרבנות. (עין מבט הפנימי 004 ששורש הקרבנות הוא – שלום).

כו מדרש אגדה (חקת) וז"ל לא לקחו מהם אלא שפחה אחת, ומשלחם היתה, שככה נאמר שבי מן השבי היתה עכ"ל. וע"ע רמב"ן (שם)

כז ועין רבי אליהו מזרחי (חקת כא, א) וז"ל הוצרכו רז"ל לפרש כן, משום דקיימא לן: אין ישראל מנוצחים מהאויב, אלא בעת קלקולם לפני המקום וכ"ו, לפיכך פירשו כאן, שלא מצאו בו קלקול, שהשבי ששבו פה אינו אלא השבי ששבו ישראל מהם עכ"ל. וע"ע ברמב"ן (שם).

כח וז"ל (על רש"י חקת כא, א) עוד שמעתי אומרים שרואה דבר זה ממלת שבי שעולה בראשי תיבות שפחה בת י' כלומר שפחה בת עשר שנים נוטריקון עכ"ל (וע"ע שם בדבריו שהוכיח שרק נשבה שפחה אחת ותו לא).

כט וז"ל וקליפת עמלק בעצם הוא נגד תואר הלך שלא פעל עוד בשום גוון בפועל בהנפש רק התרשלות וקריירות. אמנם אחרי זה כשמת אהרן הכהן נגד בחינת חכמה שבקדושה אז היה הכח לעמלק להתלבש את עצמו בגוון של סיחון והיינו להכניס הק"י ליפה במוח בחכמות וז"ל והוא נגד תואר אורח שכבר יש לו איזה שייכות במחשבה שנתפס במוח האדם. ולזה במלחמה הראשונה עמו לא היה לו שום שליטה על נפשות ישראל בפועל. וכאן נאמר וישב ממנו שבי שפחה אחת שיש לה קצת שייכות לקדושת ישראל על ידי חיוב מצוות שלה. וע"ש

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

פנימיות המלחמה - שלום

וכידוע, ענן שורשו ביסוד המים, וטבע המים שאינם נלחמים, היפך טבע האש שהוא - מלחמה^{לט}. ולכך באו עננים ע"י אהרן שמדתו שלום^מ. והיינו שהענן נלחם שיהא 'שלום'. ולא מלחמה כפשוטו^{מב}.

והבן מאוד מאוד, שזהו פנימיות המלחמה^{מג}, שלכך במלחמה פותחים תחלה בשלום. **ראשית** המלחמה שלום, כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ו ה"א) וז"ל, אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל. **וכן** אחרית המלחמה – שלום. וזה נגלה בפרט במלחמה האחרונה, שאחריתה משיח - שלום^{מד}.

מלחמה מכח ארון ברית ה'

כתב בפנים יפות (במדבר כא, ב) וז"ל בתחילה הוליך אותם הענן דכתיב (שמות יג, כא) "וְהָיָה הַלֵּךְ לִפְנֵיהֶם יוֹמָם בַּעֲמֹד עָנָן לְנֶחֱתָם הַדֶּרֶךְ", אבל כשנסתלק ענן הכבוד הלכו דרך ארון ברית ה' שהלך לפנייהם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה עכ"ל^{מה}. **ואף** בארון ברית ה' יש בו כח מלחמה^{מז}, כמו שנתבאר לעיל^{מז} 'אור – ו', מלחמה של שער הנו"ן שהיא המלחמה בעמלק^{מח} בכל דור ודור. **ובפרט בדור האחרון, מלחמה מכח הארון**.

^{לט} כגון (עובדיה א, יח) "וְהָיָה בֵּית־יַעֲקֹב אֵשׁ וְגֵית יוֹסֵף לִקְהָה וְגֵית עֵשָׂו לִלְשׁ וְדָלְקוּ בָהֶם וְאָכְלוּם וְלֹא־יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֵשָׂו כִּי ה' דָּבָר". ועוד הרבה בחז"ל.

^מ ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא), וז"ל ולזה נאמר עליו ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (במדבר כ') כי הנה העם כלו האנשים והנשים והטף הרגישו כי בחסרוננו חסר להם ענני השלום מהיות על זה **השיעור מהשמירה** ולזה ספדו והלילו עליו כלם, ע"ש.

^{מא} ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל מפני כי כבר התבאר מענין אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות ביחד (אבות פ"א מ"ב), לכך היה אהרן מקשר את ישראל ומאחדם יחד. וכן בעבודה במשכן ובמזבח, שהוא אחד, אל השם יתברך שהוא אחד, ובוזה היה עושה שלום וקשור בין ישראל ובין אביהם שבשמים. וזהו תכלית הקשור והאחדות שהיה על ידי אהרן וכו', ע"ש.

^{מב} ועין אוצר עדן הגנוז (חד סימן א)

^{מג} ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, הנה כבר יודיעו בזה שהמלחמה אינה נרצית להם בעבור הדבר אשר הוא לוחם ולא בעבור דבר העושה ונלוז אשר בה כ"א בעבור בקשת הטוב והמנוחה אשר בסוף, ע"ש באריכות.

^{מד} ועין במסכתות קטנות מסכת דרך ארץ (פרק שלום) וז"ל, ר' יוסי הגלילי אומר אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר (ישעיהו ט, ה) אָבִיעֵד שֶׁר־שָׁלוֹם, עכ"ל.

^{מז} ועין בשפתי כהן (במדבר ז, כט) וז"ל שלום בגמטריה זהו משיח עכ"ל.

^{מה} רבי אליהו מזרחי (במדבר כא, א) וז"ל, כששמע הכנעני שמת אהרן ונסתלק ענני כבוד, ואינו נוסע ישראל עכשו אלא אחרי הארון בלבד, שלא נשאר להם מכל אותם שהיו נוסעים עמהם אלא הארון, בא להלחם עמהם, עכ"ל.

^{מו} כמפורש בפסוק (במדבר י, לה) "וַיָּקֵי בְּנֹסֶע הָאָרֶץ וַיֵּאמֶר מִשָּׁעָה קוּמָהּ ה' וַיִּפְצֹל אֶת־יְרֵדוֹ וַיִּגְסוּ מִשְׁנֵאִיד מִפְּנֵיד". וניתן לשמוע את השיעור - 'חנוכה 080 שער הנו"ן תשפ"ב' שמוסבר בארוכה עומק שער הנו"ן שמאיר מכח הארון. (מספר השיעור בקול הלשון

(#32438857)

^{מז} המבט הפנימי 004 – ספר מלחמות השם.

^{מח} ניתן לשמוע את השיעור – 'פורים 032 בירור ארבע מצוות פורים תשע"ג' שמוסבר מלחמה בהמן (עמלק) מגילוי שער

הנו"ן. (מספר השיעור בקול הלשון (#1132544)

עמוד הענן נלחם לישראל

נאמר בקרא (במדבר פרק כא פסוק א) וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי מִלֶּךְ-עָרֹד יֹשֵׁב הַנֶּגֶב כִּי בָא יִשְׂרָאֵל דָּרָךְ הָאֲתָרִים וַיִּלְחֶם בְּיִשְׂרָאֵל וַיִּשְׁבּוּ מִמֶּנּוּ שָׂבִי: ופירש רש"י על אתר וז"ל וַיִּשְׁמַע הַכְּנַעֲנִי: שמע שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד וכו', כדאיתא בר"ה (דף ג.) מ"ט. ועמלק מעולם רצועת מרדות לישראל, מזומן בכל עת לפורענות, עכ"ל.

הענן שימש גם למלחמה

וז"ל הירושלמי (יומא פ"א, ה"א) מהו דְרָךְ הָאֲתָרִים כי מת התייר הגדול שהיה תר להם את הדרך, עכ"ל.

והיינו שמת אהרן שבזכותו היו העננים, ועתה שמת נסתלקו העננים. והעננים היו 'תייר גדול' - שתר להם הדרך.

וכמו שמפורש בפסוק (שמות יג, כא) "וְהָיָה הַלֶּךְ לְפָנֵיהֶם יוֹמָם בְּעָמֹד עָנָן לְנַחֲתָם הַדֶּרֶךְ וַלְיָלָה בְּעָמֹד אֵשׁ לְהַאֲרִיר לָהֶם לְלַכֵּת יוֹמָם וַלְיָלָה".

ויתר על כן מצאנו בקריאת ים סוף, ששימש הענן אף למלחמה, כמ"ש (שם יד, יט - כ) וַיִּסַּע מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים הַהַלֵּךְ לִפְנֵי מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם וַיִּסַּע עָמֹד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם: וַיִּבָּא בֵּינוֹ מַחֲנֵה מִצְרַיִם וּבֵינוֹ מַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל וַיִּהְיֶה הָעָנָן וְהַחֹשֶׁךְ בֵּינָם וְלֹא-קָרַב גֵּה אֶל-גֵּה כָל-הַיּוֹם:

בפשטות "ולא-קרב גה אל-גה", דהיינו לא קרבו וגם לא נלחמו זה עם זה כל הלילה.

אולם מבאר רש"י (שם) וז"ל, "וַיִּלָּךְ מֵאַחֲרֵיהֶם": להבדיל בין מחנה מצרים ובין מחנה ישראל, ולקבל חצים ובליסטראות של מצרים, עכ"ל. כלומר ששימש עמוד הענן גם במלחמה^א.

וכן מצינו ברבינו בחי (שם, שם, כה) וז"ל, וַיִּסַּר אֶת אֶפְרָיִם מִרְפָּבֵלָיו: על דרך הפשט כיון שהשקיף בהם בעמוד אש השורף כל עץ שבכלי מלחמתם ועמוד ענן שהיה מלחלח הקרקע, היו המרכבות נשמטות וסר כחם לגמרי, עכ"ל.

ולכך כשנסתלק כח הלוחם - העננים, בא הכנעני להלחם. וכמו שמפורש בדברי חז"ל (ילק"ש,

במדבר פ', רמז תשכ"ח) וז"ל, ר' שמעון בן יוחאי אומר כי בא ישראל דרך האתרים כיון שמת אהרן אמרו מת אהרן הכהן הגדול שבהם והלך התייר הגדול שלהן ועמוד ענן שהיה עושה להן מלחמה הרי שעה שנלך ונלחם בהם, עכ"ל.

^א וז"ל הגמרא, תנא: הוא סיחון, הוא ערד, הוא כנען, סיחון - שדומה לסייח במדבר, כנען - על שם מלכותו, ומה שמו - ערד שמו. ועין תוס' (שם) וז"ל במדרש אמרינן דהיינו עמלק ע"ש, אולם עין ברבינו בחי (חקת כא, א) וז"ל וי"א שהוא סיחון מלך האמורי, ונקרא כנעני כי כל אמורי כנעני, עכ"ל.

^ב ועין בשפתי חכמים (שם, אות ל) שדן בדברי רש"י, האם עמוד הענן או מלאך ה', קיבל את החצים ובליסטראות, ע"ש.

^ג וז"ל במדבר פ' (בהעלותך) וז"ל נמצא שהנו"ן היא סמיכה לכנסת ישראל בסדר הא"ב הרומז על חסד, וגם הנו"ן היא חרב נוקמת נקם ברית כשהוא בהיפוך אתוון בסדר תשר"ק - שהיא גבורה כנ"ל. ועל דרך זה יבואר הכתוב (שמות יד יט) וַיִּסַּע מִלְאָךְ הָאֱלֹהִים וַיִּסַּע עָמֹד הָעָנָן מִפְּנֵיהֶם וַיַּעֲמֵד מֵאַחֲרֵיהֶם, רצה לומר הענן רומז להשתי נונין, דהיינו הנו"ן שהיא סמיכה לכנסת ישראל נוסע מפניהם, ורצה לומר כסדר הא"ב שהוא חסד. והנו"ן השנייה שהיא חרב נוקמת הלך לאחוריהם, ורצה לומר בסדר תשר"ק שהוא גבורה לעשות נקמה במצרים, ע"ש.

הקב"ה נלחם דרך הענן

וכן אמרו על הקב"ה, (ילק"ש שמות, טו, רמז רמז) וז"ל, כשהוא יוצא למלחמה אינו יוצא אלא יחיד שנאמר ה' איש מלחמה [ט"ו, ג] וכן הוא אומר וירד ה' בעמוד ענן ויעמד פתח האהל וכו'. ובעומק זו מלחמה של ה' על ידי הענן, כמ"ש במשכיל לדוד (שמות יג, כא) וז"ל, דע"כ צריכת למימר שהקב"ה בכבודו היה מוליך עמוד הענן, כדכתיב, (שמות יג, כא) "וה' הלך לפניכם ויִסָּע בְּעָמֹד עָנָן לְנַחֲתָם הַדָּרָךְ עִכ"ל.^{נב}

פנימיות המלחמה - שלום

וכידוע, ענן שורשו ביסוד המים, וטבע המים שאינם נלחמים, היפך טבע האש שהוא - מלחמה.^{נב} ולכך באו עננים ע"י אהרן שמדתו שלום.^{נב} והיינו שהענן נלחם שיהא 'שלום'. ולא מלחמה כפשוטו.^{נב} והבן מאוד מאוד, שזהו פנימיות המלחמה,^{נב} שלכך במלחמה פותחים תחלה בשלום. ראשית המלחמה שלום, כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ו ה"א) וז"ל, אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל. וכן אחרית המלחמה – שלום. וזה נגלה בפרט במלחמה האחרונה, שאחריתה משיח - שלום.^{נב}

מלחמה מכח ארון ברית ה'

כתב בפנים יפות (במדבר כא, ב) וז"ל בתחילה הוליך אותם הענן דכתיב (שמות יג, כא) "וה' הלך לפניכם ויִסָּע בְּעָמֹד עָנָן לְנַחֲתָם הַדָּרָךְ", אבל כשנסתלק ענן הכבוד הלכו דרך ארון ברית ה' שהלך לפניכם דרך שלשת ימים לתור להם מנוחה עכ"ל.^{נב}

נב ועין זוה"ק (ח"ב דף נא): וז"ל ויסע עמוד הענן מפניהם מאן עמוד הענן דא, רבי יוסי אמר דא הוא עננא דאתחזי תדיר עם שכינתא, עכ"ל. ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל, וענני כבוד היו על ידי אהרן, כבר אמרנו לך כי על ידי אהרן היה החבור של הקדוש ברוך הוא עם ישראל, כמו שתמצא בכל מקום כאשר היה נגלה השכינה בתחתונים - היה על ידי ענני כבוד, ע"ש. ועין במנחתם ציון (בשלה) וז"ל כי מה שהיה נקרא הולך הוא משום שהשי"ת בכבודו ובעצמו הוליכו לפניו, ע"ש. וע"ע באריכות

נב כגון (עובדיה א', יח) "וְהָיָה בֵּיתִי יִצְעָק אֵשׁ וּבֵית יוֹסֵף לִקְהָה וּבֵית עֲשָׂו לִקְשׁ וְדָלָקוּ בָהֶם וְאֶקְלָה וְלֹא־יִהְיֶה שְׂרִיד לְבֵית עֲשָׂו כִּי ה' דָּבָר". ועוד הרבה בחז"ל.

נב נד עין בעקידת יצחק (במדבר שער פא), וז"ל ולזה נאמר עליו ויבכו את אהרן שלשים יום כל בית ישראל (במדבר כ') כי הנה העם כלו האנשים והנשים והטף הרגישו כי בחסרונם חסר להם ענין השלום מהיות על זה ה'שיעור מהשמירה ולזה ספדו והלילו עליו כלם, ע"ש.

נב נה ועין מהר"ל (נצח ישראל פרק נד) וז"ל מפני כי כבר התבאר מענין אהרן שהיה אוהב שלום ורודף שלום ומקרב את הבריות ביחד (אבות פ"א מ"ב), לכך היה אהרן מקשר את ישראל ומאחדם יחד. וכן בעבודה במשכן ובמנוחה, שהוא אחד, אל השם יתברך שהוא אחד, ובזה היה עושה שלום וקשור בין ישראל ובין אביהם שבשמים. וזהו תכלית הקשור והאחדות שהיה על ידי אהרן וכו', ע"ש.

נב וועין אוצר עדן הגנוז (ח"ד סימן א)

נב נז ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, הנה כבר יודיעו בזה שהמלחמה אינה נרצית להם בעבור הדבר אשר הוא לוחם ולא בעבור דבר העושה ונלוז אשר בה כ"א בעבור בקשת הטוב והמנוחה אשר בסוף, ע"ש באריכות.

נב נח ועין במסכתות קטנות מסכת דרך ארץ (פרק שלום) וז"ל, ר' יוסי הגלילי אומר אף שמו של משיח נקרא שלום, שנאמר (ישעיהו ט, ה) אָבִיעֵד שְׂרֵי שְׁלָוָם, עכ"ל.

י' עין בשפתי כהן (במדבר ז, כט) וז"ל שלום בגמטריה זהו משיח עכ"ל.

נב נט רבי אליהו מזרחי (במדבר כא, א) וז"ל, כששמע הכנעני שמת אהרן ונסתלקו ענני כבוד, ואינו נוסע ישראל עכשו אלא אחרי הארון בלבד, שלא נשאר להם מכל אותם שהיו נוסעים עמהם אלא הארון, בא להלחם עמהם, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

ואף בארון ברית ה' יש בו כח מלחמה^ס, כמו שנתבאר לעיל^{סא} 'אור – ן', מלחמה של שער הנו"ן שהיא המלחמה בעמלק^{סב} בכל דור ודור. ובפרט בדור האחרון, מלחמה מכח הארון.

הצצרות במלחמה

נאמר בפסוק (במדבר י, ט) וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּהַצְצָרֹת וְנִזְכַּרְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם: וכן כותב במלחמת מדין (שם, לא, ו)

וַיִּשְׁלַח אֹתָם מֹשֶׁה אֶלָּף לַמָּטָה לַצָּבָא אֹתָם וְאֶת־פִּינָחָס בֶּן־אֶלְעָזָר הַכֹּהֵן לַצָּבָא וְכָל־יְהוָה צִצְרוֹת הַתְּרוּעָה בְּקֶדֶז:

והרעתם בהצצרות: על כל דבר שמייצר, כדי להתעורר ולעורר רחמים

מובא ברמב"ם (הלכות תעניות פ"א ה"א) וז"ל, מצות עשה מן התורה לזעוק ולהריע בחצוצרות על כל צרה שתבא על הצבור, שנאמר (במדבר י, ט) עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וְהִרְעַתְּם בְּהַצְצָרֹת, כלומר כל דבר שייצר לכם כגון בצורת ודבר וארבה וכיוצא בהן זעקו עליהן והריעו, עכ"ל.

ועוד כתב קרוב לכך בספר המצות (מצוה נט) וז"ל, וכן אנחנו מצווים לתקוע בחצוצרות בעתות הצורך והצרות כשנצטעק לפני השם יתעלה והוא אמרו (שם) וְכִי־תִבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם וגו', עכ"ל.

וכתב המגיד משנה (שם) שמקור הרמב"ם הוא מדברי הספרי (במדבר פיסקא עו) -

וז"ל, ר' עקיבא אומר אין לי אלא מלחמה, שדפון וירקון ואשה מקשה לילד וספינה המטרפת בים מנין ת"ל עַל־הַצָּר הַצָּר אֶתְכֶם על כל צרה וצרה שלא תבוא על הצבור, עכ"ל.

והיינו בכל עת הצורך יחד עם מצות צעקה, יש מצות הרעה בחצוצרות. וזאת על מנת להתעורר ולעורר רחמים^{סג} לפני השם יתעלה.^{סד}

^ס כמפורש בפסוק (במדבר י, לה) "וְכִי בָנֹסֶע הָאָרֶץ וַיֵּאמֶר מֹשֶׁה קוּמָה! ה' וְנִפְצָו אֱיִיָּד וַיִּגְסּוּ מִשְׁנָאִיד מִפְּגִיד". וניתן לשמוע את השיעור - 'חנוכה 080 שער הנו"ן תשפ"ב' שמוסבר בארוכה עומק שער הנו"ן שמאיר מכח הארון. (מספר השיעור בקול הלשון #32438857)

^{סא} המכת הפנימי 004 – ספר מלחמות השם.

^{סב} ניתן לשמוע את השיעור – 'פורים 032 בירור ארבע מצוות פורים תשע"ג' שמוסבר מלחמה בהמן (עמלק) מגילוי שער הנו"ן. (מספר השיעור בקול הלשון #1132544)

^{סג} עין תפארת יונתן (במדבר לא, ו)

^{סד} עין ברש"ר הירש (שם) ולמען מתק לשונו נצטט את כל דבריו וז"ל, לא נאמר כאן בפשטות: "וְהִרְעַתְּם וגו' וְנוֹשַׁעְתֶּם וגו'; אלא נאמר: "וְנִזְכַּרְתֶּם וגו' וְנוֹשַׁעְתֶּם" וגו'. מוכח מלשון "וְנִזְכַּרְתֶּם" שעד כה לא היתה זכירה. ה' עזב אותם, הניח אותם לנסיבות הטבעיות, וחולשתם הטבעית כלפי האויב החזק מהם הביאה אליהם את הצרה. ולפיכך המחשבה הראשונה של הקריאה הבוקעת אל ה' היא: שוב ופנה אלינו, שים עיניך עלינו, עמוד לימיננו! והתשובה המיוחלת תהיה אחר כך רק תוצאה ישירה של תשובת ה' לעמו. והואיל וההלכה מורה שתקיעה קודמת לכל תרועה, הרי גם תרועה זו של קריאה לעזרה פותחת בתקיעה. והנה כבר ראינו שהתקיעה הפותחת את תרועת מסע המחנות קוראת לאומה לפנות למנהיגה ולתת דעתה למצוות; וכן גם תקיעה זו איננה אלא קריאה לה' שישוב וישא פניו אלינו; כל עצמה איננה אלא תפילת תחנונים: זכרנו! והתקיעה המסיימת את התרועה מבטאת את

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

הַצֵּר הַצֵּר אֶתְכֶם: הוא היצה"ר, הוא מלאך המוות

ובשורש, זו מלחמה רוחנית כמ"ש (זוה"ק ח"ג, קצח ע"ב) **לסטרא אחרא מה אצטריך** – תרועה, דכתיב (במדבר י) וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם וְהִרְעַתְּם וְגו' לתברא חיליה ותוקפיה. וזה בכל מלחמה ובכל צרה.

ובשורש זהו מלחמה כנגד מלאך המוות, כדברי הזוה"ק (ח"ב דף קצו ע"ב) וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם עַל־הַצֵּר הַצֵּר אֶתְכֶם וְגו' ודייקנא על הצר **דא מלאך המות** עכ"ל. ואמר ר"ל (ב"ב טז.) הוא שטן הוא יצר הרע הוא מלאך המות^ט.

עַל־הַצֵּר הַצֵּר: מלחמת גוג ומגוג

אולם בספרי אמרו (שם פיסקא עו) "עַל־הַצֵּר הַצֵּר", במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר. אתה אומר במלחמת גוג ומגוג הכתוב מדבר, או אינו מדבר אלא בכל המלחמות שבתורה, ת"ל וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם אֲמַרְתָּ צָא וּרְאֵה אִיזוֹ הִיא מִלְחָמָה שִׁישְׂרָאֵל נוֹשָׁעִים מִמֶּנָּה וְאִין אַחֲרֶיהָ שֶׁעָבֹד אִין אֶתָּה מוֹצֵא אֵלָּא **מלחמת גוג ומגוג**, וכן הוא אומר (זכריה יד, ג) וַיָּצֵא ה' וְנָלְתָם בְּגוֹיִם הֵקֵם מֵהוּ אֹמֵר וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָעָרִץ וְגו'סו.

וכן כתב בעל הטורים (במדבר י, ח) וז"ל "תֵּבְאוּ מִלְחָמָה" בגימטריא מלחמות גוג.

חֲצֻצֹת: כלי מלחמה וכלי שמחה

והנה חצוצרות, מחד הם כלי מלחמה כמו שמצאנו במלחמת מדין, אולם מאידך הם כלי שירה, כמפורש בפסוק (דברי הימים א, יג, ח) וַדָּנִיד וְכָל־יִשְׂרָאֵל מְשֻׁחָקִים לִפְנֵי הָאֱלֹהִים בְּכָל־עֹז וּבְשִׁירִים וּבְכִנֹּרוֹת וּבְנִבְלִים וּבְתַפִּים וּבְמַצְלִתִּים וּבְחֲצֻצֹת^{טו}.

וכן במקדש היו מריעין בחצוצרות על הנסכים כשהלויים אומרים בשירה, ומקרא מלא דבר הכתוב (במדבר י, י) וּבַיּוֹם שִׁמַּחְתֶּם וּבְמִוְעֲדֵיכֶם וּבְרָאשֵׁי חֻדְשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בְּחֲצֹצְרוֹת עַל עֲלֹתֵיכֶם וְעַל זִבְחֵי

הבקשה: היה עמנו גם אחרי שהושעתנו, אל תשוב ותעזובנו, התהלך עמנו! עכ"ל.

^ט וכן כתב הצורר המור (פרשת אמור) וז"ל, דייקא שהוא מלאך המות הוא יצר הרע הצורר תמיד לאדם ואינו נשבר אלא בקול שופר. וזהו והרעותם בחצוצרות ונזכרתם, עכ"ל.

^י ע"ע באלשיך (במדבר י, ט) שדייק כן בלשון הפסוק וז"ל, הנה רבותינו ז"ל (ספרי בהעלותך לט) פירשו, הצר הצורר אתכם על כל מיני צרות, כמפורש גם בהרמב"ם ז"ל הלכות תעניות (פ"א ה"א). וראוי לדעת למה ייחס הדבר אל הַצֵּר ולא אל הצרה, ויוכלו כל מיני צרות וכו', וזה יאמר פה הַצֵּר, הוא המשחת הצורר אתכם, כד"א ותמוגנו ביד עוֹנֵינוּ (ישעיה סד ו). כי תחלה תלחם עמו ותכניעהו. וע"ש.

^י ע"ע בפנים יפות (במדבר י, ט) שפירש וז"ל, והיינו דאמר הכא וְכִי־תֵבְאוּ מִלְחָמָה בְּאֶרְצְכֶם שיהמלחמה הוא עם כחות הקדושה שביד הצורר כדי שיצאו מן האויב ויחזרו למקומם, והיינו דקאמר וְנוֹשַׁעְתֶּם מֵאִיְבֵיכֶם ולא אמר וְנוֹשַׁעְתֶּם סתם, אלא שהתשועה היא לישראל שכחות הקדושה שהיו ביד האויב הם נושעים וחוזרים למקום הקדושה, עכ"ל.

^{טו} ועין במשך חכמה במדבר (במדבר י, ט) שמביא את לשון הספרי ומבאר אותו, וז"ל נראה דדריש מדכתיב "בחצוצרות" בפתח, הוי כאילו בהחצוצרות הידועים [רש"י סוף פרק קמא דחגיגה]. ומכאן על החצוצרות שעשה משה, והם נגנוזו במוותו, כמו שהובא ברש"י (פרשת וילך ל, כח). וכן במלחמת גוג אז יתגלו ויתקעו בהן ישראל, ופשוט.

^{טז} ובלשון רש"י (נחמיה יב, מא) וז"ל, בְּחֲצֹצְרוֹת - היו תוקעין מתוך שמחתן עכ"ל

מלחמה - אתחלתא דגאולה

שְׁלֵמִיכֶם וגו'.^{סח} וְעוֹד החצוצרות משמשים ככלי להקהל את העם, כמ"ש (במדבר י, ז) וַיְבַתְּקֵהוּ אֶת־הַקֶּהֱלִי תִתְקַעְנָהוּ.^{סט} מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה

כח האיסוף שבחצוצת מעלה את אש המלחמה לאש של שמחה

וביאר הריקאנטי (פרשת פקודי) וז"ל, והמסעות בחצוצרות, כי זה מעורר דין עליון וזה מעורר דין השפל הוא הקשה לרוב עד מאוד שמעורר בקנאה, ולזה תוקעין בחצוצרות כי **מדת הדין צריכה שמחה כדי להשקיט האש הגדולה** עכ"ל.

והיינו חצוצרות מלשון **חצי צורה**.^{סז} בקלקול זהו 'צרות הם זו לזו', מלחמה של חצי צורה בחצי ההפכי, צר – צר. ובתיקון נעשה **אחדות** לצורה אחת שלמה. וכאן גנוז השמחה שבחצוצרות.^{סח}

וזוהי כח החצוצרות במלחמה, שיש בהם כח לאסף ולאחד את העם.^{סז} ע"י. וכח זה מבטל את אש המ' חלוקת ומעלה אותו לאש של שמחה. כדברי הירושלמי (פאה פ"א ה"א) הידועים וז"ל, אמר רבי אבא בר כהנא וכו' דורו של אחאב עובדי ע"ז היו וע"י **שלא היה להן דילטורין** היו יורדים למלחמה ונוצחין.

וכפי שהובא לעיל כח האחדות שגנוז בחצוצרות בעיקר נגלה במלחמת גוג ומגוג.^{סח}

^{סח} ועין זוה"ק (ח"ג קנה ע"א) וציוני בהעלותך ד'ה עשה לך.

^{סט} ובאמת בכל הקהל יש בו שמחה.

ע"ש המשך דבריו וז"ל, ועל פי התקיעות לנצח, ועל זה הסוד גנוז משה, כי הם ממדתו, **ואם נשארים היו מחריבים את העולם**, ואדם מושל ברוחו אשריהו, עכ"ל.

ע"א כתב העבודת ישראל (פרשת בהעלותך) וז"ל הנה קבלנו מאדמו"ר הגאון מוה"ב זלה"ה **צירוף חצוצרות חצי צורות** (עין במגיד דבריו ליעקב (אות כד)), דהיינו שהיו מרמזים על כנסת ישראל עם דודה שהם כחצי צורה כל אחד לבדו כביכול כבודו לפי רצונו הנורא יתברך כל אהבתו והתדבקותו בתאומתו כנסת ישראל, והיא גם כן משתוקקת ומתדבקת בנפש רוח ונשמה לבוראה יתברך עד שהכל נכלל באחדות, עכ"ל.

^י עין באוהב ישראל (פרשת בהעלותך) שהסביר דברי המגיד שקאי על משה רבינו, ע"ש.

^י ע"ע בחיים וחסד (בהעלותך אות קיו)

ע"ב לפ"ז מתישבת קושיית המגיד משנה (הלכות תעניות פרק א הלכה א) על הרמב"ם וז"ל

^י ראיתי לרבינו בספר המצות שלו שמנה תרועה זו ותקיעה שבשעת הקרבנות במצוה אחת ותמה אני למה שהרי שני פסוקים הם בכתוב. ונראה שדעתו ז"ל שהמצוה היא אחת כללית לתקוע בחצוצרות במקדש בעת הקרבנות ובעת הצרות בין במקדש בין בגבולין ואין ראוי למנותן בשתי מצות ועוד צ"ע. ולפי הנ"ל מבואר שהם דבר והיפוכו, וכל הפכים שורשם אחד, כנודע.

^י וככה ניתן לבאר את התרגום יונתן על הפסוק (במדבר לא, ו) וז"ל וישדר יתהון משה אלפא לשבטא לחילא יתהון ונת פנקס בר אלעזר פקנא לחילא ואורינא ונתמאי קדוקשא למשינא ביהון ונחצוצרות יבבא בידיה למקנש ולמשרי ולמיטל משריתא דישנאל, עכ"ל. שלכאורה יש לשאול מה ענין 'לאסוף ולחנות ולהסיע מחנה של ישראל' למלחמת מדין. אלא לפי מה שנבאר אתי שפיר, שדייקא מכח ה'אסוף' הגנוז בחצוצרות מנצחים במלחמה.

ע"ד עין ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק פרשת מטות) וז"ל, ענין עסק החצוצרות שהוא לכנופיה ולאסוף וכו' וכן במלחמה העיקר שיהיו ישראל **אחד בלב אחד** ושיתוקנו גם הפושעי ישראל כשהיו באגודה אחת כמו החלבנה שנותן ריח טוב כשהוא יחד עם עשרה סממני הקטורת ואז על ידי זה מתגברים על האומות העולם. וע"ש באריכות דבריו.

ע"ה וכן דייק המלבי"ם מלשון הפסוק (במדבר י, ט) וַיִּשְׁעָם מֵאֲזִיכָם וז"ל שלשון **תשועה** במובנה המדויק הוא התשועה הג' מורה שזה ההבדל בין תשועה והצלה, וכמ"ש התיצבו וראו את ישועת ה' וכו' כי אשר ראתם את מצרים וכו', וזה יהיה **במלחמת גוג ומגוג שאין שעבוד אחריה**, ור"ל שגם במלחמה זו תריעו בחצוצרות ונושעתם, עכ"ל. וע"ע במשך חכמה (הובא לעיל).

שאהריתה - כלשון הנביא (זכריה יד, ט) -

"וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל־כָּל־הָאָרֶץ בַּיּוֹם הַהוּא יִהְיֶה ה' אֶחָד וְשִׁמוֹ אֶחָד", אחרית ותכלית המלחמה – גילוי אחדותו יתברך, והיא היא כח הנצחון.

לְחֶמֶת סִיחון וּמוֹאָב

כתיב בספר במדבר (פרק כא) על מלחמת ישראל בסיחון - (פסוק כג) וְלֹא־נָתַן סִיחון אֶת־יִשְׂרָאֵל עֹבֵר בְּגִבְלוֹ וַיֹּאסֶף סִיחון אֶת־כָּל־עַמּוֹ וַיֵּצֵא לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל הַמִּדְבָּרָה וַיָּבֹא יִהְיֶה וַיִּלָּחֶם בְּיִשְׂרָאֵל: רָאִל:

צורת המלחמה כנגד סיחון – בשורש המאוחד

ופירש רש"י (שם) ע"פ המדרש רבה (יט, כט), וז"ל

וַיֵּצֵא לְקִרְאָת יִשְׂרָאֵל - אילו היתה חשבון מלאה יתושין, אין כל בריה יכולה לכבשה, ואם היה סיחון בכפר חלש אין כל אדם יכול לכבשו, וכל שכן אלו שהיה בחשבון. אמר הקדוש ברוך הוא מה אני מטריח על בני כל זאת לצור על כל עיר ועיר, נתן בלב כל אנשי המלחמה לצאת מן העיירות ונתקבצו כולם למקום אחד, ושם נפלו. ומשם הלכו ישראל אל הערים ואין עומד לנגדם כי אין שם איש, אלא נשים וטרף, עכ"ל^{עו}.

נמצאנו למדים שצורת המלחמה כנגד סיחון, לא הייתה רק באנשים – פרטים. אלא מלחמה בשורש, והשורש מאוחד.

וכן מצאנו בדברי הפסיקתא זוטרתא (לקח טוב) (שם, כד)

ויכּהוּ יִשְׂרָאֵל לְפִי־תִרְבּוּ. הכו כל חיל סיחון כאיש אחד שנאמר וַיִּכְּהוּ, עכ"ל.

ויתר על כן מצאנו בדברי רבותינו, שעצם המלחמה עצמה הייתה בשורש – בשר של סיחון, וז"ל הילקוט שמעוני (פ' חקת רמז תשסד) א"ל הקדוש ברוך הוא (דברים ב, כד) רָאָה נִתְּנִי בְיָדְךָ אֶת־סִיחון, עד עכשיו לא עשו מלחמה ואמר ליה נתתי בידך, אלא נטל הקדוש ברוך הוא לשרי סיחון ועוג וכפתן והשליכן לפני משה אמר ליה כל זמן שהיו אלו קיימין והיו עמהם היו נוצחין, עכשיו הרי הן מסורין בידך עמוד ועבור שנאמר (שם) קוּמוּ וְעִבְרוּ אֶת־נַחַל אַרְזָן, עכ"ל.

עיר חשבון משל מואב הייתה

ועל עיר חשבון שישראל כבשו מיד סיחון נאמר –

(במדבר כא, כו) כִּי חֲשַׁבּוֹן עִיר סִיחון מֶלֶךְ הָאֲמֹרִי הָיָה וְהָיָה נִלְחָם בְּמֶלֶךְ מוֹאָב הָרֹאשׁוֹן וַיִּקָּח

^{עו} וע"ע ברבי אליהו מזרחי (שם)

מלחמה - אתחלתא דגאולה

אַת־פֿלאַרְצֶוּ מִיָּדוֹ עַד־אַרְנוֹ:

ופירש רש"י (שם) וז"ל,

וְהוּא גִלְתָּם - למה הוצרך להכתב, לפי שנאמר (דברים ב, ט) אֶל־תֵּצֵר אֶת־מוֹאָב, וחשבון משל מואב היתה, כתב לנו שסיחון לקחה מהם ועל ידו טהרה לישראל^ט, עכ"ל.

המלחמה עם סיחון נחלק לשני חלקים – א. סיחון ב. ממון שהיה שייך למואב והבן שבמלחמה עם סיחון היו ב' חלקים. א. מלחמה עם סיחון. ב. מלחמה על ממון שהיה שייך למואב.

והנה תיבת מואב מורכבת מ; מ – אב , והינו אב – השורש, אחדות. ולכן מכח ממון מואב (עיר חשבון) שהיה ברשות סיחון, נתקבצו כולם למקום **אחד**, היינו נתחברו לשורש שהוא אחד, וכן המלחמה עצמה הייתה בשורש, בשר שלהם. וזהו מלחמה מכח מואב, מלחמה באב -בשורש.

אולם מכח סיחון המלחמה היא בבחינת 'אמא' (נשים) כמ"ש (ב"ב עח:) עיר סיחון – שמהלך אחר שיחה נאה, בבחינת אמירה רכה **לנשים^ט**, וכמ"ש (קידושין מט:) י' קבין של שיחה ירדו לעולם ט' נטלו נשים ואחד כל העולם כולו.

ובלשון אחרת והיינו הך, המלחמה בסיחון הוא היפך מלחמה במואב. המלחמה במואב הוא מלחמה מה בשורש, ולהיפך מלחמה בסיחון, הוא במלחמה בענפים שנגררים. **ומשום כך** נחלקה המלחמה לשנים, תחלה הכו את כל הגברים הלוחמים, בחינת אב, ואח"כ הכה כל הנשים והטף, בחינת אמא^ט, והבן.

תכסיסי מלחמה של ישראל כנגד מואב וסיחון

וכן בישראל הנלחמים, מחד עבודתם להדבק בשורש, בהקב"ה, וזהו כנגד מואב. ומאידך כנגד סיחון עבודתם להגרר אחריו ית"ש, בבחינת 'משכני אחריו נרוצה'.

וכן כנגד מואב העבודה היא בטחון - דבקות בשורש. וכנגד סיחון - מלשון שיחה - העבודה היא תפילה^פ.

^{עז} ומקורו מדברי הגמרא (חולין ס:) וז"ל כי חשבון עיר סיחון מלך האמורי היא והוא נלחם במלך מואב וגו' מאי נפקא מינה? דאמר להו הקדוש ברוך הוא לישראל, אל תצר את מואב, אמר הקדוש ברוך הוא: ליתי סיחון - ליפוק ממואב, וליתו ישראל - וליפוק מסיחון; והיינו דאמר רב פפא: עמון ומואב טיהרו בסיחון, עכ"ל.

^ט בחינת מהלך אחר שיחה נאה, נשים וטף. (עין ב"ב עח:)

^פ וכן מרומז במפלתם לפני בני"י, כמו שדייק התפארת שלמה (פרשת בלק) וז"ל "וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי ויגר מואב וגו' יל"ד למה לא נאמר לסיחון מלך האמורי או מלך חשבון למה קיצר ואמר לאמורי. גם מה ראה הוא יותר מזולתו ולמה תלה הכתוב בו וכו' וז"ש וירא בלק את כל אשר עשה ישראל לאמורי, שעשו הכנות וכוונות התפלה וטהרת הלב. לאמורי. פי' לאמור דברי תפלה ובקשה להשי"ת.

מִלְחָמַת עוֹג – גוֹג

כתיב בספר במדבר (כא, לג) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דָרֶךְ הַבִּשְׁלֹן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבִּשְׁלֹן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל-עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֲדָרְעִי:

וכן בספר דברים (ג, א - ב) וַיִּפְּנוּ וַיַּעֲלוּ דָרֶךְ הַבִּשְׁלֹן וַיֵּצֵא עוֹג מֶלֶךְ-הַבִּשְׁלֹן לִקְרָאתָם הוּא וְכָל-עַמּוֹ לַמִּלְחָמָה אֲדָרְעִי:

ויאמר ה' אלי אֶל־תִּירָא אֹתוֹ כִּי בִיָּדִי נִתְּתִי אֹתוֹ וְאֶת־כָּל־עַמּוֹ וְאֶת־אֶרְצוֹ וְעַשִּׂיתָ לוֹ כְּאֲשֶׁר עָשִׂיתָ לְסִיחֹן מֶלֶךְ הָאֱמֹרִי אֲשֶׁר יוֹשֵׁב בְּחִשְׁבּוֹן:

אֶל־תִּירָא אֹתוֹ: כֹּמֶה טַעֲמִים מִמֶּה מֹשֶׁה רִבִּינוּ נִתִּירָא
מִצָּאֵנוּ כֹּמֶה טַעֲמִים בַּדְּבָרִי רַבּוּתֵנוּ מִמֶּה נִתִּירָא מֹשֶׁה רִבִּינוּ;

רש"י פירש (במדבר כא, לד) ע"פ דברי הגמרא (נדה סא.) וז"ל אֶל־תִּירָא אֹתוֹ - שהיה משה ירא להלחם, שמא תעמוד לו זכותו של אברהם, שנאמר (בראשית יד, ג) וַיִּבְאֶל הַפְּלִיט, הוא עוג, שפלט מן הרפאים שהכו כדלעומד וחבריו בעשרות קרנים, שנאמר (דברים ג, יא) כִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבִּשְׁלֹן נִשְׂאֹר מִיָּתֶר הַרְפָּאִים, עכ"ל.^{פא}

ובמדרש (במדבר יט לב) מִצָּאֵנוּ טַעַם אַחֵר, וז"ל ולמה נתיירא אמר שמא מעלו ישראל במלחמת סיחון או נתלכלכו בעבירה אמר לו הקדוש ברוך הוא אל תירא כולן השלימו בצדק, עכ"ל.

ועוד יש לפרש כפשוטו, שנתירא משה רבינו מחמת רוב גבורתו של עוג^{פב}. וכן משתמע מדברי הילקוט שמעוני (תהלים רמז תתפג) וז"ל, אמר רבי יוחנן אורך רגליו היו שמונה עשרה אמה, עוג היה תולש הר וזורקו על ישראל, א"ל אל תירא משה, עכ"ל. וכן בהמשך דברי המדרש רבה (שהובא לעיל)

^{פא} עין בגמרא (נדה סא.) וז"ל ויאמר ה' אל משה אל תירא. מכדי, סיחון ועוג אחי הוו, דאמר מר: סיחון ועוג בני אחיה בר שמחזאי הוו. מאי שנא מעוג - דקמסתפי, ומאי שנא מסיחון דלא קמסתפי? א"ר יוחנן אר"ש בן יוחי: מתשובתו של אותו צדיק אתה יודע מה היה בלבו, אמר: שמא תעמוד לו זכות של אברהם אבינו, שנאמר ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי, ואמר רבי יוחנן: זה עוג 'שפלט' מדור המבול. אומנם עין במדרש רבה (במדבר יט, לב) וז"ל כי רק עוג מלך הבשן 'נשאר' מיתר הרפאים והוא נשאר מן הגבורים שהרגו אמרפל וחבריו, עכ"ל. (ורש"י אויל כפשטיה דקרא (דברים ג, יא) כִּי רַק־עוֹג מֶלֶךְ הַבִּשְׁלֹן נִשְׂאֹר מִיָּתֶר הַרְפָּאִים. וצ"ל שס"ל לרש"י שלשון 'נשאר' ו'פלט' זה היינו הך.)

^{לב} במדרש תהלים (מזמור קלו) מבואר שכך היה שמו וז"ל אמר ר' שמעון בן לקיש משום בר קפרא פליט היה שמו, שנאמר ויבא הפליט (בראשית יד יג), עכ"ל.

^{פב} כתב הרמב"ן (שם) וז"ל, לשון רש"י מדברי רבותינו (במדבר יד יט לב). נתעוררו גם בזה, מדעתם שלא יירא משה רבינו מזרוע בשר, כי עמו ה' אלהינו וכל הגוים כאין נגדו מאפס ותוהו נחשבו לו, והוא המזהיר את ישראל אל תיראו ואל תערצו מפניהם (דברים לא ו), והוא המאשים אותם ביראתם כענין שנאמר במרגלים (שם א כט ל) ואומר אליכם לא תערצו ולא תיראו מהם ה' אלהיכם הוא ילחם לכם, אבל נתיירא משה מפני הזכות שידע לו, עכ"ל. וכן דייק המרומי שדה (נדה סא.) מלשון הפסוק, וז"ל: ממה שאמר הקדוש ברוך הוא אל תירא אותו, והכי מיבעי לומר אל תירא ממנו, אלא ודאי לא ירא משה מעוג וגבורתו, אלא שהיה ירא מזכותו של איזה צדיק שהיה אתו והיינו אברהם אבינו, עכ"ל. (וע"ע ברבינו בחיי (במדבר כא, לד) ובסיום דבריו כתב וז"ל נמצאת למד שלא היתה יראתו של משה רבינו ע"ה על כחו וגבורתו ועל גובה קומתו רק מזכותו, שהרי רצונו של הקדוש ברוך הוא אינו דבק באדם לפי הגבורה והכח כי אם לפי הזכות, שכן אמר הכתוב: (תהלים קמז, י - יא) "לא בגבורת הסוס יחפץ לא בשוקי האיש ירצה, רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו", עכ"ל. ודברי פי חכם חן)

מלחמה - אתחלתא דגאולה

וז"ל אל תירא אותו שלא עמד גבור בעולם קשה הימנו, עכ"ל.³⁰

זכותו של אברהם – שבישר שנשבה לוט

והנה 'זכותו של אברהם' מבואר בגמרא (נדה סא.), היה שבא לומר לאברהם שנשבה לוט בן אחיו, ועי"ז ניצול לוט לבסוף ע"י אברהם³¹. אומנם כוונת עוג הייתה לרעה, שבדעתו היה שיצא אברהם להילחם וייהרג.

וכן מובא להדיה בדברי המדרש (אגדה) וז"ל ולמה נקרא שמו עוג על שם עוגות מצות, שאותו עת שנשבה לוט, פסח היה, ובא עוג והגיד לאברהם, שנאמר (בראשית יד, יג) ויבא הפליט לאברהם העב"ר, והוא לא עשה אלא לרעה, כך אמר בלבו, אברהם עשה עם לוט אחיות והוא אהבו, וכשישמע שנשבה לוט מיד יצא להלחם עמהם ויהרג ואני אקח את שרה אשתו, עכ"ל. והרי אע"פ שכוונתו הייתה לרעה עדיין חשש משה לזכותו³². וכן האריך ימים מחמת זכות זו, כמ"ש במדרש רבה (שם) וז"ל כשבא משה לעשות מלחמה נתיירא הימנו אמר אני בן ק"ך שנה וזה יותר מחמש מאות אלולי שהיה לו זכות לא היה כל השנים האלו, עכ"ל.³³

זכותו של אברהם – דבק בו הארת המצות (עוגות)

פג ומצאנו עוד טעמים בחז"ל, כגון באלשיך (שם) שכתב וז"ל, אמרו רבותינו ז"ל (והר"ח דף קפד) כי עוג שימש את אברהם, ונימול על ידו. ועל כן היה ירא משה, פן יעמוד לו זכות אות ברית. על כן אמר לו הוא יתברך אל תירא אותו. והוא, כי המה ראו ואמרו אותו, זה פעמים. על כן דרשו על אות ברית, שאותיות אתו, כאותיות אות. והוא אות של ברית קדש, עכ"ל. (וועין בפרקי דרבי אליעזר (פרק טז) וז"ל זמן ביתו של אברהם הנה עבדו אליעזר וכו' והוא עוג מלך הקשן, עכ"ל. ואכמ"ל.)

יברמב"ן (במדבר כא, לד) וז"ל עוג אסף כל חילו אדרעי, והיא עיר בקצה גבולו והיו ישראל יכולים לנטות מעליו כאשר נטו מעל עשו, והשם אמר לו אל תירא אותו ולך אצלו והתגר בו מלחמה כי בידך נתתי אותו, עכ"ל. וקצת משמע מפירושו, שתכלית מלחמה זו 'אל תירא אותו', באה לקניין היראה הטובה, וביטול היראה הנפולה.

המלבי"ם (דברים ג, ב) פירש וז"ל בעוג לא בא תחלה שום דבור שילחמו אתו והוא בא לקראתם למלחמה פתאום, לכן א"ל ה' אל תירא אותו, עכ"ל.

פד ועוד עתיד משיח לצאת ממנו. (כמ"ש לעיל המבט הפנימי 001)

פה עין בשפתי חכמים (במדבר כא, לד אות פ) וז"ל ויש לומר מכל מקום כיון שזכות הצלה באה על ידו שניצל לוט היה משה ירא שמא תעמוד לו אותו זכות, אף על פי שנתכוין לרעה. כדאמרין בזכות הקרבנות שהקריב בלק, זכה ויצאה ממנו רות, אף על פי שנתכוין לרעה, הואיל והקריבם לכבוד הקדוש ברוך הוא, עכ"ל.

אולם עין בצל"ח (נדה סא.) וז"ל דמשה היה מתירא אמר שמא תעמוד לו זכות אברהם, דהוא סבר דעוג עשה זה לשם שמים ומתירא ממנו, והשיב לו הקדוש ברוך הוא אל תירא דהא בידך וכו', כלומר אתה סבור שעוג עשה זה לשם שמים, זה אינו, אלא כך אמר בלבו שאברהם ייהרג במלחמה וישא הוא שרה, ולכך אני נותן אותו בידך מדה כנגד מדה, דהוא רצה להרוג את אברהם ויהרגנו בנו של אברהם. ממילא מתשובתו שהשיב לו הקדוש ברוך הוא לצדיק אתה יודע שעוד לרעה נתכוין, עכ"ל.

פו וברבינו בחיי (במדבר כא, לד) הובא דעה שהיו שני 'עוג', וז"ל ויש שפירש שעוג זה אינו אותו של אברהם עצמו אבל היה ממשפחתו ומזרעו, ומשה נתיירא ממנו שלא תעמוד לו זכות אבי אביו שהיה בזמן אברהם וכו' אבל אנו אין לנו אלא מה שקבלו חז"ל בעוג זה שהוא ממש אותו עוג של אברהם, עכ"ל.

י עין בתרגום יונתן (במדבר כא, לד) שאריכות הימים של עוג לא הייתה בגלל 'זכותו' אלא בגלל שהיה מחרף ומגדף את אברהם ושרה שאין להם ילדים, ולכן השאיר אותו הקדוש ברוך הוא הרבה זורות בעולם, כדי שיצטער כשיראה את זרעו של אברהם ושרה ע"ה. וז"ל התרגום, ונהנה פניו דקמא משה נת עוג נע ונארתית מן קדמאי עני נאמר דין הוא עוג רשיעא דנהנה מקסיד נת אב"ק דקם ונשה אבהקו למימר אתון מדמנן לאלגין שתולין על פרקטונין דמנין ברם פירין לית הינון עבדין בגין פן אמיתין ליה קודשא בריה הוא למיתין לדבא ונתמי מן בניהון אוכלוסין סגיאין לאתמסר בידיהון, עכ"ל.

המבט הפנימי מבעל בלכבי משכן אבנה

ובעומק יותר, כח זכותו הוא, שבא לאברהם אבינו **בפסח דייקא**. ומשום כן נקרא שמו **עוג** - **לשון עוגות מצות**^פ. כלומר שדבק בו הארת עוגות מצות, וזהו שורש כח זכותו.

ובדקות יותר, כתיב (בראשית יד, יג) "ויבא הפליט". ואמרו (מדרש רבה שם) נתן הקב"ה שכר "רגליו" וחיה כל אותן שנים, והינו שכר "רגליו", תרתי משמע, חד, שהלך **ברגל** לאברהם - ברגליו של גופו, ועוד ניתן לפרש 'רגליו' - **בזמן הרגל, פסח**. ומכח כך זכותו.

וזהו עומק מ"ש במדרש תנחומא (פרשת חקת) וז"ל, ויפנו ויעל (במדבר כא, לג), יש אומרים מלחמת סיחון באלול, ועשו את הרגל בתשרי, ואחר הרגל מלחמת עוג, [כמד"א] ופנית בבקר (דברים טז ז), וכתוב ויפנו ויעלו, גזירה שוה, מה להלן אחר הרגל, אף כאן ויפנו ויעלו אחר הרגל, עכ"ל. והיינו שעוג בא **ברגל**; לאברהם, וסמוך לו להילחם עם ישראל, ומשם כח חיותו.

הגיבור בתולדות ימות עלום – גוג ומגוג

ובמלחמות ימות עולם, הגיבור ביותר הוא עוג. אולם באחרית הימים ימצא גיבור רב ממנו, והוא מלחמת גוג ומגוג^{פב}. (והבן שגוג – עוג קרובים זה לזה)

וכתב המלבי"ם (יחזקאל מה, יח) וז"ל, בחג המצות תהיה התחלת הגאולה ובסוכות יהיה הסוף, כי אז תהיה מלחמת גוג ומגוג עכ"ל^{פג}. (**שנה זו – תשפ"ד**)

וכן מובא בטור (או"ח הלכות פסח סימן תצ) וז"ל אמר רב האי שמעתי מפי חכמים כי תחיית המתים עתידה להיות בניסן **ונצחת גוג ומגוג בתשרי** ומש"ה בניסן מפטירין העצמות היבשות ובתשרי ביום בא גוג, עכ"ל.

והבן שהשורש לכך הוא בעוג (שהיה עוג – גוג, שורשים קרובים) שבא בהתחלה לאברהם בפסח, ואח"כ להילחם עם ישראל בא בתשרי.

^פ כדברי התוספות בנדה (סא.) וז"ל, שעוג מצאו לאברהם אבינו שהיה עומד בגרנות לתקן עוגות לפסח **ועל שם זה נקרא עוג**, עכ"ל. והערוך לנר (שם) כתב להסביר טעם הדבר, וז"ל צריך טעם למה ע"פ מקרה בעלמא זו נקרא שמו, ולענ"ד י"ל **שעי"ז נתפרסם רשעתו**, דהכי איתא (במדרש רבה פ' דברים) ויבא הפליט אר"ל משום בר קפרא פליט הי' שמו ולמה נקרא שמו עוג שבא ומצא את אברהם עוסק במצות בעוגת הפסח ולא בא לשם שמים אלא לשם נוי' של שרה, אמר בלבו הרני מבשר אותו והגדוד הורגו ונוטל אני את שרה אשתו עכ"ל. הרי שהמדרש הוצרך להשמיענו שלא בא לשם שמים לזכות את אברהם במצות פדיון שבויים, וידענו זה ע"י שמצא אברהם עוסק במצוה לעשות עוגות לפסח והרי זה נקרא עוסק במצוה דושמרתם את המצות ואפילו מאן דדרי חטי לפסחא אמרינן בחולין (ז א) דנקרא עוסק במצוה **א"כ אם כוונתו לש"ש לא הי' צריך להגיד לאברהם עד אחר כלות מצותו** דעוסק במצוה פטור מן המצוה, אבל בלבו הי' טמון נכלתו שיהרג אברהם, ונתיירא אם ישהה לא ישיג עוד הגדוד ולא יהרג. ולכן בשם עוג גלה הקדוש ברוך הוא רשעתו אשר הי' טמון בלבו ואשר לא נודע רק לידוע מחשבות, עכ"ל.

^{פב} ועין בתרגום המיוחס ליונתן, על הפסוק (בראשית יד, יג) ויבא הפליט ויגד לאברהם העברי וגו' וז"ל

^{פג} 'אָתָא עוג דְּאַיִשְׁתִּיב מן גִּיבְרָא דְּמִיתוּ בְּטוֹבְעָנָא וְרַכְבּ עִילוי תִּיבֹתָא וְנָהָה גִּנְנָא עַל רִישִׁיהּ וכו'. שמשמע מדבריו שגם כוחו של עוג נעזק בגוג (לשון גג) ולכן דייקא ככה נפלט וניצל מי מי המבול.

^{פד} וכתב עוד המלבי"ם (יחזקאל לה, ב) וז"ל והם (גוג) יתעוררו באחרית הימים אחר שיתיישבו ישראל בארץ ישראל וישבו בשלוה, לבא עליהם, וזה יהי ע"י התעוררות מעם ה', עכ"ל.

בלעם – מלחמה בפה

כתיב בפרשת בלק (במדבר כד, יא) הִנֵּה הָעָם הֵיכָא מִמְצֹרִים וְיִכָּס אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ עֲתָה לָכֶּה קִבְּה־לִּי אֹתוֹ אוֹלֵי אוֹכֵל לֶהֱלָסֵם בּוֹ וְגִרְשָׁתִּיו:

וביארנו חכמינו במדרש (במדבר רבה פ' בלק) את עומק כוונתו של בלעם, וז"ל "הִנֵּה הָעָם הֵיכָא מִמְצֹרִים וְיִכָּס אֶת־עֵינֵי הָאָרֶץ. עֲתָה לָכֶּה קִבְּה־לִּי אֹתוֹ", להודיע ששונא יותר מבלק, שבלק לא אמר קבה אלא ארה וזה קבה בפירוש, הוא אמר ואגרשנו מן הארץ, והוא (בלעם) אומר וְגִרְשָׁתִּיו - מן העזה"ז ומן העזה"ב, עכ"ל.

מלחמה רוחנית – כח הפה

ונתבונן להבין מה הוא שורש המלחמה בין בלעם וישראל. הובא ברש"י (במדבר כב, ד) ומקורו מן המדרש^א, וז"ל ומה ראה מואב ליטול עצה ממדין, כיון שראו את ישראל נוצחים שלא כמנהג העולם, אמרו מנהיגם של אלו במדין נתגדל, נשאל מהם מה מדתו. אמרו להם אין כחו אלא בפיו. אמרו אף אנו נבא עליהם באדם שכחו בפיו, עכ"ל.

והרי מבואר להדיה בחז"ל שכוח בלעם - בפיו, ומשום כך שכרו בלק להילחם עם ישראל שבראשם עומד משה. שכוח משה בפיו - 'דבר לדור'.

נמצאנו למדים, שמלחמה זו, אינה מלחמה כדין כל המלחמות, אלא בכח הפה - בשורש

הרוחני^ב. שני חלקים ב'פה'

והנה הפה מתחלק לשני פעולות; א. דיבור ב. אכילה

ובמשה רבינו נמצא שני עניינים הללו; הראשון, 'דבר אחד לדור'^ג. והשני, שבזכותו ירד המן

^א פרשת בלק, (כב, ו) ועתה לכה־נא אֶרְהִי אֶת־הָעָם הַזֶּה כִּי עָצוּם הוּא מִמֶּנִּי אוֹכֵל נֶכֶד־בּוֹ וְנֹאֲרָשָׁנוּ מִן־ הָאָרֶץ כִּי יִדְעִתִּי אֶת אֲשֶׁר־תַּבְרִךְ מִבְּרַךְ וְנֹאֲרָשָׁר תֵּאָר יוֹאֵר:

^{בא} במדבר רבה (פרשת בלק). והמשך דברי המדרש, עתה ילחכו הקהל את כל סביבותינו כלחוך השור, מה שור כחו בפיו אף אלו כחן בפיהן מה שור כל מה שמלחך אין בו סימן ברכה אף אלו כל אומה שנוגעים אין בהם סימן ברכה מה שור מנגח בקרניו אף אלו מנגחין בתפלתן, עיי"ש.

^{בב} ועין בגור אריה (פרשת חקת), וז"ל במדרש (תנחומא בשלח, ט), למה נמשלו ישראל לתולעת, מה תולעת אין כחו אלא בפיו, כך כח יעקב אינו אלא בפיהם, שנאמר (בראשית כז, כב) "הקול קול יעקב והידים ידי עשו". וביאור ענין זה, כי התולעת לקטנותו אינו פועל בגופו, שהוא גשמי, כי אין כחו בו. ומפני שאין גופו גדול - כחו בפיו, ושם יוצא הקול והרוח הבלתי גשמי. כך ישראל אין כוחם כח גופני, שהרי לא נתן להם השם יתברך כח זה, רק כוחם בלתי גשמי, הוא הקול והרוח שהוא בלתי גשמי, וזה כח ישראל. ולפיכך אמר הכתוב "הקול קול יעקב והידים ידי עשו", ביאור זה כי יעקב סגולתו הקול, והוא הרוח והוא הבלתי גשמי, וזהו כחו, כי זה כח יעקב, שהם דבקים בו יתברך שאינו גוף, עכ"ל.

^ג כח הפה במלחמה, הן כח פה דתורה, כמ"ש במלחמת יהושע (יהושע ה, יג - יד) וַיִּהְיֶה בִּקְהֵלוֹת יְהוֹשֻׁעַ בִּירִיחוֹ וַיִּשָּׂא עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲגִידָאִישׁ עֹמֵד לְגִגְדוֹ וְסָרְפוֹ שְׁלֹפָה בְּיָדוֹ וְכוּ' וַיֹּאמֶר לֹא כִי אֲנִי שֶׁר־צָבָא־הָ עֲתָה בָּאתִי וְגו' ונתבאר בגמ' (מגילה ג.) שבא שר צבא ה' על שביטלו תורה. (וע"ש תוספות ד"ה עתה באתי - פי' ריב"ז על תלמוד תורה באתי דכתיב ביה ועתה כתבו לכם [את] השירה הזאת (דברים לא) [וע"ש במבט הפנימי 004]. והן כח הפה בתפלה, לצעוק בשעת מלחמה [וע"ש במבט הפנימי 003].

^{גג} ע"פ הגמ' סנהדרין (ת.) כתיב כי אתה תבוא, וכתיב כי אתה תביא, אמר רבי יוחנן: אמר לו משה ליהושע: אתה והזקנים שבדור עמהם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: טול מקל, והך על קדקדם, - דבר אחד לדור ואין שני דברין לדור.

המבט הפנימי מבעל בלכבי משכן אבנה

הנאכל בפה^{צד}. ולעומת משה רבינו שיש בו ב' דברים הללו, כחו בפיו, וכן מכחו יורד המן, עומד בלעם. כדברי התפארת יהונתן (במדבר, כד, ה), וז"ל, פתורה - הוא שולחני^{צב}, דכמו שמשה הוריד המן ע"י קדושה, כך בלעם בטומאתו הוריד לחם מן השמים ע"י שבעה כוכבי לכת, וזהו (ישעיהו פרק סה) הערְכִים לַגֹּד שֶׁלֶחָן, וזהו נמי והמן כזרע גד הוא, עכ"ל.^{צא} ובלשון פנימית יותר, כנגד המן ש'נבלע' באיברים, עומד בלעם מלשון בליעה דקלקול - 'בלע עם'.^{צב}

בלעם האכיל את ישראל בלחם טמא

ולא רק שהוריד לחם טמא מן השמים, אלא גם כן הכשיל את ישראל במאכל טמא. וכמו שמבאר החתם סופר (בראשית מה, כג) וז"ל וטומאת בלעם שרבע אתונו, והכשיל בבנות נכרים וטומאתו בפת גוי. "וַיִּלְכֹּד שָׁפָנִי" (במדבר כג, ג), ר"ת שמן - פת - יין, שגזרו משום בנותיהן, וכו' ע"כ שלח יעקב לתקן זה, עשר אתונות כנגד אתנן של בלעם (שמעשה אישות נקרא 'אכילה' צח), נושאות בר לחם ומזון, ר"ת בלם חסר עין עיי"ש. והעין היא עין רעה של בלעם שהיה סתום העין. ואמרו (זה"ק ח"ג, ר"ו ע"ב) אֶל־תִּלְחֶם אֶת־לֶחֶם רַע עֵינַי (משלי כג, ו) דא בלעם, דבריך להו לישראל.^{צט}

ובעומק יותר, מבואר במקורות רבים^ק, וביניהם לשון נעים זמירות ישראל (תהלים נו, ב) "תִּנְגְּנִי אֱלֹהִים כִּי־שָׁאֲפָנִי אֲנֹשׁ כִּלְ־הַיּוֹם לֶחֶם יִלְחָצֵנִי", שתיבת לחם ומלחמה מאותו שורש^{קא}. ולפ"ז מתבאר שבלעם בא ללחום עם ישראל גופא מכת לחם דקלקול.^{קב} ולכן הכשיל (נלחם) את בני ישראל במעשה דאישות (אכילה - לחם) עם בנות נכרים, כנ"ל.

^{צד} במדבר רבה (פרשת במדבר פרשה א סימן ב) וז"ל המן בזכות משה, תדע לך שהוא בזכות משה כיון שנשתלק משה (יהושע ה) וישבת המן ממחרת, עכ"ל.

^{צה} מדרש תנחומא (פרשת בלק) וז"ל וישלח מלאכים אל בלעם בן בעור פתורה (שם שם /במדבר כ"ב/ ה). שם עירו, ויש אומרים שולחני היה שהיו מלכי אומות העולם נמלכים בו, כשולחני שהכל מריצים לו, עכ"ל.

^{צו} ועין זוה"ק (ח"ג דף קצב). וז"ל פתורה שמא דאתרא הוה כמה דאת אמר (דברים כג) מפתור ארם נהרים לקללך, אמאי אקרי הכי בגין דכתיב (ישעיה סה) העורכים לגד שלחן, ופתורא הוה מסדר תמן כל יומא דהכי הוא תקונא דסטרין בישין מסדרין קמייהו פתורא במיכלא ובמשתיא ועבדין חרשין ומקטריין לקמי פתורא ומתכנשין תמן כל רוחין מסאבין ואודעין לון מה דאינון בעאן וכל חרשין וקוסמין דעלמא על ההוא פתורא הוה, ובגין כך אקרי שמא דאתרא ההוא פתורא, דהכי קורין בארם נהרים לשלחן פתורא, עכ"ל. וע"ע בשפת אמת (פרשת בלק שנה תרסא) וז"ל ועיקר ברכתן של בני ישראל בעוה"ב והוא בחי' שבת דאיתא כנס"י יהי' בן זוגך שהם כלים לקבל שורש הברכות. וזה בחי' מרע"ה שהוריד התורה ולחם מן השמים שכן המן הי' בבחי' זו. אבל בבלעם כתיב פתורה אשר על הנהר הוא לחם הגשמי כמו עורכין לגד שולחן שהוא הבא דרך המזלות. וכתיב על הנהר כמו עומד על היאור הרשעים מתקיימים על אלהיהם. כמ"ש במד' שם. וכתיב מדרכיו ישבע סוג לב. ומעליו איש טוב זה בחי' לחם מן השמים למעלה מן המזל כמ"ש אין מזל לישראל, עכ"ל.

^{צז} ע"פ הגמ' סנהדרין (קה). וז"ל בלעם - בלא עם, דבר אחר: בלעם - שבלה עם, עיי"ש.

^{צח} כלשון יוסף הצדיק לאשת פוטיפר (בראשית לט, ז) כִּי אֶסְדֶּהֶם אֲשֶׁר־הָיוּ אוֹלָם וכו'. וע"ש ברש"י.

^{צט} ועין זוה"ק ח"ג קצה"ע א, בתורה וכו' עד תא חזי.

ק ועין בשפתי צדיק בלק, אות ד', וכנודע לחם מלשון מלחמה, עידן קרבא. וע"ע ברש"י תהלים לה, א. וע"ע בתורת משה, לחת"ס לערב יוה"כ ד"ה זו יעלה.

קא פרש"י על אתר לחם - לשון מלחמה.

קב ועין מגלה עמוקות (בלק ד"ה והנה מזמור), שכתב שבלעם הוא בבחינת נבל כי ישבע לחם עיי"ש.

מלחמת אחרית הימים מכח עצת בלעם

נאמר בנבואת בלעם על אחרית הימים (במדבר כד, יד) "וְעָמָה הַנְּגִי הוֹלֵךְ לְעַמִּי לָכֶּה אֵינְעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים":

וביאר בספר עטרת ישועה (ויחי אות יח) וז"ל, ונודע דברית הלשון הוא פגם הברית, ע"כ מצינו בעצה של בלעם לָכֶּה אֵינְעָצְךָ אֲשֶׁר יַעֲשֶׂה הָעָם הַזֶּה לְעַמְּךָ בְּאַחֲרִית הַיָּמִים, כי "בְּאַחֲרִית הַיָּמִים" עולה לשון מכריע, היינו לקלקל ברית הלשון, ועי"ז גם ברית המעור, וזאת היתה עצת בלעם עכ"ל.

ותן את לבך להבין מהנעשה כעת במלחמה של אחרית הימים בעיניים אלו;
לשה"ר ('פה' דקלוקל) - שנעשה ריבוי של דיבור שלא היה מאז ומעולם!
פגם המעור ('אכילה' דקלוקל) - כפי שלא היה מתולדות עולם!
ריבוי מאכלים (לחם דקלוקל) - כפי שלא היה מימי קדם!
וכל זה, מכח עצת בלעם הרשע!

והבן עוד שמשנה רבינו נקבר דייקא (דברים לד, ו) מִוֶּלַבֵּית פְּעֹזֶר, כמבוא ברש"י (על אתר) לַכֹּפֶר על מעשה פעור. (משה לעומת בלעם, כנ"ל)

אולם השתא שנתגלה עצת בלעם ביתר שאת ויתר עוז, עבודת השעה להינצל מעצת אותו הרשע הוא לא להסתפק בגילוי תורתו של משה בלבד^ק אלא גם כן להתחבר לעומק תורתו של משיח, שהיא היא שער הנון.^{קד}

שותפות במלחמה

מצאנו בפרשת מטות, דין ודברים בין משה רבינו ולבני גד וראובן קודם כנסתם לארץ ישראל, בעניין 'שותפות במלחמה'. וכך נאמר בפסוק (במדבר לב ו - ז) "וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְבִנְיָגָד וְלְבִנְיָרְאֻבֵן הָאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לְמִלְחָמָה וְאַתֶּם תֵּשְׁבוּ פָּה: וְלָמָּה תִּנְיָאוּן אֶת־לֵב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִעֲבַל אֶל־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָתַן לָהֶם ה'":

האחיכם יבאו למלחמה - עליכם גם להילחם

וביאר האברבנאל (שם) וז"ל השיבם מרע"ה האחיכם יבאו למלחמה ואתם תשבו פה ר"ל האם הוא דבר ראוי והגון שאחיכם יבואו למלחמה ואתם תשבו פה איש תחת גפנו ותחת תאנתו, ותירשו אתם הארץ הנכבשת שהם כלם ירשו אותה, והמה ילכו לעשות מלחמה ולכבוש ארץ לירושתם.

ואם חשבתם שהיתה ארץ כנען רעה ואוכלת יושביה ולכן תרצו לברוח ממנה. או שפחדתם מהכנעניים וחזק עריהם ולכן תיראו ממלחמותיהם. וְלָמָּה תִּנְיָאוּן ר"ל תשברו את לב בני ישראל

^ק וכלשון חז"ל (נדרים לח). וז"ל חמשים שערי בינה נבראו בעולם, וכולם נתנו למשה חסר אחת, שנאמר: ותחסרהו מעט מאלהים, עכ"ל.

^{קד} ועין בהרחבה בבלבבי משכן אבנה ח"ט "תורת משה ותורת משיח". וכמו שהתבאר לעיל (מבט הפנימי 004).

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

שבשמעם דבריכם יאמרו גם הם שאינם חפצי' לעבור אל הארץ שנתנה ה' להם, והוא מתנה משוכחת ביד הנותן אותה, ואין לירא מן העמים כי ה' ילחם לכם, עכ"ל.

וקרוב לכך פירש הרש"ר הירש (במדבר י, ט) וז"ל, מי ש"בא למלחמה", מקבל על עצמו את סכנות הקרב אחרי שנסתבך במלחמה. המלחמה באה בלא התגרות מצידו, ועל כרחו הוא נכנס לסכנה. משום כך שואל משה: "האחיכם יבאו למלחמה" - ובניגוד לכך: "ואתם תשבו פה"! כמוכם גם אחיכם היו רוצים לבוא אל המנוחה ואל הנחלה. אך המלחמה היא הכרח, היא הגיעה אלינו, **ואחיכם נאלצים להיכנס לתיגר - ואתם תשתמשו מן החובה?!**, עכ"ל.

כלומר משה רבינו בא בטענה לבני גד וראובן, האם יתכן שאחיכם יצאו למלחמה, ולעומתם אתם תשבו במנוחה ושלווה?!

האחיכם יבאו למלחמה – שותפות ביגיעה ועול

אולם מצינו מהלך שונה להסביר את טענת משה רבינו לבני גד וראובן. כמו שמבוא באלשיך (שם) וז"ל כלומר, באמורכם כי באה נחלתכם אליכם הדין עמכם, רק מה שאמרתם אל תעבירונו הוא בלתי ראוי, כי האחיכם וכו'. ואף שאמרתם הארץ אשר הכה ה', שרמזתם כי ה' הוא הלוחם לכם. ולא תתייחסו לכפויי טובה, כי לא הם נלחמו בעדכם כי אם ה'. זה אינו כלום, כי ההתייחסות בפני האויבים והלוחמים לא דבר רק הוא, **אף שהנצוח בודאי לה' הוא** כנודע. כי לא לחנם שאל חזקיהו מהקב"ה, ואמר, איני כאסא ששאל ואמר שהוא יצא למלחמה אך לא ילחם, אמנם אשב תוך ביתי ואתה תעשה מלחמה^{ק"ה} (פתיחתא דאיכא רבתי ל). **כי הביאה למלחמה גם היא תתייחס לטורח וצער ואימה וטלטול.** וזהו אומרו האחיכם יבאו למלחמה לומר **הן אמת כי לה' המלחמה אך לא יבצר מהיות מרוע מוסר.** כי האחיכם יבאו למלחמה וייתייצבו שם נגד האויבים, ואתם תשבו פה ולא תראו המלחמה כלל, עכ"ל.^{ק"ו}

ולפי פירושו עיקר טענת משה רבינו הייתה על בני גד וראובן, שהם לא משתתפים עם הציבור **בעול וצער**, ולא מסיבה שהם נצרכים להצלחת המלחמה, והבן.

והעולה מכל הנ"ל, כל הדין ודברים אם 'להשתתף במלחמה' או לא, הוא אך ורק כאשר ברור

^{ק"ה} איכה רבה פתיחתות (אות לו) וז"ל, עמד חזקיהו ואמר אני אין בי כח לא להרוג ולא לרדוף ולא לומר שירה אלא אני ישן על מטתי ואתה עושה, אמר לו הקדוש ברוך הוא אני עושה שנא' (מלכים ב' יט, לה) ויהי בלילה ההוא ויצא מלאך ה' ויך במחנה אשור, עכ"ל.

^{ק"ו} ועין באור החיים (במדבר לב, ו) וז"ל, מה שנתכוונו לטעון כנגד העתיד שאין טורח בדבר, כי ה' הוא עושה נפלאות גדולות לבדו, אמר להם (משה) הַאֲחִיכֶם יָבֹאוּ לַמִּלְחָמָה פִּירוּשׁ אִמֶּת כִּי ה' הוּא הַנִּלְחָם לָהֶם, **אבל על כל פנים צריכין להזדמן במלחמה**, והוא מה שדייק יבואו למלחמה ולא אמר האחיכם ילחמו לומר **שעל הביאה בלבד הוא תמוה**, ויש בזה סתירה על טענת מלחמה שעברה וגם טענת מלחמה הבאה בארץ שעל כל פנים כל איש ישראל יש להם יגיעה בדבר, ולמה יבקשו הם יגיע כפם של ישראל, וגמר אומר ואתם תשבו פה, נתחכם לומר שהגם שהבטחת ה' היא מושגת שאמירת הגבוה כמסירת הדיוט ואין כאן יגיעה, הלא תשכיל ביאת ישראל למלחמה בערך ישיבתכם פה ותראו כי יש הרגש ליגיעת ביאת המלחמה, ואם כן למה תרצו ליטול דבר שהיא יגיעה של ישראל כיון שאין אתם יגיעים עמהם בביאתכם למלחמת הארץ, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

‘כשמש בצוהריים’ ללוחמים (בגוף) שהלוחם באמת הוא רק ה' איש מלחמה^{קז} והוא (הנלחם) עומד לפני ה' כמ"ש (יהושע ד, יג) **כְּאַרְבָּעִים אֶלְף חֲלוּצֵי הַצֶּבֶא עִבְדוּ לִפְנֵי ה' לְמִלְחָמָה**, ופירש (שם) המלבי"ם וז"ל **לִפְנֵי ה' לְמִלְחָמָה**. כי גם זה היה מן התנאי (שהתנה בפ' מטות) שיעברו לפני ה', ר"ל לשמו, ולא כבוטחים על גבורתם, עכ"ל. והמלחמה נעשית כפי שהלוחם מצווה^{קח}. אולם במלחמה שנעשית ע"י מי שאינו בר לבב להבין ולהשכיל את האמת, ועוד שהוא עושה מלחמה בהיפך גמור לרצון הלוחם האמיתי; בתערובת אנשים ונשים^{קט}, ואיסורי כרת ועוד. **אין מצוה כלל להשתתף בה, אלא איסור גמור.**

ויתר על כן, כל השותף במלחמה נעשה שותף - לאיסור, ולכפירה^{קי} - של כוחי ועוצם ידי. קיא

קי ועיין בהרחבה המבט הפנימי 002

קח והלא מילתא פשיטא היא!

קט ומקרא מלא דיבר הכתוב (דברים כג, טו) פ"ה אֶלְלִיךָ מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִתְּהַלֵּךְ לְהַצִּילָךְ וְלָתֵת אֵיכֶיךָ לִפְנֵיךְ וְהָיָה מִתְּהַלֵּךְ קָדוֹשׁ וְלֹא־יִרְאַה בְּךָ עֲרֹנֶת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַתְרֶיךָ: וכן הזהיר את ישראל הרעיא מימנא על כך במפורש, כמוכא במדרש (במדבר רבה ט, ז) וז"ל אמר להם משה לישראל, בשעה שאתם יוצאים למלחמה הזהיר שלא יהיה בכם עון ניאוף שאם יש עון זמה ביניכם הקדוש ברוך הוא הנלחם לכם הוא ישוב מאחריכם, ואתם נמסרים ביד שונאים הה"ד (דברים כג, פ"ה) אֶלְלִיךָ מִתְּהַלֵּךְ וגו', וְלֹא־יִרְאַה בְּךָ עֲרֹנֶת דָּבָר וְשֵׁב מֵאַתְרֶיךָ, מהו פ"ה אֶלְלִיךָ, אמר להם משה לישראל הו' יודעין שאין הקדוש ברוך הוא מיוחד שמו בישראל שהוא נקרא אֶלְלִיךָ אלא בזמן וְהָיָה מִתְּהַלֵּךְ קָדוֹשׁ ואותה שעה הוא משרה שכנינו ביניכם והוא מצייל אתכם מיד אויביכם ומוסר שונאים הה"ד מִתְּהַלֵּךְ בְּקֶרֶב מִתְּהַלֵּךְ וגו'. וע"ע באבות דרבי נתן (פרק לח) קי' וכפי שהורחב לעיל (המבט הפנימי 002) שבשורש כל המלחמות רק הקב"ה נלחם, והוא יתברך נלחם לגלות יחודו יתברך - אין עוד מלבדו.

קיא ולמאן השלמת העניין, מן הראוי להביא את השו"ת דלקמן;

שאלה: האם צריך שהיה הכרת הטוב גם לאלו שנמצאים במלחמה בפועל (בגוף), לכאוף איך שייך הכרת הטוב לאלו שמפילים אותנו למקומות הנמוכים האלו של יצרא דע"ז ויצרא דעריות כשמדרגת המלחמה הזו לא קשורה אלינו כלל?

תשובה: שאלה נכונה מאד. ונסביר בקצרה ממש - בהסתכלות החיצונית האדם מסתכל הסתכלות של צוות, כן - לא, חייב - פטור, מותר - אסור, אבל בהסתכלות הפנימית זהו תערוכת, כלומר, אנחנו תופסים שכל דבר מורכב מחלקים, ואמנם בגדרי דין דבר שמעורב בו טוב ורע, יש אופן שעל אף שיש בו נקודות של טהרה, אבל לדינא הוא טמא, כיון שאזלינן בתר רוב חלקיו לכן הוא מוגדר כטמא, אבל כשאנחנו מתייחסים לתפיסה הפנימית של הלב, - ברור שאנחנו מתעסקים כאן עם דבר שהוא בתפיסה של ערב-רב (הה' והבן טוב טוב, כשמן כך הוא מהות, שורש כוחם - (ולשתף) לערבב' אחב"י עמהם, היל"ת), ובתפיסת ערב-רב - הרוב הוא רע והמיעוט הוא טוב, אבל עדיין יש הכרת הטוב על המיעוט.

¹ כדוגמא בעלמא, אדם הלך עם שלושת בניו לנהר, ושלושתם טבעו, ובא מישוה והציל את שלשתם, ולאחר מכן הרג שתיים מהם ואחד הוא השאיר, האם יש הכרת הטוב לאותו אדם? - בהגדרה החיצונית, אין לו שום הכרת הטוב אליו שהרי הוא הרג לו שתי ילדים, אבל ההגדרה הפנימית אומרת, אמנם יש פה תביעה עצומה על זה שהוא הרג לו שתי ילדים, אבל יש לו גם הכרת הטוב על הילד השלישי שהוא הציל לו.

א' המבט הנצרך בדרא בתראה, ואם לא נסתכל במבט הזה, הרי שלא נצליח להתעסק בדרא בתראה עם כלום, כי כל ההתעסקות בו היא עם ערב-רב, והרי שאנחנו מאבדים כל מבט נכון איך לקלוט את תפיסת המציאות, התפיסה שצריכה שתהא היא שכל דבר כאן הוא מורכב, אין כאן דבר שכולו רע ואין כאן דבר שכולו טוב, - ואמנם בגדרי "ד" אמות של הלכה", בהלכה ההגדרה היא ש'אזלינן בתר רוב' אם בדין כפשוטו של "אחרי רבים להטות" או של דיני ביטול רוב או בשאר דיני רוב שישנם, ובהגדרה רחבה יותר, כל חפץ שמורכב מרוב ורע, אם הרוב שבו הוא רע, הרי שהוא אסור לדינא.

א' כשכאבים להתייחס במבט הפנימי של הנפש, אנחנו מגדירים שיש כאן חלקים טובים וחלקים רעים, ועל אף שהרוב המוחלט הוא רע - ערב רב - אבל יש בו גם נקודות טובות.

¹ דוגמא נוספת - הרי החובת הלבבות אומר שכל היסוד של כיבוד אב ואם הוא הכרת הטוב, ולפי"ז אדם שגדל בבית שאביו היכה אותו, השפיל אותו ועשה בו את כל המעשים שלא ייעשו, האם אדם כזה צריך שיהיה לו הכרת הטוב לאביו או לא? - התשובה היא, זה באמת מצב מורכב, מצד אחד בוודאי יש לו טענות על מה שאביו עשה לו שלא כדין, אבל מצד שני בוודאי יש לו הכרת

[להרחבת הנושא מומלץ לעיין בשיעור 'בלבבפדיה עבודת השם – בחור'. בו מוסבר בהרחבה, שבכל מלחמה – שיסודה מסר¹ מתגלה הג' עבירות החמורות שדינם ב'יהרג ואל יעבור'. ועל כל אחד בעידנא דמלחמה לבדוק את עצמו בעמקי נפשו איפוא וכיצד אותם עבירות מתגלות, ושם עליו ללחום את מלחמת ה' צבקות!]

ניצחון במלחמה בדרך טבע ובדרך נס

נאמר בפסוק (תחילת פרשת כי תצא):

פִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ וּנְתַנּוּ ה' אֱלֹהֶיךָ פִּי־ךָ וְשִׁבְתָּ שְׁקִי:

ויש לעמוד על כמה דיוקים העולים מתוך דברי הפסוק:

- א. **פתח בלשון יחיד 'פִּי־תֵצֵא', שמשמע שמדובר במלחמה שהיחיד נלחם בה.**
- ב. **כתוב 'וּנְתַנּוּ' לשון יחיד, אחר שנכתב 'אִיבֶיךָ' - לשון רבים.**
- ג. **אומרו וְשִׁבְתָּ שְׁקִי ולא נאמר בלשון רבים וְשִׁבְתָּ אותם.**

פִּי־תֵצֵא לַמִּלְחָמָה עַל־אִיבֶיךָ – הוא היצה"ר

וביאר רבותינו (האלישיך שם) שעל אף שפשוטו של מקרא מדובר על מלחמה כפשוטו, בא הפסוק

הטוב. - וזה מבט שצריך לקלוט - ואפשר לתת דוגמאות מכל דבר בבריאה כי הרי בהכל מונח תפיסה של ערב-רב.

¹כמובן, אין הכוונה שכשיש הכרת הטוב לאדם מהערב-רב, זה סיבה שהוא "דבק בו", כי בזה הרי הוא נדבק לערב-רב, אלא הכרת הטוב כמו שהוגדר רבות במקומות אחרים, עניינה היא להכיר את הדבר כמות שהוא, ומכך כך הוא מכיר את חלקי הטוב שבו, זה הגדר של הכרת הטוב, - אלא שבאופן שלאחר ההכרה בטוב, זהו טוב שראוי להידבק בו, הוא נדבק בו בבחינת "אומר לדבק טוב", אבל אם זהו ערב-רב, הוא לא נדבק בו, ולכל היותר מדין ההכרת הטוב הוא נותן לו שפע בבחינת "שדי בטר כתפיה" בבחינת אחוריים, ובאופן הזה הוא מחזיר לו טובה, אבל לא באופן של "אומר לדבק טוב" כי כאן זה לא טוב אלא 'ערב-רב' שהוא רע.

¹הרי שעל השאלה האם על החלקים של הטוב שנמצא בתוכו צריך הכרת הטוב, התשובה הברורה צריכה להיות - כן.

¹על השאלה האם למעשה להתחבר איתם, כשהשאלה היא ביחס לכלל מציאות ההנהגה כרבים, התשובה הברורה היא - לא. וכשהשאלה היא ביחס לכל יחיד ויחיד, האם לעזור לכל יחיד ויחיד שעזר לו אפילו אם הוא עשה לו רע יותר ממה שהוא עשה לו טוב, התשובה היא כן.

²צריך להבין שהדברים הללו כל כך עדינים וכל כך מורכבים שזה גורם לידי כך - או שבני אדם הולכים לקצה אחד ופורשים כלל מענין של הכרת הטוב, ובהכל הם 'נגד', או שרחמנא לילצן אנשים הולכים לצד השני ומתחברים, אבל המבט האמיתי הוא שצריך הבנה מורכבת שזה בחינת 'מעשה מרכבה' שהאדם תופס כל דבר בכל מרכיביו שזה הבנה מאד מאד עדינה.

¹כמו שאומרת הגמ' הידועה בבבא בתרא 'אוי לי אם אומר, אוי לי אם לא אומר', כך גם בכל הדברים האלה, מצד אחד צריך להבין את האמת, אלא שהבעיה שלרוב הבני אדם אין את ה'אוזן מלין תבחן' לקלוט את המורכבות, וגם לאחר שהם יראו את הדברים הללו שנתבארו, הם עדיין יסיקו מהם מסקנא לצד אחד - או שהם יפלו לצד הזה או שהם יפלו לצד השני - העדינות של הדברים היא מופלגת מאד והיא באמת לא שייכת לרוב בני האדם שאין להם את העדינות לקלוט את המורכבות, לא בשכל וכמובן לא בתפיסת הלב, וכמובן גם לא איך להוציא את זה לפועל בהנהגה באופן מעשי, אבל זוהי האמת כמות שהיא.

(מתוך שיעור בלבבפדיה עבודת ה' - בחור)

מלחמה - אתחלתא דגאולה

ומרמז לנו 'שלא דברה תורה אלא כנגד היצה"ר'^{ק"ב} - שעמו המלחמה השורשית והפנימית, אצל כל יחיד ויחיד לפום דרגה דיליה.

ונבאר בהרחבה, עניין המלחמה החיצונית (טבעית) והמלחמה הפנימית (בדרך נס - ונתנ"ו ה' אֱלֹהֶיךָ)

הנה נודע מאוד, שיש מלחמה עם אויב חיצוני, כגון עמלק, ז' עמים וכן כל הצר אתכם. ויש מלחמה פנימית עם האויב הפנימי - הוא היצה"ר. וכלשון הידוע של החובות הלבבות (שער יחוד המעשה, פ'ה) וז"ל ובן אדם, ראוי לך לדעת, כי **השונא הגדול שיש לך בעולם הוא יצרך** הנמסך בכוחות נפשך והמעורב במזג רוחך, והמשתתף עמך בהנהגת חושיך הגופניים והרוחניים, המושל בסודות נפשך וצפון חובך, בעל עצתך בכל תנועותיך הנראות והנסתרות, שתהיינה ברצונך, האורב לעתות פשיעתך, ואתה ישן לו והוא ער לך, ואתה מתעלם ממנו והוא אינו מתעלם ממך, לבש לך בגדי הידידות ועדה עדי האהבה לך, ונכנס בכלל נאמניך ואנשי עצתך וסגולת אוהביך, רץ אל רצונך בנראה מרמיוותיו וקריצותיו, והוא מורה אותך בחציו הממיתים לשרשך מארץ חיים וכו' ואמרו על חסיד, שפגע אנשים שבים ממלחמת אויבים, ושללו שלל אחר מלחמה חזקה, אמר להם: **שבתם מן המלחמה הקטנה שוללים שלל, התעתדו למלחמה הגדולה**. אמרו לו: ומה היא המלחמה הגדולה? אמר להם: מלחמת היצר וחיליו, עכ"ל ועיי"ש בהרחבה.

ניצחון המלחמה החיצונית תלויה במלחמה הפנימית

ויש לדעת יתר על כן שגם ניצחון במלחמה ה'חיצונית' **תלויה ועומדת** בניצחון המלחמה 'הפנימית'. וכן מצינו שטעו בכך המעפילים, בחושבם שניצחון במלחמה חיצונית תלויה בכוחם הטבעי לבד.

וכך נאמר בפוסק (דברים א, מא - מב) וַתַּעֲנוּ וַתֹּאמְרוּ אֵלֵי חֹטְאֵנוּ לָהּ אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כָּל־אֲשֶׁר-צָוָנוּ ה' אֱלֹהֵינוּ וַתַּחֲזֹקוּ אִישׁ אֶת-כַּלֵּי מִלְחָמָתוֹ וַתַּהֲרִיבוּ לַעֲלֹת הַהָרָה: וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי אֲמַר לָהֶם לֹא תַעֲלוּ וְלֹא-תִלָּחֲמוּ כִּי אֵינֶנִּי קֹרֶבְכֶם וְלֹא תִתְגַּבּוּ לִפְנֵי אֹיְבֵיכֶם:

וביאר המלבי"ם (שם) וז"ל היו עדיין בטעותם שמלחמה זו תהיה מלחמה טבעית ושחטאו (כך סברו, שזה חטאם) במה שהאמינו למרגלים כִּי-עַז הָעָם ולא שמעו לדברי כלב שאמר עֲלֶה נַעֲלֶה וְיִרְשְׁנוּ אֹתָהּ ר"ל **שכח ישראל מספיק לנצח את הכנעני גם מצד הטבע** ועז"א אֲנַחְנוּ נַעֲלֶה וְנִלְחַמְנוּ כי ננצח אותם בדרך מלחמה בכחנו: וַיֹּאמֶר ה' אֵלֵי, אז אמר ה' והודיעם שבדרך מלחמה א"א שינצחו, **רק אם ה' בקרבם ינצחו בדרך נס** וכמ"ש (לקמן פרק ט') שִׁמְעָה יִשְׂרָאֵל אֲתָהּ עֹבֵר הַיּוֹם אֶת-הַיַּרְדֵּן לְבֹא לָרֶשֶׁת גּוֹיִם גְּדֹלִים וְעַצְמִים מִמֶּנִּי וְגו' עַם גְּדוֹל וְכָבֵד וְגו' וַיַּדְעַתְּ הַיּוֹם כִּי ה' אֱלֹהֶיךָ הוּא-הַעֹבֵר לְפָנֶיךָ אֲשׁ אֶכְלָה הוּא יִשְׁמָיֶכֶם וְגו' אבל עתה שאינני בקרבם לא תעלו אל ההר ואף לא תלחמו עכ"ל. ועתה גם יובן מה שדויק מהפסוק דלעיל, שנאמר וַיִּתְּנֵנוּ לְשׁוֹן יָחִיד, אחר שנכתב אִיְיָ - לְשׁוֹן רַבִּים. שכאשר מנצחים את האויב, משתלשל הניצחון גם לכל אִיְיָ החיצונים^{ק"ג}.

^{ק"ב} עין בדברי הגמ' סנהדרין (פס): שהמשילה את ניסיות אברהם אבינו למלחמות. וכתב שם המהרש"א וז"ל ענין המלחמה בנמשל הוא קטרוגו של שטן, והוא השטן הוא היצה"ר, והגבור הוא אברהם שכבש את יצרו ונצחו כמה שאמר איזה גבור הכושב כו' עכ"ל.

^{ק"ג} ועין בכלי יקר (דברים כא, י) וז"ל כִּי-תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל-אֹיְבֶיךָ וְגו'. אויביך ביו"ד לשון רבים ואחר כך אמר וַיִּתְּנֵנוּ, והוא ליה

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

הִירָא וְרָךְ הַלֵּבָב - מתירא מעבירות שבידו

ועוד מצאנו שמעיקרי התנאים להיות ראוי לצאת ללחום ב'מלחמה החיצונית' (טבעית) הוא כדרשת חז"ל (ילקוט שמעוני שופטים רמז תתקכג) על הפסוק (דברים כ, ח) מִי־הָאִישׁ הִירָא וְרָךְ הַלֵּבָב יִלָּךְ וְיָשֹׁב לְבֵיתוֹ. רבי יוסי הגלילי אומר הירא ורך הלבב **שהוא מתירא מעבירות שבידו**. וסיבת הדבר, שהרי כל הכח ללחום בחוץ הוא רק מכח המלחמה הפנימית, והנצחון בה נובע מכח הנצחון הפנימי. וכעת שעבירות בידו ולא ניצח במלחמה הפנימית, כיצד יהיה לו את הכח ללחום במלחמה החיצונית ולנצח?

וּנְתָנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ - הקדוש ברוך הוא שעוזר לו

השוא שהתבאר מהיכן שורש כח הניצחון למלחמה החיצונית (טבעית), הלא היא המלחמה הפנימית, נתבון ונבין מהיכן שורש הניצחון של המלחמה הפנימית. ועל כך אמרו חז"ל (סוכה נב:) אמר רבי שמעון בן לקיש: יצרו של אדם מתגבר עליו בכל יום ומבקש להמיתו, שנאמר (תהלים לז, לב) צוּפָה רָשָׁע לַצִּדִּיק וּמִבְקֵשׁ לְהַמִּיתוֹ, **ואלמלא הקדוש ברוך הוא שעוזר לו** - אינו יכול לו, שנאמר (שם, לג) ה' לֹא־יַעֲזֹבֵנוּ בְּיָדוֹ וְלֹא יִרְשָׁעֵנוּ בְּהַשְׁפָּטוֹ, עכ"ל. ובלשון הפסוק (דלעיל) **וּנְתָנוּ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדְךָ וְשָׁבִיתָ שָׁבִינוּ**. שָׁבִינוּ דייקא בשלון יחיד, דהוא הוא היצה"ר, שממנו כוחם של האויבים החיצוניים ללחום עם ישראל היל"ת!

שורש כל הניצחונות במלחמה שלא תהיה – דרך נס

נמצאנו למדים, שבמלחמה זו – הפנימית - אינו מנצח בדרך טבע אלא בדרך נס - הקב"ה עוזר לו. ומכח כך אף במלחמה החיצונית הבאה מכח המלחמה הפנימית, הנצחון בה משורשת בדרך נס, והבן.

ובלשון אחרת והיינו הך, פנימיות כל המלחמות בשורשם הוא - הבורא יתברך שנלחם לגלות יחודו יתברך^{קיד}. ולכן כל שאר המלחמות שהם רק הענפים, מוכרח שכח הניצחון בהם יגיע מנקודת השורש – 'אין עוד מלבד'^{קטו}.

לומר ונתנם. על אויביך, כנגד אויביך הוה ליה לומר. ובילקוט (רמז תתקכד) מסיק בשם הספרי וזה לשונו על אויביך כנגד אויביך ונתנו ה' אלהיך בידך **אם עשית כל האמור בענין סוף שה' אלהיך נותנו בידך**. ונראה שקשה לבעל מדרש זה ונתנו ונתנם הוה ליה לומר, אלא ודאי שמדבר באויב אחד פרטי שהיה בכלל אויביך הרבים שהזכיר כבר, ומי הוא זה ואיזה הוא, **אין זה כי אם צר ואויב פנימי והוא שטן הוא יצר הרע** המקטרג ביותר בשעת הסכנה במלחמה, עיי"ש.

קיד ועין מבט הפנימי 002 בהרחבה.

קטו ומן הראוי להביא, דברי דוד מלכא משיחא בתהלים (כ, ח) "אֶלֶּה בָּרֶכֶב וְאֶלֶּה בַּסּוּסִים וְאֶנְחֵנוּ בְּשֵׁמֶהּ אֱלֹהֵינוּ נִנְקִיר". וכתב הרד"ק (שם) וז"ל אֶלֶּה בָּרֶכֶב וְאֶלֶּה בַּסּוּסִים, האויבים באים עלינו ברכב ובסוסים, והיו בוטחים בהם (דרך טבע), כמו שנאמר (יש"עיה לא, א): ויבטחו על רכב כי רב. בְּשֵׁמֶהּ אֱלֹהֵינוּ נִנְקִיר, כשנוכיר שמו ונקראהו אנחנו ננצח, ואנחנו ברגל ננצח הרכב והסוסים (דרך נס), עכ"ל. ונאמר בפסוק שאחריו (ט) בָּמָה כָּרְעוּ וְנָפְלוּ וְאֶנְחֵנוּ לְקִמּוֹ נִתְעוֹדָד!

רוך לבב וגבורה במלחמה – שלוח נפשית

כאשר עם ישראל קרבים למלחמה ועומדים סמוך לספר, ניגש הכהן משוח מלחמה, ומדבר דברים קשים אל העם;

ואמר אלהם שמע ישראל אתם קרבים היום למלחמה על־אויביכם אל־יִרְדּוּ לְבַבְכֶם אֶל־תִּירָאוֹ וְאַל־תִּחַפְּזוּ וְאַל־תִּעְרָצוּ מִפְּנֵיהֶם: כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם עִם־אויְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם: (דברים כ, ג - ד) ^{קטז}

אין כלל ממה לירא - כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם

ודרשו חכמינו בתלמוד (סוטה מב.) דבר דבר על אופניו, שהכהן אומר ארבע דברים כנגד ארבע דברים שהאויבים עושים וז"ל אל־יִרְדּוּ לְבַבְכֶם - מפני צהלת סוסים וציחצוח חרבות, אל־תִּירָאוּ - מפני הגפת תריסין ושפעת הקלגסין (רש"י-חיילות), אל־תִּחַפְּזוּ - מקול קרנות, אל־תִּעְרָצוּ - מפני קול צווחות. כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם - **הם באין בנצחונם של בשר ודם ואתם באים בנצחונם של מקום.** פלשתים באו בנצחונם של גלית, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, בני עמון באו בנצחונם של שובך, מה היה סופו? לסוף נפל בחרב ונפלו עמו, ואתם אי אתם כן, כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם וגו' - זה מחנה הארון, עכ"ל. כלומר הכהן מזהיר את עם ישראל לא לפחד ולא לירא מכל מיני טכסיסי מלחמה שהאויב עושה, אלא להשים ביטחונם בה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֵם לָכֶם. ^{קי}

למלחמה על־אויביכם – מתוך גבורה שקולה וראויה

אולם האברבנאל (שם) ביאר שהכהן בא להזהיר על 'הקצות', כלומר להילחם בגבורה הראויה ובאופן הראוי בלי פחד, יראה, ולא מתוך פזיזות, וז"ל הזהירם "אל־יִרְדּוּ לְבַבְכֶם", וענינו אצלי שהחוטא במלחמה, יהיה חטאו אם בקצה ההסתכנות ואם בקצה הפחד ומורד הלבב, לפי שפעמים רבות יכשלו האנשים במלחמות להסתכנותם ולעברם החזק הראוי מהגבורה יותר מדאי, ופעמי' לרוב הפחד ורכות הלבב. ולזה הזהירם ואמר על ב' הקצות שהם רעים בעצמם כי הראוי

^{קטז} (היות שאנו סמוך ונראה ליום הדין הבא עלינו, נעתיק את פירוש ה'אזהב ישראל' על הפסוק וז"ל ונגש הכהן גו' אתם קרבים היום, היינו בראש השנה. על־אויביכם הוא מלחמת היצר הרע להכניעו ולעשות תשובה על כל החטאים והעונות. ולזה הזהירה לנו תורתנו הקדושה אל־יִרְדּוּ לְבַבְכֶם, היינו שלא תעציבו ולא תדאיבו שני היצרים שבלבכם היצר טוב והיצר הרע במה שלא תעשו תשובה רק מיראה ויבוא מזה מורד ותוגה לשני יצריכם וכנ"ל (בדבריו), רק תראו לעשות תשובה מאהבת ה' יתברך ואז יהיה היצר טוב שמח בשלימות. כי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם. תיבת, כי יפורש בכאן בלשון אלא, היינו לעשות תשובה רק מאהבה לה'. אשר הֵהָלֵךְ עִמָּכֶם בכל עת ועושה לכם נסים ונפלאות עד אין מספר להלחם עם אויביכם, עכ"ל עיי"ש.]

^{קי} ובירושלמי (סוטה פ"ח ה"ג) דרשו את הפסוקים בתהלים (יה, ג - טו) מִלִּנְגָה נִגְדָו עָבְרוּ לְבָרֵךְ וְגָהֲלִי־אֵשׁ: נִרְעָם בְּשִׁמְלֵינוּ ה' וְעָלִינוּ: יְתוֹ קִלְיוֹ לְבָרֵךְ וְגָהֲלִי־אֵשׁ: וְיִשְׁלַח תַּחֲצִיו וְנִפְיָצָם וּבְרָקִים רַב וְנִהַמָּם: שכנגד מה שהאויבים עושים יש להקב"ה לעומתם. וז"ל, כנגד טומאות שלהן, עָבְרוּ כנגד הכית' שלהן, לְבָרֵךְ כנגד בליצטרי' שלהן. וְגָהֲלִי כנגד טרמנטן שלהן, אֵשׁ כנגד הנפט שלהן. וְנִרְעָם משמים כנגד הלפידים שלהן. וְעָלִינוּ יְתוֹ קִלְיוֹ כנגד קול הקרנות שלהן. וְיִשְׁלַח תַּחֲצִיו כנגד החיצים שלהן. וְנִפְיָצָם מלמד שהיו מפזרין אותן. אמר רבי בא בר כהנא מלמד שהיו עשוין תיבות ותיבות החיצים מפזרין אותן. והברקים מכניסין אותן. כְּרָקִים כנגד החרבות שלהן. וְנִהַמָּם הממם ועירבבם והפיל סגנם שלהם. רבי אומר אין לשון הזה וְנִהַמָּם אלא לשון מגיפה כמה דאת אמר (דברים, ז כג) וְהָקָם מִהֶמָּה גִדְלָה צֶדֶד הַשָּׂמָיִם:

המבט הפנימי מבעל בלבי משכן אבנה

הוא הגבורה שהוא האמצעי. אמר על קצה הפחד אל־יִרְךָ לְבַכְכֶּם אֶל־תִּירָאָו לפי שרכות הלב באדם הוא שלא יוכל בטבעו לראות מכת חרב ושפיכת דם ויתעלף בראותו זה. והיראה היא הפחד מהמות. הנה על שני אלה אמר (א) אֶל־יִרְךָ לְבַכְכֶּם (ב) אֶל־תִּירָאָו וגומר. וכנגד קצה ההסתכנות אמר אֶל־תִּתְּעָצְרוּ וְאֶל־תִּתְּעָצְרוּ. רוצה לומר, אל תמהרו בעניני המלחמה יותר מהראוי. כי המהירות הרב במלחמות פעמים רבות תביא סכנה עצומה. וגם כן וְאֶל־תִּתְּעָצְרוּ כלומר לא תעשו עצמכם חזקים עריצים ותקיפים במלחמות יותר מהראוי. כי הקצוות בכל הדברים מזיקי¹. וקצה ההסתכנות הוא רע כקצה הפחד ומורכ לבב, עכ"ל עיי"ש קי"ח

וְאָמַר אֱלֹהִים שְׁמַע יִשְׂרָאֵל - להיכנע לא-ל היחיד

וכיצד ניתן להגיע למדרגת 'שלוות הנפש' בשעת מלחמה, דהרי אין לך שעה שבו ה'פחד' שורה יותר מאשר 'עידנא דקרבא' שהאדם נאבק על חייו.

ומשום כך פתח הכהן את דבריו ב"שְׁמַע יִשְׂרָאֵל"², כמו שביאר הרש"ר הירש (שם פסוק ג') וז"ל,

קי"ח ועין בתולדות יצחק (שם) וז"ל ונראה לומר אל ירך להכות לאחריהם, אלא הכו בהם בלא רכות הלבב ובלא רחמנות, אל תיראו משיכו בכם, ולפי שאומר במקומו שהלוחם אין ראוי לו שיריב בתחלה בחפזון אלא במתון, ואחר יגדל ואחר כך עוד בחזקה מאד, לזה אמר אל תחפזו, ולפי שאומר שם גם כן שאין ראוי ללוחם שיהיה תכליתו להרוג אלא שיעשה מלחמה מפני מעלת הגבור רה, ולנו עדת ישראל צריך שנלחם מפני מצות [להלן פסוק טז] לא תחיה כל נשמה או לבטל ע"ז מהם, לזה אמר וְאֶל־תִּתְּעָצְרוּ ויהיה מלשון רשע עריץ, ואמר להושיע אֶתְכֶם, לומר שמי שימות במלחמה תהיה נפשו נושעת מדינה של גהינם וכן דרך אומות העולם לומר במלחמותיהם, עכ"ל.

וע"ע בשם משמואל (שם) וז"ל נראה כי מלבד שצורך מצוה זו מובן בפשיטות, שחזוק הלב למלחמה הוא צורך גדול, עוד יש בזה ענין פנימי. ויתבאר עפ"י מאמר כ"ק הרבי ר' בונם זצלה"ה מפרשיסחא בפסוק (משלי יט, כא) רְבוֹת מִקְשָׁבוֹת קְלָבִיאִשׁ וְנִעְצָה ה' תִּהְיֶה תְקוּם, שבפשיטות אינה מובנת הרבותא שעצת ה' היא תקום נגד מחשבות בוי"ד, אלא הפירוש הוא שמחשבות בוי"ד נגד רצון השי"ת הן עצמן סיבה ומוליכין אל המטרה שעצת השי"ת היא תקום. דהנה פעולות האומות בארבעה דברים אלה שעושים הם להבהיל ולבלבל את דעת שכנגדם, וסילוק הדעת הוא סילוק הכח הן בגשמיות הן ברוחניות כאמרם ז"ל במדרש (במדבר פ"ט ג') דעה חסרת מה קנית, וזהו שעושים ארבעה דברים הללו כדי שיחפזו אלו שכנגדם, ולשון חפזון הוא מהירות היפוך ישוב הדעת. ולעומת זה דיבר הכהן אליהם ארבע אזהרות אלו שהביאו אימון הלב בקרבם שלא יתבהלו ולא תתבלבל דעתם, וכ"ו. אבל עוד היתה בזה כוונה יותר פנימית, דהנה ידועים דברי זוה"ק שמהם שהאדם בורח מחיצוניות בא לעומתו בקדושה, ועל כן כשהאומות היו מתאמצים לסלק מהם בחי' הדעת, וישראל אזרו חיל בסיוע דברי הכהן וסילקו מעליהם כל מחשבות המבלבלות והמבהילות זכו לעומתן לבחי' הדעת השלימה, וכ"ו. והנה ידוע שדעת היא המבדלת בין דבר לדבר וכמ"ש (משלי ג, כ) בְּדַעְתּוֹ תִּהְיוּקוֹת נִבְקָעוּ ואמרו ז"ל (ירושלמי ברכות פ"ה ה"ב) אם אין דעת הבדלה מנין, וע"כ בהופיע דעת עליון שוב אין מקום לקטרוג שרי האומות. אך ידוע שמדות העליונות מתעוררין ועושין פעולתן למעלה על ידי עשיית ישראל דוגמתן למטה, וע"כ כשישראל זוכין לבחי' הדעת למטה ע"י מה שמתחזקים שלא להתבהל ושלא להתבלבל מחמת ארבעה הדברים הנ"ל שעושים אומה"ע כנ"ל עיי"ז מתעוררת מדת הדעת העליונה ונתגלה ההבדל שבין ישראל לאומות, וממילא נסתלק קטרוג שרי האומות למעלה, והאומות נופלות במלחמה למטה:

והנה הגורם והסיבה לכל זה הם ארבעה הדברים שעושים האומות, להפחיד ולהבהיל ולבלבל את ישראל, ולולא זה לא היו ישראל זוכין כל כך לבוא לבחי' ישוב הדעת לעורר את מדת דעת העליונה, והי' עכ"פ מקום לקטרוגים, וכמאה"כ לפי הפירוש הנ"ל רְבוֹת מִקְשָׁבוֹת קְלָבִיאִשׁ וְנִעְצָה ה' תִּהְיֶה תְקוּם, היינו שאותן מחשבות עצמן שבלב איש הן הגורמין ומסבבין שעצת ה' היא תקום, עכ"ל עיי"ש.

[והזמן גרמא להביא את המשך דבריו (שם) וז"ל ונראה שדוגמתו הוא ענין אלול לפני ר"ה, שבר"ה שרי האומות באין ומקטרגים כבמדרש, ונזקקים להתעוררות מדת דעת העליונה ע"י ישוב הדעת של ישראל למטה, וזהו ענין התקיעות כמ"ש (תהלים פ"ט ט"ז) אֲשֶׁר־יִתֵּן יְיָ יִדְעֵי תְרוּעָה תוֹקֵעִי לֹא נֹאמַר אֲלֵא יוֹדְעִי, היינו התישבות הדעת, בזה מעוררין את מדת דעת העליונה ומסתלק הקטרוג. וזהו ענין חודש אלול ותקיעותיו להכין ללבם בהתישבות הדעת לסלק כל טירוד ובלבול הדעת ולהרגיל א"ע לכוון בתפילה, וכעין שכתבו והי' כקרבכם אל המלחמה ונגש הכהן ודבר אל העם, וברש"י סמוך לספר טרם נגשו לשדה המלחמה, וכדוגמתו ר"ה הוא המלחמה עם שרי האומות, שבאין ומקטרגין ואלול הוא סמוך לספר]

קי"ח ועין תולדות יעקב יוסף (פרשת שופטים) וז"ל ודבר אל העם שמע ישראל, כי יחוד קריאת שמע הוא סוד ד' אותיות הוי'

מלחמה - אתחלתא דגאולה

כל יהודי אומר "שְׁמַע יִשְׂרָאֵל" בכל יום תמיד, ערב ובוקר, ובמלים אלה הוא מעורר את נפשו להיכנע לא-ל היחיד על כל המסקנות הנובעות מכך; ואותה מחשבה ואותה כניעה תבטל בשעת הקרב את החשיבות של כל גדולה וגבורה אחרת. היא תחדיר באדם את התודעה שהוא עושה את רצונו של ה' ויכול להיות בטוח בעזרתו, וכך מתמלא לב האדם כח ואומץ, שלווה וגבורה.

ארבע האזהרות האמורות כאן - אֱלֹהֵינוּ לְבַבְכֶּם וגו' - נתבארו כך במסכת סוטה (שם), הן מזהירות את הלוחמים שלא יושפעו על ידי רעש המלחמה ושאון האויבים הבאים להפחיד ולהמם, אלא יכוונו את לבם לה' וכך ישמרו על קור רוח ושלווה נפשית מול סערת הקרב, עכ"ל.ק

אַתֶּם קְרִיבִים הַיּוֹם לַמִּלְחָמָה עֲלֵי־אֹיְבֵיכֶם - ידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה
ובלשונו הזהב של הרמב"ם בהלכות מלכים (ז, טו) וז"ל מִי־הָאִישׁ הַיָּרָא וְהַלֵּב (דברים כ, ח) כמשמעו, שאין בלבו כח לעמוד בקשרי המלחמה, ומאחר שיכנס בקשרי המלחמה ישען על מקוה יִשְׂרָאֵל מוֹשִׁיעוֹ בְּעַת צָרָה (ירמיהו יד, ח) וידע שעל יחוד השם הוא עושה מלחמה וישים נפשו בכפו ולא יירא ולא יפחד ולא יחשוב לא באשתו ולא בבניו אלא ימחה זכרונם מלבו ויפנה מכל דבר למלחמה, וכל המתחיל לחשוב ולהרהר במלחמה ומבהיל עצמו עובר בלא תעשה, שנאמר אֱלֹהֵינוּ לְבַבְכֶּם אֱלֹהֵי־תִירָאָו וְאֱלֹהֵי־תַחֲפֹזוּ וְאֱלֹהֵי־תַעֲרָצוּ מִפְּנֵיהֶם, ולא עוד אלא שכל דמי ישראל תלויין בצוארו, ואם לא נצח ולא עשה מלחמה בכל לבו ובכל נפשו, הרי זה כמי ששפך דמי הכל, שנאמר (דברים שם) וְלֹא יִמָּס אֶת־לֵבָב אָחִיו כְּלָבָו, והרי מפורש בקבלה (כ"ב כא): ארור עושה מלאכת ה' רמיה וארור מונע חרבו מדם, וכל הנלחם בכל לבו בלא פחד ותהיה כוונתו לקדש את השם בלבד, מובטח לו שלא ימצא נזק ולא תגיעהו רעה, ויבנה לו בית נכון בישראל ויזכה לו ולבניו עד עולם ויזכה לחיי העולם הבא, שנאמר (שמואל א, כה, כח - כט) כִּי עָשָׂה יַעֲשֶׂה ה' לְאֹדֹנִי בְּיַת נְאֻמָּן כִּי־מִלְחָמוֹת ה' אֲדֹנִי נִלְחָם וְרָעָה לֹא־תִמָּצֵא בָּהּ וגו' וְהִי־תֵהָ נֶפֶשׁ אֲדֹנִי צְרוּרָהוּ בַּצָּרוֹר הַסִּיִּים אֵת ה' אֱלֹהֵינוּ, עכ"ל.

שלום בשעת מלחמה

במבט הפנימי לעיל (006) הוסבר בהרחבה שפנימיות ותכלית המלחמות מימות עולם הוא ה'שלום'. בפרט במלחמה האחרונה שבו יבוא משיח צדקינו בסופה, ויפרוס 'סוכת שלום עלינו'. ומשום כך 'פותחים בשלום'. במבט הפנימי שלפנינו נבאר שגם במהלך המלחמה עצמה נדרש לכלול בתוכה את מידת השלום קכא.

כנודע, וזכות זה גם שאתם קריבים היום למלחמה אל ירך לבבכם אל תניאראו ואל תחפזו ואל תערצו, זכר ד' סוגים, וכפירוש רש"י יעו"ש, והוא ד' בחינות שיש בשם בן ד' אותיות, וכאשר נבאר. וז"ש כי ה' ההולך עמכם להלחם לכם וגו', כי שם הוי' ההולך עמו תמיד לקיים שוית' ה' לנגדי תמיד כשהוא צדיק, הוא ילחם לכם להושיע אתכם, עיי"ש.

קכ ועין ברמב"ן (דברים שם) שביאר את הזהרת הכהן על 'גבורה טבעית' וז"ל יזהירם שלא ירך לבבם ולא ייראו מן האויבים, ויאמר שלא יבטחו בזה בגבורתם לחשוב בלבם גבורים אנחנו ואנשי חיל למלחמה, רק שישונו לבם אל השם ויבטחו בישועתו ויחשבו כי לא בגבורת הסוס יחפץ ולא בשוקי האיש ירצה כי רוצה ה' את יראיו את המיחלים לחסדו. ועיין בהרחבה המבט הפנימי

(012)

קכא עין גור אריה (דברים כ, י).

וְקִרְאָתָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם – אין פותח אלא בשלום

כתוב בספר דברים (כ, י – יב)

פִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקִרְאָתָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם: וְהָיָה אִם־שָׁלוֹם תִּעֲנֶנָּה וּפָתַחָהּ לָךְ וְהָיָה כָּל־הָעָם הַנִּמְצָא־בָּהּ יִהְיוּ לְךָ לְמָס וּבְעֶבְדְּךָ: וְאִם־לֹא תִשָּׁלֵם עִמָּךְ וְעָשְׂתָה עִמָּךְ מִלְחָמָה וְצָרָתָ עָלֶיהָ:

בפשוט נראה שהפסוק מדבר על השלום שקודם למלחמה - וְקִרְאָתָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם, והקריאה לשלום באה על מנת למנוע מלחמה^{קכ}. וכן לכאורה נראה מדבריו של ר' יוסי הגלילי שאמר (מסכת דרך ארץ פרק שלום הלכה יד) וז"ל גדול הוא השלום, שבשעת מלחמה **אין פותח אלא בשלום** שנאמר פִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקִרְאָתָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם, עכ"ל.

שָׁלוֹם – בנתיבות המלחה

אולם מצאנו בחז"ל, שאף בשעת המלחמה עצמה נצרך השלום, כמובא בספרי (דברים פרשת שופטים פיסקא קצט) וז"ל וְקִרְאָתָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם, גדול שלום שאפילו מתים צריכים שלום, גדול שלום שאפילו במלחמתם של ישראל צריכים שלום, עכ"ל. וניתן לדייק מדברי הספרי, שלא נאמר גדול השלום ש'קודם המלחמה', אלא דייקא בחרו חכמינו לומר; גדול השלום 'במלחמתם', דהיינו שבמהלך המלחמה עצמה - גדול הוא מעלת השלום ודו"ק.

וכן מצאנו עוד בדברי המדרש (תנחומא פרשת צו סימן ה) וז"ל פִּי־תִקְרַב אֶל־עִיר לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ וְקִרְאָתָא אֵלֶיהָ לְשָׁלוֹם (דברים כ י), לכך דְּרָכֶיהָ דְּרַכֵּי־נֶעַם וְכָל־נִתְיַבְתִּיהָ שָׁלוֹם (משלי ג יז), עכ"ל. כלומר שמילת 'כל' בא לרבות, שגם בנתיבות המלחמה צריך שהיו בהם – שלום.

שָׁלוֹם – ולכן אין להרעיבה, להצמיאה, ולהמיתה מיתת תחלואים

והיות שנדרש בשעת המלחמה מידת השלום, מתרבים דינים שונים באופני הלחימה. כמ"ש במדרש תנאים (דברים פרק כ) וז"ל לְהִלָּחֶם עָלֶיהָ ולא להרעיבה ולא להצמיאה ולא להמיתה מיתת תחלואים, עכ"ל.

וְעַת שָׁלוֹם – בכל העתים

זוג אחד מהכח' עיתים ששלמה המלך מונה בקהלת (קהלת ג, ח) הוא - עַת מְלָחָמָה וְעַת שָׁלוֹם. והרחיבו חז"ל (קהלת רבה פרשה ג) להסביר וז"ל עַת מְלָחָמָה בשעת מלחמה וְעַת שָׁלוֹם בשלום, עכ"ל. והרי שלא אמרו עת שלום בשעת שלום, כדוגמת בן זוגו - עת מלחמה 'בשעת' מלחמה, אלא אמרו וְעַת שָׁלוֹם - בשלום. והטעם לכך הוא, היות ששלום נצרך בכל העתים, לרבות בעת מלחמה. וכן כתב להדיה הצרור המור (פרשת נשא) וז"ל אמר עַת מְלָחָמָה וְעַת שָׁלוֹם. ר"ל שיעשה שלום לנו עם כל העתים, עכ"ל.

קכב כדברי הרמב"ם הידועים (מלכים פ"ו ה"א) וז"ל, אין עושין מלחמה עם אדם בעולם עד שקוראין לו שלום אחד מלחמת הרשות ואחד מלחמת מצוה, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

וְעַתָּה שְׁלוֹם – השכינה הקדושה, והיא תנצח את ה'עַת מְלַחְמָה'
ובעומק יותר, ביאר הרמח"ל (מאמר הגאולה ד"ה וענה) את פנימיות ה'עַת מְלַחְמָה וְעַתָּה שְׁלוֹם', וז"ל במקום שנמצא השלום הנה בצד הקדושה^{קכ}, נמצאת כנגדה המלחמה בצד הטומאה, ועל זה הסוד נאמר עַת מְלַחְמָה וְעַתָּה שְׁלוֹם, כי לילית היא 'עַת מלחמה' והשכינה הקדושה היא 'עַת שלום' עכ"ל.

ותן דעתך, שמחד ב'עַת מְלַחְמָה', העת שייך לטומאה. ומשום כך אנו מנסים להחליש את הטומאה והאיסורים הנובעים ממנו. על ידי שמתירים את האיסורים, כגון אשת תואר שהותרה, וכן הותר להם במלחמה^{קכ} לאכול קדלי (כתלי) דחזירא (חולין, יז.)^{קכב}.

אולם מאידך העבודה היא לגלות את הקדושה הטמונה בתוך המלחמה עצמה. ולכן נצרך שלום במהלך המלחמה עצמה. והסבר העניין הוא, שהרי בשלום נמצאת השכינה הקדושה (כדברי הרמח"ל לעיל), וכאשר מגלים את מידת השלום במלחמה מתעוררת השכינה הקדושה במלחמה, והיא היא גופא מכניעה ומנצחת את מלחמה.

עַתָּה שְׁלוֹם בְּעַת מְלַחְמָה – סוד כללות ההפכים
וכנודע שורש הכל ותכלית הכל היא **כללות ההפכים**, שהוא סוד עץ החיים. כמ"ש הרמח"ל (אדיר במרום, מאמר רישא וסיפא ד"ה ובתוך הגן) וז"ל, שהוא (עץ חיים) כללות כל ההפך עכ"ל. וזהו סוד השלום בשעת מלחמה, לכלול ההפכים^{קכ}. ועי"ז המלחמה נכללת בשלום, היפך עץ הדעת, שיש בו טוב ורע נפרדים, מלחמה נפרדת מן השלום. וזו סוד הקדושה^{קכ}.

מְלַחְמָה - השחתה

מְלַחְמָה – מלשון 'מלח'
כתוב (דברים כ, יט) כִּי־תִצּוֹר אֶל־עִיר יָמִים רַבִּים לְהִלָּחֵם עָלֶיהָ לְתַפְשָׁהּ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ לְנֶדַח עָלֶיהָ גִּרְזָן כִּי מִמֶּנּוּ תֵּאָכַל וְאֵתוֹ לֹא תִכְרֹת כִּי הָאָדָם עֵץ הַשִּׁדָּה לְבָא מִפְּגִיז בְּמָצוֹר:

^{קכג} ועין ויקרא רבה (פרשת צו) וז"ל ר' מני דשאב ור' יהושע דסכנין בשם ר' לוי גדול שלום שכל הברכות וטובות ונחמות שהקב"ה מביאן על ישראל חותמין בשלום בק"ש פורס סוכת שלום בתפלה עושה שלום בברכת כהנים (במדבר ו) וישם לך שלום, עכ"ל.

^{קכד} אולם עין ברמב"ם הלכות מלכים (פ"ה, ה"א), וע"ע ברמב"ן (דברים ו, י). ולביאור מחלוקתם עין בחת"ס (חולין שם) ואכמ"ל.

^{קכה} עין שם משמאל (פרשת מצורע) וז"ל הא דהתורה התירה ע"י כיבוש אפילו כתלי דחזירי יש לומר דאפי' בכתלי דחזירי יש נמי חלקי היתר שנתערבו, אבל חלקי האיסור רבין עליהם ואסירי, אך ע"י כיבוש שחלקי הסט"א שבהם נעשים כבושים תחת יד ישראל, שוב מתגברין חלקי הטהרה שהיו בהן שהיו עד הנה כבושין תחת חלקי הסט"א שהיו מתגברין עליהם מחמת רובן, ויקץ כישן ומצא מין את מינו וניער, ומעתה חלקי הטהרה גוברין על חלקי הטומאה ומותרין, עכ"ל.

^{קכו} ועין צרור המור (פרשת אחרי מות) וז"ל יש עתים לטובה ועתים לרעה. עתים לשלום ועתים למלחמה. עתים לאהבה עתים לשנאה. לפי שהיא **להט החרב המתהפכת**, עכ"ל.

^{קכז} עין שפע טל שער א' פ"ב ד"ה ומה שאמרנו וכו'

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

והנה כל מלחמה יש בתוכה כח 'השחתה', וע"ש כן בעומק נקראת מלחמה מלשון - 'מלח'.

וכן פירש הרמב"ן את הפסוק (שמות ל, לה) מִמֶּלֶךְ טָהוֹר קָדַשׁ, וז"ל; אונקלוס תרגם מערב, ירצה לעשות ממולח נמוח, שיעשה הסמים כולם שחוקים מאד ומעורבים יפה יפה עד שיהיו נמחים ולא יוכר סם מהם, מלשון כִּי־שָׁמַיִם כָּעָשָׁן נִמְלָחַ (ישעיה נא ו), וכן וּבִלְוֵי מִלְחָיִם (ירמיה לח יא), אֲרֵץ פָּרִי לְמִלְחָה (תהלים קז לד), כולם ענין השחתה וכליה.^{קכח}

ע"ש כן המילה 'מלחמה' מורכבת משורשי אותיות 'מלח', שהוא לשון השחתה וכליה.

לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עַצְּהָ – שלא תהיה אֲרֵץ פָּרִי לְמִלְחָה

ויתר על כן כתב הרד"ק (ספר השורשים אות מ' ערך מלח) וז"ל, כִּי־שָׁמַיִם כָּעָשָׁן נִמְלָחַ, ענין השחתה וכליה, וכן וּבִלְוֵי מִלְחָיִם, בלויין וישנים. ומזה עוד (עומק נוסף במלח – מלחמה) אֲרֵץ מִלְחָה וְלֹא תִשָּׁב (ירמיהו יו, ו) וְנִמְשְׁכָנוּתִיו מִלְחָה (איוב לט, ו) אֲרֵץ פָּרִי לְמִלְחָה (תהלים קז, לד), פירוש, ארץ גזרה ושממה שלא תצמיח, כלומר שנגזרה מן היסוד עכ"ל.

ולדברי הרד"ק מבואר הייטב ציווי התורה לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עַצְּהָ. שהתורה מצווה את הלוחמים להגביל^{קכט} את כוח ההשחתה המצוי במלחמה. ולכן נאמר לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עַצְּהָ, שלא יהא מקום המלחמה בחינת אֲרֵץ פָּרִי לְמִלְחָה (שנגזרה מן היסוד), ודו"ק.^{קלא} והכח המעכב את התפשטות המלחמה שלא יהיה השחתה גמורה - בחינת 'שנגזרה מן היסוד' (כלשונו של הרד"ק), הוא שנהפך סדר צירוף האותיות מ'מלח' מלשון מלחמה (השחתה), ל'חמל' – חמלה. ועוד נהפך סדר צירוף האותיות ל'מחל' - מחילה, בחינת שלום שבתוך המלחמה^{קלב}.

קכח וע"ע בפירש המצודות ציון (ישעיהו נא, ו) נִמְלָחַ - ענין השחתה וכליון כמו וּבִלְוֵי מִלְחָיִם (ירמיה לח), ועוד בפירושו בירמיהו (לח, יא) מִלְחָיִם - ענין השחתה כמו כִּי־שָׁמַיִם כָּעָשָׁן נִמְלָחַ (ישעיה נא).

קכט וכן מצאנו שראשית הפסוק כבר רומז בתוכו על 'מידת השלום' המגביל את כח ההשחתה (עין עוד על זה לקמן). כן מובא במדרש תנאים (דברים כ, יט) וז"ל, כִּי־תִצְוֹר אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים לְמָה נֹאמַר, לִפִּי שֶׁהוּא אֹמֵר כִּי תִקְרַב אֶל עֵיר לְהִלָּחֵם עֲלֶיהָ, שומע אני כיון שפתח לה יום אחד בשלום יתחיל וילחם בה, ת"ל כִּי־תִצְוֹר אֶל־עֵיר יָמִים רַבִּים, מגיד שהוא תובע שלושה שנים שלשה ימים עד שלא ילחם בה וה"א (ש"ב א א) וישב דוד בצקלג ימים (רבים) [שנים], עכ"ל.

קלא ועין ברמב"ן (דברים כ, יט) טעם אחר מדוע אסרה התורה להשחית את עצה, מטעם מידת הבטחון. וז"ל שהזהירה תורה לא תשחית את עצה לכרות אותם דרך השחתה שלא לצורך המצור, כמנהג המחנות. והטעם, כי הנלחמים משחיתים בעיר וסביב הארץ אולי יוכלו לה, כענין שנאמר (מ"ב ג יט) וכל עץ טוב תפילו וכל מעיני מים תסתמו, ואתם לא תעשו כן להשחיתה, כי תבטחו בשם שיתן אותה בידכם, עכ"ל.

קלב ועין בעקידת יצחק (במדבר שער פא) וז"ל, ובמדרש (דברים רבות פ' ה') על ותגזר אומר ויקם לך (איוב כ"ב) אמר שזה אחד מהדברים שגזר עליהם משה והסכים על ידו הקדוש ברוך הוא אמר לו שילחם עם סיחון ועוג והוא לא עשה כן אלא וישלח מלאכים ממדבר קדמות דברי שלום לאמר אמר הקדוש ברוך הוא לך אמרתי להלחם עמו ואתה פתחת בשלום חייך שאני מקיים גזירתך כל מלחמה שיהו הולכים לא יהו פותחים אלא בשלום שנ' כי תקרב אל עיר להלחם עליה וקראת אליה לשלום (דברים כ'). והכוונה שזה מה שיתחייב מהדעת השלום האנושי ויסקים עמו הדעת האלהי מהטעמי' שכתבנו אשר שניהם נתבארו בפרשה ההיא כי אם נמצא שצוה לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עַצְּהָ לְנֶגֶם עֲלֵיוֹן גְּרִיזָן (שם) כל שכן שראוי לישמר שלא יבאו נזקים והשחתות באנשים בכל מה שאפשר למונעם, עכ"ל.

קלב כמו שנתבאר בארוכה לעיל (המבט הפנימי 014). וכן עצם יציאתו למלחמה, ואי השתמטות ממנה היא ממידת השלום (ועין אור יחזקאל (חלק 'מידות', נאמר המלכת את חבריך, ד"ה ציור לדבר)).

שְׁתַּת ה' אֶת־סֹדֶם אוֹלָם וַיִּזְכֹּר אֱלֹקִים אֶת־אַבְרָהָם

וכח מלחמה (השחתה) גמורה, בבחינת 'שנגזרה מן היסוד' נגלתה בסדום. כמ"ש **שְׁתַּת ה' אֶת־סֹדֶם** (בראשית יג, י), ובפירוט יתר בהמשך הפסוקים (שם יט, כד – כה) **וְהָיָה הַמִּטָּר עַל־סֹדֶם וְעַל־עֲמֹרָה גִפְרִית וְאֵשׁ מֵאֵת ה' מִן־הַשָּׁמַיִם: וַיַּהַפֵּךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל־הַכְּפָר וְאֶת כָּל־יִשְׁכְּבֵי הָעָרִים וְצִמְח הָאֶדְמָה: וְנֹאמַר בְּהִפְיֹכָת סֹדֶם וְצִמְח הָאֶדְמָה דִּיִּקָּא הִפְךָ לֹא־תִשְׁחִית אֶת־עֲצָהּ. וְהִטַּעַם שְׁבִסְדוֹם נִגְלָה כּוֹחַ הַשְׁחָתָה הַגְּמוּרָה, הִיּוֹת שֵׁשׁ נִמְצָא **מִלַּח סְדוּמִית**. 'מִלַּח' – מִלְחָמָה שֶׁל הַשְׁחָתָה.**

אוֹלָם אף בסדום לא נגלה השחתה גמורה ממש, אלא מתוך הארת השלום בחמלה ובמחילה. והטעם הוא משום שאברהם פתח בתחילה לשלום בעבור יושבי סדום, כמ"ש (שם, יח, כג – כד) **וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם^{קל} וַיֹּאמֶר הֲאֵף תִּסְפָּה צָדִיק עִם־רָשָׁע: אוֹלֵי יֵשׁ חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְגו'** ומשום כך נאמר (שם יט, כט) **וַיְהִי בְּשַׁתַּת אֱלֹקִים אֶת־עָרֵי הַכָּפָר וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם**. שמכח כך שפתח לשלום, האיר אור השלום אף לאחר מכן, בזמן ששְׁתַּת ה' אֶת־סֹדֶם, וניצל לוט משם.

וְשֹׁרְפָתָ בָּאֵשׁ אֶת־הָעִיר הַנִּדְחָת, וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם

אוֹלָם בעיר הנדחת מצוה להחריבה מן היסוד כמ"ש (דברים, יג, יז) **וְשֹׁרְפָתָ בָּאֵשׁ אֶת־הָעִיר וְאֶת־כָּל־שָׁלָלָהּ כָּל־יֶלֶד לָהּ אֶלְקִיָּהּ וְהִיתָה תֵּל עוֹלָם לֹא תִבְנֶה עוֹד**. והיות שכח 'ההשחתה' כל כך רב, נצרך אור רחמים מיוחד במלחמה זו. כלשון הפסוק (שם שם, יח) **וַיִּגְמַן־לָךְ רַחֲמִים וַרְחֲמֶנִי^{קל}**.

אַשֶׁת יִפְתָּ־תָאֵר - מִלְחָמָה בְּזוּהָמָא

במבט הפנימי לעיל (014) הוסבר שאחד מהאופנים שנלחמים ב'טומאה', ומחלישים אותו, זהו על ידי שהתורה 'מתירה' את 'האסור'. אחד מן אותם 'היתרים' הוא 'אשת יפת תואר'. נתבונן הפעם להבין את שורש ה'רע' המונח ב'אשת יפת תואר', ומדוע פרשת 'אשת יפת תואר' מתעוררת דווקא ב'כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה'.

תוקף היתר אֶשֶׁת יִפְתָּ־תָאֵר – אפילו אשת איש

פרשת 'אשת יפת תואר' נאמרה בריש פרשת כי תצא (דברים כא, י – יא), וזה לשון הפסוק:

כִּי־תֵצֵא לְמִלְחָמָה עַל־אֹיְבֶיךָ וַיִּתְּנֵךָ ה' אֱלֹהֶיךָ בְּיָדָהּ וְשָׁבִיתָ שְׂבִיָּהּ: וְרֹאיתָ בַּשְּׂבִיָּה אֶשֶׁת יִפְתָּ־תָאֵר וְחִשַּׁקְתָּ בָּהּ וְלִקַּחְתָּ לָּהּ לְאִשָּׁה:

קל^ג ועין ברש"י (בראשית יח, כג) וז"ל וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם - מצינו הגשה למלחמה (ש"ב י יג) ויגש יואב וגו', הגשה לפיוס (להלן מד יח) ויגש אליו יהודה, והגשה לתפלה (מלכים א' יח לו) ויגש אליהו הנביא, ולכל אלה נכנס אברהם, לדבר קשות, ולפיוס ולתפלה, עכ"ל. - ובדקות אברהם אבינו בא לכלול את מידת השלום בתוך המלחמה עצמה. (כמו שהוסבר בהרחבה לעיל, המבט הפנימי 014 קלד עין באור החיים (דברים יג, יח) וז"ל וַיִּגְמַן־לָךְ רַחֲמִים וַרְחֲמֶנִי (דברים יג, יח) כוונת מאמר זה כאן לפי שצוה על עיר הנדחת שיהרגו כל העיר לפי חרב ואפילו בהמתם, מעשה הזה יוליד טבע האכזריות בלב האדם, כמו שספרו לנו הישמעאלים כת הרוצחים במאמר המלך כי יש להם חשק גדול בשעה שהורגים אדם ונכרתה מהם שורש הרחמים והיו לאכזר, והבחינה עצמה תהיה נרששת ברוצחי עיר הנדחת, לזה אמר להם הבטחה שיתן להם ה' רחמים הגם שהטבע יוליד בהם האכזריות מקור הרחמים ישפיע בהם כח הרחמים מחדש לבטל כח האכזריות שנוול בהם מכח המעשה, עכ"ל.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

וּדְרָשׁוּ בַגְמֵרָא (קידושין כא:) מֵהַמִּלָּה אֶשֶׁת קָלָה - וּאֶפִּילוּ אֵשֶׁת אִישׁ.

והרחיבו לבאר במדרש (תנחומא בבובר) פרשת שמיני סימן יב), שהיתר 'אשת איש' לא רק נכלל בתוך היתר 'אשת יפת תואר', אלא גופא את איסור 'אשת איש' בא פרשת 'אשת יפת תואר' להתיר. וז"ל המדרש, שלא יטען יצרך לומר כי דברים טובים אסר הקדוש ברוך הוא לישראל, אמר הקדוש ברוך הוא כל מה שאסרתי לך התרתי לך כנגדו^{קל}, אסרתי לך אשת איש, התרתי לך אשת יפת תואר, עכ"ל.

והבן יתר על כן, שאין התורה באה להתיר 'אשת איש' בדומה ל'אשת איש', כדוגמת 'בשר חזיר' - כלשון המדרש (שם) וז"ל אסרתי לך בשר חזיר, התרתי לך לשון דג ששמו שיבוטא שדומה לחזיר, עכ"ל. אלא ב'אשת איש' ממש^{קל}. אחרי שהשכלנו להבין את מה באה התורה להתיר ב'אשת יפת תואר' - איסור אשת איש - נשתדל לברר מה הוא עומק כח ה'רע' המונח ב'אשת איש'. אולם לשם כך נקדים כמה הקדמות.

שורש המלחמות ברע - הוא היצה"ר

הנה שורש כל המלחמות הם מלחמת; טוב ברע ורע בטוב. ומי הוא שורש הרע, אם לא היצה"ר בכבודו ובעצמו אשר אפילו בוראו קראו 'רע' (ספרי דברים פרשת עקב פסקא מה^{קל}). ונצטוינו לעולם ללחום כנגד אותו 'רע', כפי שפירש רש"י את דברי הגמרא (ברכות ה.) אמר רבי שמעון בן לקיש: לעולם ירגיז אדם יצר טוב על יצר הרע. וז"ל, שיעשה מלחמה עם יצר הרע, עכ"ל. וביאר הגר"א (אמרי נועם שם) וז"ל נצרך מלחמה הוא שיהיה רודף את בשונא עד שיכניעהו לגמרי, ואם לא יעשה כן ויעמוד מלרדוף, יתחזק השונא ויתחיל לרדוף הראשון, עכ"ל. כלומר המלחמה בו היא מלחמה מתמדת עד שיכניעהו לגמרי. קלט

ובדקות, שורש המלחמה הוא דייקא ברע ולא בטוב. כמ"ש בספר המלמד (שער לא, ד"ה ואם כן) וז"ל, יוצר אור ובג"א חֲשֵׁךְ עֲשֵׂה שְׁלֹם וּבִרְאָה גָּע (ישעיה, מה, ז), וקראו שלום מפני שהוא שלם ואוהב ורודף שלום, ר"ל היצר הטוב, אך היצר הרע בעל מלחמה לעולם, וכן כתיב עת מלחמה (מכח היצה"ר) ועת שלום (מכח היצ"ט), עכ"ל. קמ

קלה ועין בחזקוני (דברים כא, יא) וז"ל, אשת יפת תאר פרש"י אפי' אשת איש ומקור דבריו מהגמרא, וא"ת מנא לן למדרש הא, אלא י"ל לא מצינו 'אֶשֶׁת' שאינו דבוק וה"ל למכתב אשה יפת תואר, והשתא דכתב אֶשֶׁת ש"מ למדרש אשת איש הוא דאתא. קלו אולם עין במדרש (תנחומא ורשא) פרשת שמיני סימן ח) וז"ל אסרתי לך אשת איש התרתי לך גרושת איש, אסרתי לך נכרית התרתי לך אשת יפת תואר, עכ"ל.

קלו וכבר הקשו הראשונים, ובראשם תוס' (קידושין כא: ד"ה אשת) דהרי אין אישות לעכו"ם, וא"כ איך שייך בו 'אשת איש' דשרי לן רחמנא. וי"ל ש'אשת יפת תואר' היא 'אשת אשה' דומיה דחזה לאה"ר (ע' לקמן), דלבא נמשך אחר בעלה, משום הכי נקראת 'אשת איש' (ועין בחזקוני דברים כא, יא). והבן עוד שכל מעשה הנחש התחיל מכח שראה אותם עוסקים במעשה 'אישות' (רש"י בראשית ג, א), ועוד, האישה לבסוף נענשה ב"ן אֶל-אִישׁוֹ תְּשׁוּקָתָהּ וְהָיָה יְמִשְׁלֶכְךָ" (בראשית ג, טז). ודו"ק. קלח וז"ל (שם) אמר להם הקדוש ברוך הוא לישראל בני בראתי לכם יצר הרע שאין רע הימנו, עכ"ל. ושורש הרע במלכי אדום, כנודע.

קלט ועין ברמ"ז (שמות [דף] רכא ע"ב) וז"ל, טוב ורע, ואז יש מלחמה בעולם, כי שני ההפכים מתקוטטים זה בזה, הסולת עם הפסולת, עכ"ל.

קמ ועין עוד במבט הפנימי (012) שהורחב בנושא - המלחמה עם היצה"ר.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

האשה היא היצה"ר, שהוטל בה זוהמא

והמלחמה השורשית ביצה"ר מתגלה באשה, כדברי הרבינו בחיי (ויקרא ב, יא) והאשה היא יצה"ר, כי כן מצינו באדם הראשון כשחטא אמר (בראשית ג, יב) "הָאִשָּׁה לְאֶשֶׁר נָתַתָּה עִמָּדִי", רצה לומר יצר הרע שיצרת בי, עכ"ל עיי"ש. וכמ"ש חז"ל במדרש (פסיקתא זוטרתא בראשית ב, כא) על הפסוק (שם) וַיִּסָּר בְּשָׁר תַּחֲתָנָה. אמר ר' חנינא בריה דרב אבא עד כאן לא כתוב סמ"ך, מלמד שנברא שטן (שטן – סטן) עמה.

וסיבת הדבר שנמצא באשה כח היצה"ר, הוא מהנחש הקדמוני שבא על חוה [שהייתה 'אשת איש'] והטיל בה זוהמא קמא. ואותו זוהמא דבקה באשה - והיא שורש כח יצר הרע שבה קמב, והבן קמג.

ועתה מובן שלכן כאשר משתלשל הדבר ויוצאים למלחמה גשמית, נתחדש פרשת 'אשת יפת תואר', כי שם מונח שורש המלחמה - בזוהמא קמד.

ולכך אמרו חז"ל זוה"ק (יתרו, פג): דְתַנִּינָן, אַמַּאי אַסְמִיךְ פְּרִשְׁתָּא דָא, לְכֹן סוֹרֵר וּמוֹרָה. אֵלָּא בְּנֻדָּי, מֵאֵן דְּנָסִיב הָאִי אֶתְתָּא, בְּן סוֹרֵר וּמוֹרָה יָרִית מִינָה. מַאי טַעְמָא. מְשׁוּם דְקָשָׁה לְמַעַבְר זִוְהָמָא מִינָה, וְכָל שְׂכֵן הָיָא דְאֶתְנַסִּיבַת בְּזִדְמִיתָא, דְּדִינָא בְּדִינָא אֶתְדַּבֵּק, וְאֶסְתָּאבְּת בָּהּ, וְשָׂשִׁינָא זִוְהָמָא לִּי מַעַבְר מִינָה, עכ"ל. והיינו שכח זו, זהומא זו, מתעורר במלחמה ומכח כך יוצא בן סורר ומורה. קמה ואותו תוקף הרע – זוהמא, באה התורה והתירה, על מנת להחליש את כח הטומאה. אמנם דבר ברור דלא דברה תורה אלא כנגד יצר הרע, ולא דמיא אלא למי שאחזו בולמוס שמאכילין אותו עד שיאורו עיניו קמי, ולכן לכתחילה נצרך בשעת מלחמה להתרחק מזוהמה זו, מן הכיעור וכל הדומה לו, כי הוא מתעורר בשעה זו. קמז

שורש מְלִחְמָה – בלחם הנאכל ובאות ברית קודש

העם היצא ממצרים - אנשי המלחמה

מצאנו שדור יוצאי מצרים הוגדרו כ'אנשי המלחמה'. כנאמר בפסוק (יהושע ה, ד) וַיֵּהָרֹג הַדֶּבֶר

קמא שבת קמו.

קמב ועין בית הלוי (בראשית ג, כב) וז"ל, והנה אמרו חז"ל (ע"ז כב) כשבא נחש על חוה הטיל בה זוהמא, דהכוונה דהזוהמא נכנס סה אל תוך האדם והאדם מעצמו יש לכח החומר שלו הנטיה והתשוקה להרע ושוב א"צ לאחרים שמחוץ לגופו שידיחוהו, עכ"ל. כ"כ הנפש החיים (ש"א, פ"ו בהערה)

קמג ויתר על כן בעכו"ם שלא עמדו רגליהם בהר סיני. נמצא שלא פסקה מהם זוהמת הנחש כלל.

קמד אולם אשה לאו בת מלחמה היא, כמ"ש בספר החינוך (מצווה תרג – זכירת עמלק) וז"ל בזכרים, כי להם לעשות המלחמה ונקמת האויב, לא לנשים, עכ"ל. ע"ע במנחת החינוך (שם) שהקשה על דבריו, וע' ברדב"ז (הלכות מלכים פ"ז ה"ד) שכתב וז"ל ואפשר דבמלחמת מצוה הנשים היו מספקות מים ומזון לבעליהן, עכ"ל. כלומר זה הוא צורת המלחמה של 'אשה', אבל אינם נלחמים בפועל עם הרע.

קמה ועין במהרש"א (שבת קמו.) וז"ל מספר ישן השמיענו שאותה זוהמא שהטיל נחש בחוה היה סבה להוליד הרשעים כו', עכ"ל.

קמו מקור הלשון הוא מיומא (פ"ח מ"ו)

קמז ובשיעור בלכביפדיה עבודת השם 'בחור', הוסבר טעם נוסף מדוע 'עריות' מצויות בשעת מלחמה. משום שמתעורר זמן שהוא 'מסירות נפש' – להרוג או להיפך, ולכן מתעוררים גם הג' עבירות שחייבים למסור נפש עליהם. עיי"ש.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

אֲשֶׁר־מֶלֶךְ יְהוֹשֻׁעַ כָּל־הָעָם הֵצִיא מִמִּצְרַיִם הַנִּזְכָּרִים כָּל אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה מִתּוֹ בַּמִּדְבָּר בְּדֶרֶךְ בְּצִאתָם מִמִּצְרַיִם: וְעוֹד כְּתוּב (שם, ו) כִּי אֲרָבָעִים שָׁנָה הָלְכוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל בַּמִּדְבָּר עַד־תָּם כָּל־הַגָּוִי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֵצִיאֵם מִמִּצְרַיִם:

אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה: בהיותם במצריים, ביציאתם ממצרים, ובגאולתם השלמה ממצרים
וּטַעַם הַדָּבָר, לְהִיּוֹת גְּלוּת מִצְרַיִם מוֹרַכְכַּת מִבְּ חִלְקִים. א. עֲצַם הַהִימָצְאוֹת בַּמִּצְרַיִם - גֵּר יִהְיֶה וְרָעָה בְּאֶרֶץ לֹא לָהֶם (בראשית טו, יג) ב. שִׁיעֲבוֹד לַמִּצְרַיִם - נַעֲבָדוּם וְעָנּוּ אֹתָם (שם).

וּשְׂעִיבּוּד זה היה באופן של מלחמה, כמ"ש (שמות א, ח - י) וַיִּקְרָם מֶלֶךְ־הַחַדָּשׁ עַל־מִצְרַיִם וְגו' וַיֹּאמֶר אֶל־עַמּוֹ הִנֵּה עָם בְּנֵי יִשְׂרָאֵל רַב וְעָצוּם מִמֶּנּוּ: הִבֵּה נְתַחֲפָמָה לִּי פוֹ־יִרְכָּה וְהָיָה כִּי־תִקְרָאנָה מִלְחָמָה וְנוֹסַף גַּם־הוּא עַל־שָׁנְאֵינוּ וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ:

הרי ששורש השעבוד היה מפני החשש של "וְנִלְחַם־בָּנוּ וְעָלָה מִן־הָאָרֶץ", ולכן טכססו המצריים עצות שכבר עתה נלחם בו - בבנ"י - על מנת שלא התרבו ויתממש החשש. וזהו מלחמה בתוך מצרים עצמה עמהם. וכן יציאתם ממצרים היה באופן של מלחמה, כמ"ש (שם, יג, יח) וְחִמְשִׁים עָלוּ בְּנֵי־יִשְׂרָאֵל מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם, וּבִיָּאֵר הֶרְבִּינוּ בַחֲיִי (שם), וז"ל על דרך הפשט, יצאו ישראל ממצרים חלוצים כאנשי צבא היוצאים למלחמה, עכ"ל. ולכך נקראו ביהושע (הבוא לעיל) כָּל־הַגָּוִי אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה הֵצִיאֵם מִמִּצְרַיִם.

וְעוֹד, בשלמות יציאתם ממצרים, שהיה במעמד קריעת ים סוף, לשון הפסוק (שמות יד, יג) כִּי אֶשְׁרֹךְ אֶתְּם אֶת־מִצְרַיִם הַיּוֹם לֹא תִסְפּוּ לִרְאֹתָם עוֹד עַד־עוֹלָם. ובאותו מעמד נאמר (שם יד) ה' יִלְחֶם לָכֶם וְאַתֶּם תִּתְּרֹשׁוּן. הרי ששורש גאולתם משעבוד מצרים היה גם כן באופן של מלחמה.

והמשיך כח זה של אֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה גם בהיותם במדבר, במלחמות הרבות שהיו במדבר, כגון מלחמת עמלק, עמון ומואב, וסיחון.

מלחמה מלשון לחם

הנה מלחמה הוא מלשון לחםקמח הנאכל. קמט ובפרטות בנוגע לאֲנָשֵׁי הַמִּלְחָמָה. היה ב' שורשים ללחם הנמצא במדבר; א. לחם הפנים, שהיה במשכן ב. המן, לחם מן השמים.

והנה לחם הפנים כשמו כן הוא - מדרגת 'פנים'; כאדם המסביר פנים לרעהו^{קב}, והוא היפך מלחמה. אולם מצד הלחם מן השמים - המן, ששורשו מכח מדרגת משה^{קנא}. ועל משה אמרו

קמח עין רש"י תהלים (לה, א) לחם - לשון מלחמה. וע"ע רש"י תהלים (נו, ב) לחם - לשון מלחמה. ובמצודת ציון שופטים (ה, ח) לחם - מל' מלחמה. וע"ע מבט הפנימי 010, שהוסבר שבלעם בא לחםם כנגד המן) קמט ומשום כך הרחיבו רבותינו שבכל לחם מונח 'עידן קרבא' בחינת 'מלחמה', עין בזה"ק בלק קפח ע"ב. קב ביאור מהו פנים, עין הכתב והקבלה, (שמות כה, לו) וז"ל ענין פנימיות הפך החיצון, להיותם מונחות בקדש פנימה, עכ"ל. וע"ע בפירושו על הפסוק (שמות כ, ג) "לֹא־יִהְיֶה לָכֶם אֱלֹקִים אֲחֵרִים עַל־פָּנָי". וזהו פנים, שמגלה פנימיותו לרעהו. קנא במדבר רבה פרשה א סימן ב (פרשת במדבר) וז"ל, המן בזכות משה, תדע לך שהוא בזכות משה כיון שנשתלק משה (ויהושע ה) וישבת המן ממחרת, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

(סנהדרין ו: וז"ל משה היה אומר יקוב הדין את ההר, אבל אהרן אוהב שלום ורודף שלום, ומשים שלום בין אדם לחבירו, עכ"ל. כלומר משה מדרגתו 'דין', לעומת אהרן – שלום.^{קנב}

ועוד מצאנו שלמן היה גדר של 'פוסק', המברר את הדין^{קנג}. כמ"ש (יומא עה.) אמר להם משה לבוקר משפט. למחר (בירידת) המן, בירר למי שייד העבד, ובירר בין איש לאשתו מי סרח על מי עיי"ש. וכיון שאכלו לחם (מן) זה בהיותם במדבר, נשרש בהם כח המלחמה של איש לרעהו^{קנד}. וכאשר נופל כח זה, הוא מתגלה כמלחמה בפועל, והבן.

מלחמה באות ברית קודש

ישורש נוסף למלחמה באדם הוא כח המילה, שמילת האדם היא ניצוץ של מלחמה כנגד כח הרע שבו, ועצם פעולת הכריתה היא מלחמה פורתא, בחינת קטלא פלגא מעין קטלא כולא. וכאשר ח"ו נפגם אות ברית קודש, נופל כח המלחמה לקלוקל, ונעשה מלחמה בפועל. אולם אם נלחם בפנימיות הברית מעלה כח המלחמה לקדושה^{קנה}.

מִלְחָמָה עַל יְדֵי מֶלֶךְ

כתיב (שמואל א ח, ד-ה) בַּיְתָּקְבָצוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל וַיָּבֹאוּ אֶל־שִׁמּוֹאֵל הַרְמָתִי: וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו הִנֵּה אַתָּה זָקֵנָה וּבָנֶיךָ לֹא הֵלְכוּ בְּדֹרְכֶיךָ עִתָּה שְׂמִימָה־לָּנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכֹל־הַגּוֹיִם: וְעוֹד הוֹסִיפוּ בְנֵי לֹמֶר (שמואל א ח, כ) וְהָיִינוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכֹל־הַגּוֹיִם וּשְׁפָטָנוּ מֶלֶכְנוּ וַיֵּצֵא לִפְנֵינוּ וַנִּלְחֶם אֶת־מֶלֶחֶמָתָנוּ:

ולהבין את בקשת בני"י משמואל הנביא "שְׂמִימָה־לָּנוּ מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ כְּכֹל־הַגּוֹיִם וכו' וַיֵּצֵא לִפְנֵינוּ וַנִּלְחֶם אֶת־מֶלֶחֶמָתָנוּ". וכן מדוע "בַּיְתָּקְבָצוּ כָּל זָקְנֵי יִשְׂרָאֵל" (שמואל א ח, ו), ויתר על כן דברי הקב"ה לשמואל (שמואל א ח, ז) לֹא אֶתְּךָ מֵאִסּוּ כִּי־אֲנִי מֵאִסּוּ מִמֶּלֶךְ עָלֵיָם.^{קנו}

קנב ועוד מצאנו ששורשו הרוחני של המן הוא לכו לְחָמוּ בְּלִחְמֵי (משלי ט, ה) כמ"ש ר' צדוק (פרי צדיק לערב יום הכפורים) וז"ל המן היה מזון רוחני בבחינת לכו לחמו בלחמי רק כשירד לעולם הזה נעשה מזון גשמי, עכ"ל.

קנג ועין במהרש"א (יומא דף עה.) ויהיה פי' והוא פָּגַרַע גַּל לָכֵן (שמות טז, לא) שהיה מלבן ומברר מה שבחורין כו' דהיינו דבר הספק לדיין מי זכאי ומי חייב.

קנד וכן מצאנו שמכוח אכילת המן זכו לקבל את התורה, וכמבואר בקדושת לוי (ויקרא לפסח) וז"ל, חכמינו ז"ל אמרו (תנחומא בשלח, כ) לא ניתנה תורה אלא לאוכלי המן, והטעם כמבואר בזוהר הקדוש (ח"ב קפג, ב) שעל ידי המן שהיה ממקום גבוה זכו להשגת התורה, עכ"ל, והיינו בחינת מלחמתה של תורה, אולם מלחמה שיש עמה שלום, שהרי עיי' המן נעשה דין, ועיי"ז נעשה שלום בין איש לרעהו.

קנה ולנעוץ סופם בתחילתם, נביא את דברי הספורנו (שמות א, י) וז"ל, וְנוֹסַף גַּם־הוּא עַל־שִׁנְאֵינוּ. כי בהיותם נבדלים ממנו במילה ובלשון ובדעות העברים, באופן שלא יכלו המצרים לאכול את העברים לחם (בראשית מג, לב) הם לנו לאויבים בלי ספק, ויגלו שנאתם אז בעת צרות המלחמה, עכ"ל. ועין עוד באברבנאל (פרשת שמות) וז"ל שגזרו עליהם אנשים ילינו בשדה והנשים בעיר, כדי למעטן מפריה ורביה, עכ"ל. כלומר המצרים באו להלחם בבנ"י מכוח אות ברית קודש.

קנו הרבה קולמוסים נשתברו להבין את עומק בקשת בני"י, ומדוע שמואל כ"כ הרבה להוכיח אותם בדברים הקשים כגידים, כגון: (שמואל א י, יט) וְאַתֶּם הַיּוֹם מֵאִסְתֶּם אֶת־אֱלֹהֵיכֶם אֲשֶׁר־הָיוּ מוֹשִׁיעִי לָכֶם מִכַּלְיֵרְעוֹמִיתֶם וְצָרְתִּיכֶם וַתֹּאמְרוּ לוֹ כִּי־מֶלֶךְ תִּשְׂמִי עָלֵינוּ. והלא כן צווינו בתורה (ובדברים יז, טו) שֹׂם תִּשְׂמִי עָלֶיךָ מֶלֶךְ אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֶיךָ בּוֹ מִקִּרְבֵּי אֲחֵיךָ תִּשְׂמִי עָלֶיךָ מֶלֶךְ. במבט הפנימי הנוכחי באנו לבאר נוקדה אחת ומרכזית – מלחמה על ידי מלך. ואי"ה עוד יופיעו להלן היבטים נוספים בנושא 'מלך'.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

מֶלֶךְ - וְנִלְחַם אֶת־מֶלֶךְ־מִתְנֶה

וביאר המלבי"ם^{קנ} (שם, פסוק כ) וז"ל וְנִצָּא לְפָנֵינוּ וְנִלְחַם אֶת־מֶלֶךְ־מִתְנֶה, שילחם נגד הצר. ודייקו לאמר את מֶלֶךְ־מִתְנֶה, שלא יהיה כעריץ אשר ייחס המלחמות אליו וילחם מלחמות לבעבור השררה והכבוד, והארצות שיכבוש יקראו על שמו, רק **ילחם מלחמות שלנו**, ואשר יכבוש יהיה שלנו, שזה גדר המלך הנתון תחת דת ומשפט שכל מגמתו הוא הצלחת העם ולתקן עניניהם בין במדינה בין נגד הצר הצורר, עכ"ל.

וכך אמרו (סנהדרין כ:) תניא, רבי אליעזר אומר: זקנים שבדור - כהוגן שאלו, שנאמר תנה לנו מֶלֶךְ לְשִׁפְטָנוּ, אבל עמי הארץ שבהן קלקלו, שנאמר וְהָיִינוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וְשִׁפְטָנוּ מִלְּפָנָיו וְנִצָּא לְפָנֵינוּ (וְנִלְחַם אֶת־מֶלֶךְ־מִתְנֶה).

ופרש"י (שם, ד"ה עמי הארץ) וז"ל דאילו זקנים שאלוהו **לשופטם** ולרדות הסרבנים שבהם, אבל עמי הארץ **תלו עליו מלחמותיהם** שאמרו ויצא בראשינו וְנִלְחַם אֶת־מֶלֶךְ־מִתְנֶה, עכ"ל. וכן הוא ביד רמה (שם) וז"ל, בזקנים שבאותו הדור כהוגן שאלו שבקשו מלך לשפטם ולרדות את הסרבנים שבהן במקל, ועמי הארץ שבהן קלקלו **שבקשו להם מלך להלחם מלחמותיהם ולא בטחו במקום**, עכ"ל.^{קנח}

והעולה מדבריהם ש'קלקלו' בזה שביקשו מלך שילחם מלחמותיהם, שזהו חסרון בטחון בקב"ה. שהרי הבורא יתברך הוא הלווחם מלחמתם, כלשון הפסוק (שמות יד, יד) ה' יִלָּחֶם לָכֶם, וכן (שמות טו, ג) ה' אֵישׁ מִלִּקְמָה.^{קנט}

בקשת מֶלֶךְ – להעבידם עבודה זרה

וזהו עומק דברי הספרי (שופטים פיסקא קנו ד"ה ואמרת אשימה)^{קפ} וז"ל, רבי נהוריי אומר לא בקשו להם מלך אלא להעבידם עבודה זרה שנאמר (שמואל א ח, כ) וְהָיִינוּ גַם־אֲנַחְנוּ כְּכָל־הַגּוֹיִם וגו', עכ"ל.

והיינו שורש ע"ז, סילוק הקב"ה והעמדת כח חילופי ח"ו במקומו. ובהעמדת מלך להלחם במקום מלכו של עולם, יש ניצוץ של ע"ז, והבן.^{קסא}

^{קנו} במאמר המוסגר לטובת המעיין. למלבי"ם יש מהלך דייליה להסביר לאורך כל הפסוקים את המשא ומתן שהיה בין בני ישראל. ובפסוק כ' (המצוטט השתא) המלבי"ם מסביר את דברי בני ישראל ששאלו כהוגן, ולא כמו ששמואל חשב לעיל בפסוק ח'. ואכן בפסוק בא (כא) שמואל קבל את דבריהם - וַיִּשְׁמָע שְׁמוּאֵל אֶת כָּל־דְּבָרֵי הָעָם וַיִּדְבַּר בְּאָזְנוֹ ה'. אנו לא באנו אלא להסביר את דברי בני ישראל בבקשתם וְנִלְחַם אֶת־מֶלֶךְ־מִתְנֶה, וכמו יבואר לקמן עומק כוונתם.

^{קנח} וכן מבואר בבית הבחירה למאירי (סנהדרין שם) וז"ל, זקנים שבאותו הדור ששאלו מלך לשמואל כהוגן שאלו שלא אמרו אלא שימה לנו מלך לשפטנו כלומר לרדות את הסרבנים, ועמי הארץ שבהם קלקלו ואכלוהו פנה שאמרו והיינו גם אנחנו ככל הגוים ושפטנו מלכנו ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו וארור הגבר אשר יבטח באדם ושם בשר זרועו ומן ה' יסור לבו, עכ"ל.
^{קנט} ועיין במבט הפנימי (002/011) להרחבת הנושא.

^{קסא} וכ"כ בפסיקתא זוטרותא (לקח טוב) דברים דף כט עמוד א ד"ה כי תבוא אל הארץ.

^{קסא} ועיין באברבנאל (שמואל שם) ד"ה הדעת הראשון שהקשה כמה קושיות על הדעה המובא בספרי, ונצטט מעט מתוך אריכות דבריו וז"ל, והדעת הנה הוא רחוק מאד, כי אם היה כן לא היה הקדוש ברוך הוא ממלא שאלתם ולא היה מספיק בידיהם וכו' ועוד

מלחמה - אתחלתא דגאולה

וכלשון הרד"ק (שם שם, ה) וז"ל, שאמרו כָּל־הַגּוֹיִם והם לא היו צריכים כָּל־הַגּוֹיִם אם היו שומרים דרך ה', כי הוא לוחם את מלחמותם. והם אמרו וַיֵּצֵא לַפְּנֵינוּ וְנִלְחֶם אֶת־מִלְחַמָּתָנוּ לפיכך אמר הקדוש ברוך הוא לשמואל (שמואל א ה, ז) לֹא אֶתָּה מְאַסּוּ כִּי־אֲנִי מְאַסּוּ מִמֶּלֶךְ עָלֵיהֶם וכו'.^{קסב}

כָּל־הַגּוֹיִם – שמלכיהם עושים מלחמות

ובאמת דרך אוה"ע שמלכים עושים מלחמות. כמו שמצאנו שפעם הראשונה שמופיע 'מלחמה' בתורה, הוא מלחמה שהייתה בין מלכים. כמ"ש (בראשית יד, א - ב) וַיְהִי בַיּוֹם אֲמֶרְפֶּל מֶלֶךְ־שִׁנְעָר אֲרִי־וֹךְ מֶלֶךְ אֶלְסָר כְּדָרְלֶעֶמֶר מֶלֶךְ עֵילָם וַתִּדְעַל מֶלֶךְ גּוֹיִם: עָשׂוּ מִלְחָמָה אֶת־כָּרְעַל מֶלֶךְ סֹדֶם וְאֶת־בְּרָשָׁע מֶלֶךְ עֶמְקָה שֶׁנָּאָב מֶלֶךְ אֲדָמָה וְשִׁמְאֶכָר מֶלֶךְ צִבְיִים וְיִמְלֹךְ בָּלַע הַיֵּאֱצָעֵר:

אולם להבדיל בין אור לחושך בין ישראל לעמים, נאמר (דברים כ, ד) כִּי ה' אֱלֹהֵיכֶם הֵלֵךְ עִמָּכֶם לְהִלָּחֶם לָכֶם עִם־אֹיְבֵיכֶם לְהוֹשִׁיעַ אֶתְכֶם. ועל זה בא שמואל הנביא בטרוניה על בני־יִסָּק.

דעת הרמב"ם

אולם דעת הרמב"ם שכן ראוי שיהא מלך בישראל. שקרא להלכות מלכים (ספר שופטים) הלכות מלכים **ומלחמותיהם**. וכתב שם (פ"ד ה"י) שאין ממליכין מלך תחלה אלא לעשות משפט **ומלחמות**, שנאמר (שמואל א ח, כ) וּשְׁפָטָנוּ מִלְכָּנוּ וַיֵּצֵא לַפְּנֵינוּ וְנִלְחֶם אֶת־מִלְחַמָּתָנוּ.^{קסג}

אִישׁ מִלְחָמָה

במבט הפנימי הנוכחי נעמוד על פירוש שם תואר 'אִישׁ מִלְחָמָה', וכן שורשו למעלה בקודש.

כתיב (שמואל א טז, יח) וַיַּעַן אֶחָד מֵהַנְּעָרִים וַיֹּאמֶר הִנֵּה רֵאִיתִי בֵּן לַיֵּשׁׁר הַלְחָמִי יָדַע גִּבּוֹר חַיִּל וְאִישׁ מִלְחָמָה וְנָכוֹן דָּבָר וְאִישׁ תָּאֵר וְה' עִמּוֹ: ועוד כתיב (ישעיהו ג, ב) גִּבּוֹר וְאִישׁ מִלְחָמָה.

הובא בדברי רבותינו כמה פירושים לשם תואר 'אִישׁ מִלְחָמָה', ונמנה כמה מהם; **א**. בתלמוד

שכאשר אמר יתברך לשמואל ועתה שמע בקולם אך כי העד תעיד בהם והגדת להם משפט המלך, למה לא זכר דבר מהע"ז אשר יעבדון, עכ"ל. וסיים בהסבר דברי הספרי וז"ל רוצה לומר שהיו עוזבים ההנהגה האלקית והנהגת שמואל ומבקשים הנהגת המלך, וזה היה ענין הדמיו שדמיו לע"ז, עכ"ל.

קסב ע"ע בפירושו על הפסוק (והושע י, ג) כִּי עָתִיד לֵאמֹר אֵין מֶלֶךְ לָנוּ כִּי לֹא יִרְאֵנוּ אֶת־יְהוָה וְנִשְׁכַּח מִיָּד ה' וְנִשְׁכַּח לָנוּ: וז"ל, עתה בג' לותם מארצם יכירו ויאמרו כי אין מלך לנו פי' כאלו אין מלך לנו, כי אין בו כח להצילנו מיד אויבינו כמו שחשבנו כששאלנו לנו מלך ויצא לפנינו ונלחם את מלחמותינו, והא-ל ית' היה מלכנו ולא היינו צריכים מלך והוא היה מצילנו מיד אויבינו כאשר היינו עושים רצונו, וכיון שלא יראנו את ה' ועזבנו תורתו מה יעשה לנו המלך אשר שאלנו, הרי הוא אין בו כח להצילנו אחר שקצף בנו הא-ל יתברך כי חטאנו לו וזה יתוודו ישראל בגלותם, עכ"ל.

קסג ועיין ברבינו בחי' (דברים יז, טו) וז"ל, אין רצונו של הקדוש ברוך הוא שיהיה מלך בישראל אלא הוא, כי הוא יתעלה המלך ההולך בתוך מחניהם משגיח על פרטיהם, אין להם צורך במלך אחר, כי העם הנבחר אשר אדון הכל מלכו מה יעשה במלך בשר ודם, ולכן הקשה בעינו יתעלה כששאלוהו לשמואל הנביא, עכ"ל.

קסד ועיין באברהם יגל (שם) וז"ל, וגרסינן בפ"ב דסנהדרין (ע"ז) [עמי הארץ] שאלו שלא כהוגן ופירש"י ז"ל משום דתלו עליו מלחמותיהם נ"ל דרבינו מפרש כיון דאמרו דיעשה מלחמה בכל הגוים והיינו להרבות להם ממון ע"י ביזת המלכים שעושין, אבל אין המלך עושה מלחמה אלא כדי שתתפרסם אלהותו יתברך ויתעלה שמו דהיינו מלחמת ה' דכתב רבינו ז"ל ועיין בס' מקראי קודש ז"ל דף כ"ד ע"א, עכ"ל.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

מצאנו (חגיגה יד. ובסנהדרין צג:) זה שיוודע לישא וליתן במלחמתה של תורה. ב. במדרש (רות רבה, לרנר) פרשה ד' ד"ה איש גבור חיל), בתלמוד. ג. ועוד אמרו (אוצר מדרשים (אייזנשטיין) חופת אליהו, עמוד 163) שיוודע לפלפל.

בתחבולות תעשה לך מלחמה

אמנם כפשוטו, 'איש מלחמה' קאי על מלחמה בפועל - בעולם המעשה. וכן פירש הרד"ק (שמואל שם) וז"ל, יודע בעיניני המלחמה, והורגל בה עכ"ל. ויתר על כן 'איש מלחמה', אינו רק מכח גבורתו הגופני, אלא מי שהיותו איש בעל תחבולות, כדברי הרלב"ג (שמואל שם) וז"ל, 'איש מלחמה'; מי שהוא יודע להמציא תחבולות עם אויביו וינצחם, עכ"ל^{קס}. ומקרא מלא דיבר הכתוב (משלי כד, ו) בתחבולות תעשה לך מלחמה. והיינו איש מלחמה בשורשו, במחשבה.

וכח תחבולה זו שורשה בתחבולתה של תורה, כמו שדרשו חז"ל (סנהדרין דף מב.) על הפסוק (משלי כד, ו) בתחבולות תעשה לך מלחמה וז"ל, אמר רבי אחא בר חנינא אמר רבי אסי אמר רבי יוחנן: במי אתה מוצא מלחמתה של תורה - במי שיש בידו חבילות של משנה, עכ"ל^{קס} ומשם משתלשל הדבר למלחמה בפועל עם הרע. ^{קס} ומטעם זה נקרא מנהיג הספינה - רב חובל, היות שהוא נלחם בתחבולות עם גלי הים הסוערים. כמ"ש בפסיקתא רבתי (אחרי מות פסיקא מז) וז"ל, פתח רבי תנחומא ברבי אבא, כי בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד, ו), התחבולות מיתרגם (יונה א, ו) ויקרב אליך רב החבל^{קס}, עכ"ל^{קס}.

ה' איש מלחמה

וביתר עומק, שורש כח 'איש מלחמה' הוא ממנו יתברך, ומקרא מלא הוא; (שמות טו, ג) ה' איש מלחמה, ועוד (שמואל א יז, מז) כִּי לֹהֵי הַמִּלְחָמָה. ונגלה שם תואר זה בים בפרט, כפי שהורחב במדרש (תנחומא (בובר) פרשת יתרו סימן טז) וז"ל, שנראה להם הקדוש ברוך הוא בים כגבור עושה מלחמה, עכ"ל. ובדקות בקרית ים סוף נגלה הוא יתברך לא רק כגבור - איש מלחמה, אלא

^{קס} וכ"כ המלבי"ם (שמואל א טז, יח), וז"ל, ואיש מלחמה, יודע בתחבולות מלחמה. וע"ע בפירושו למשלי (כד, ו) וז"ל, כי בתחבולות תעשה לך מלחמה ותשועה ברוב יועץ, כבר הזכרתי (שם יב, יד) שלמלחמה אין די בעצה אחת לבד כי גם האויב יש לו עצה, וצריך תחבולה שהוא קישור עצות רבות זאח"ז, שנגד כל עצה שיעמיד האויב היה לו עצה אחרת כנגדו, עכ"ל.

^{קס} מהרש"א (מסכת חגיגה יד.) וז"ל, ואיש מלחמה כו' היינו גם שאין בידו ובכחו גבורתו, מ"מ אחרי שיוודע בתחבולות מלחמה הוא מנצח חבירו, כן מי שיוודע לישא וליתן כו' גם שאין בידו שמועות, מתוך חריפתו שיוודע במלחמתה של תורה יבא על אמתתה.

^{קס} עין זוה"ק (ויצא קס ע"א) וז"ל, אמר ר' חזקיה במה, פתח ואמר (משלי כ"ד) כי בתחבולות תעשה לך מלחמה וגו' מאן מלחמה דא מלחמה דההוא סטרא בישא דאצטריך בר נש לאגחא ביה קרבא ולשלטא עלוי ולאשתובא מניה וכו' עיי"ש. והיינו תחבולות - ערמוניות, וזהו שורש המלחמה ע"י הנחש שהיה ערום ערמומי, וכנגדו נצרך להלחם בתחבולות.

^{קס} וכן פירש האבן עזרא (יונה א, ו) ויקרב, רב החובל - הגדול שהיו חובלי' הוא מרימי החבלים חבלי התורן, ורבי משה אמר מגזרת תחבולות.

^{קס} וזולת כך נקראת מלחמה תחבולה, כי הדרך במלחמה להרוג ולחבול.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

יתר על כן התגלה ב'בתחבולות תעשה' לך מלחמה^{קע}, כמפורש בפרשת בשלח כל התחבולות שנעשו במלחמה זו, והבן מאוד.

גבור - הכובש את יצרו ואיש מלחמה - בתורה

ועל מנת להלחם במלחמה כראוי, נצרך להיות, איש מלחמה בשורשו בתורה. מלחמתה של תורה (כפי שהובא לעיל); בתלמוד, בפלפול, ובעל תחבולות בחבילות של משנה. וכן גיבור בנפשו, כמ"ש (אבות פ"ד מ"א) איזהו גבור הכובש את יצרו, בחוזק ותחבולה^{קעא}. וכן גבור ורגיל במלחמות מנעוריו ובעל תחבולות בדרכי המלחמה. אולם במקביל בעל נפש עדינה ודקה.^{קעב} וכן יש בכוחו ללחום ע"י אמונה ותפלה. כמשה, שנלחם בתפלה במלחמת עמלק.^{קעג}

בית-הלחמי: תיקון לחם - מלחמה

כתיב (שמואל א טז, א) וַיֹּאמֶר ה' אֶל-שְׁמוּאֵל וְכוּ' מֵלֵא כָרְנָךְ שָׁמָּה וְגַלְךָ אֶשְׁלַחְךָ אֶל-יִשְׂרָאֵל בֵּית-הַלְחָמִי כִּי-רָאִיתִי כִּבְנִי לִי מֶלֶךְ: ועוד נאמר (שם שם, יח) רָאִיתִי בֶן לִישׁ בֵּית הַלְחָמִי יֹדֵעַ נֶגֶן וְגִבּוֹר טָל וְאִישׁ מִלְחָמָה: נתבונן במבט הפנימי הנוכחי להבין ולהשכיל שם המקום - **בית הלחמי**.

ישי בית-הלחמי

רש"י (שם) פירש מלשון 'לחם' וז"ל, בֵּית הַלְחָמִי - בבית לחם, עכ"ל. וברד"ק (שם, יז, נח) מצאנו טעם נוסף לשם בֵּית הַלְחָמִי, וז"ל, נקרא בית הלחמי לשני דברים; על שם מקומו בית לחם, ועל שם שהיה איש מלחמה, עכ"ל^{קעד}. וביתר הרחבה כתב בספרו ספר השורשים (ערך עלם) וז"ל, יִשְׂרָאֵל בֵּית הַלְחָמִי, כלומר מבית הלחם הוא, ואיש מלחמה היה, ומפורסם וידוע היה בגבורה, לכך היו קורין אותו בֵּית הַלְחָמִי (מלשון מלחמה), עכ"ל.

קע עיין בפסיקתא זוטרתא (ולקח טוב) שמות טו, ג) וז"ל, יש גבור ועליו כלי זיין, אבל אין בו כח, ולא טכסיס מלחמה, אבל מי שאמר והיה העולם הוא איש מלחמה והכל נאה לו. ובמלבי"ם (שם) וז"ל ה' איש מלחמה ה' שָׁמָּה. בזה חתם דבריו שבמה שטוס ורוכבו רמה בים, ועי"כ נכנסו מצרים אל הים בזה הראה שהוא איש מלחמה, ר"ל שידוע תכסיסי מלחמה ותחבולותיה, אולם הכלי זיין אשר בידו שבם נצח אינו ע"י מסובכי הטבע [שהנהגתו ע"י אמצעים יכונה בשמות אלהים שדי צבאות וכדומה] רק ה' שמו ע"י שם הויה שבו יעשה נסים גלויים ונפלאות אשר לא נבראו.

קעא עיין הכתב והקבלה (אחרי מות טו, כט) וז"ל, כל עובד את ה' הוא תמיד במלחמה פנימית, כי תאוות נפש הבהמית משתור קקות תמיד למלא תאוותם בבעילות ומאכלות אסורות וכדומה, ומצד נפש המשכלת הרוחנית יתגבר עליהם ע"י התורה וכובש אותם בל יפרצו לעשות כחפצם, לכן מתוארים הצדיקים בשם גבורים, ה' עמך גבור החיל (שופטים ו'), עכ"ל.

קעב עיין תפארת ישראל (בועז, קידושין פ"ד אות א) וז"ל, כנראה בכל העוסק במלאכה דקה ונקייה, יהיה גם הרגשתו דקה, כמ"ג נגן וצייר וכדומה, טבעו רך ורחמני, וכו'. משא"כ טבח, ציד, ואיש מלחמה, טבעם אכזרי מדעוסקים במלאכת אכזרי, וכדאמרינן [במשנתין] רוב טבחים שותפו של עמלק, ר"ל אכזריים, עכ"ל. ובדוד המלך מצאנו שהיה בו שילוב של שניהם, כדברי המלבי"ם (שמואל שם) עיי"ש.

קעג פסיקתא זוטרתא (ולקח טוב) שמות יז, יב) וז"ל ויהי ידיו אמונה. שב' ידיו שוות כאחת, עומדות ומתאמצות בתפלה, עכ"ל. ע"ע נועם אלימלך (בראשית פרשת ויגש ד"ה דאיתא במדרש) וז"ל, הגשה למלחמה הגשה לתפילה (בר"ר צג, ו), יש לומר הפירוש דהנה הצדיק תגזר אומר ויקם (איוב כב, כח), הקדוש ברוך הוא גזר והצדיק מבטל. ובאיזה סיבה יכול לבטל, הוא מחמת הגבורה שבו, שהוא גבור ואיש מלחמה ללחום מלחמת ד', עיי"ש.

קעד ועיין עוד דברי הרד"ק להלן (שמואל ב כא, יט) וז"ל, מבני לחמי ר"ל מהגבורים המתחסיים לבית לחם, עכ"ל.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

וזש"כ להלן (שמואל א טז, יח) רִאֲתִי בֶן לִישָׁי בֵּית הַלְחָמִי יֵדַע גִּגֹן וּגְבוּר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה. והיינו שכח גִּבּוֹר חַיִל וְאִישׁ מִלְחָמָה ירושה לדוד מבית אביו - ישי בֵּית הַלְחָמִי, והבן.^{קעה}

בית הלחמי הוא שורש התיקון ל'בזעת אפִיךָ תֹאכַל לֶחֶם'

המלחמה הראשונה והתמידית^{קעו} שנאמרה בתורה היא קללת אדה"ר (בראשית ג, יט) בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם. כלומר שנדרש מהאדם להילחם עם האדמה על מנת להוציא פריה^{קעז}. ובית הלחמי הוא שורש התיקון לבחינת מלחמה הנמצא בלחם. וכן כתב הקהלת יעקב (ערך שולחן) וז"ל, שולחן גימטרייה (שצד) דוד בן ישי וח' אותיות. ועל כן אמר דוד (תהלים כג, ה) תַּעֲדֶךָ לִפְנֵי שְׁלֹחַן^{קעח} שהוא מספר דוד בן ישי. וזהו דוד בן ישי הלחמי, הוא **בית שממנה יוצא לחם**, עכ"ל. והיינו כלחם הפנים הנמצא על גבי השולחן, שהוא שורש התיקון ללחם שנדרש בשבילו - מלחמה^{קעט}.

ומעין כך מובא בספר הליקוטים (האזינו, על הפסוק "כי שם ה' אקרא", ד"ה וזהו מה), והוסיף לבאר שאותו תיקון **תוקן ע"י עובד**. וז"ל, ואמר דוד המלך ע"ה על אדה"ר, (תהלים צב, ה) גִּי שְׁמַחְתִּנִּי ה' בַּפִּעֲלֶךָ. שהוא אדה"ר שנתן לו ע' שנה, שאם לא כן לא היו לו חיים כלל, ולא יצא דוד לעולם. עד שבא עובד ותיקן לַעֲבֹדָה וּלְשִׁמְרָה (בראשית ב, טו) שנאמר לאדה"ר, ולכן נקרא עובד (וכן תיקן את קין שהיה עובד אדמה). ותחת מה שנאמר לאדה"ר בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם, לכך נקרא ישי בֵּית הַלְחָמִי, עכ"ל.^{קפ}

עומר לגלגלת

ושורש לחם דתיקון שנגלה תיקונו ע"י עובד, הוא המן. שהמן ירד מהשמיים, ללא מלחמה של 'בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם'^{קפא}. ונרמזו במן עצמו 'ישי', כדברי הזרע קודש (אמור, שם) עֹמֶר לַגִּלְגָּלֶת (הנאמר במן), עומר עם האותיות עולה בגימטרייה ישי. ובא בנו דוד, והשלים את תיקון בְּזַעַת אֶפְיֶךָ תֹאכַל לֶחֶם – 'עֹמֶר לַגִּלְגָּלֶת'. על ידי שנלחם עם גלית המתנגד לגלגלת^{קפב}. וזהו סוד תפארת דברתו במלחמה, כמ"ש (שמואל א יח, ז) הִנֵּה שְׂאוֹל בֹּאֵלָיו וְדָוִד בְּרַכְבּוֹתָיו. ויתר על כן, הכה דוד את גלית דייקא בגלגלת - עֹמֶר לַגִּלְגָּלֶת. ואותו הכאה נעשתה באבן קלה וללא טורח.

^{קעה} וביאור נוסף מהו הַלְחָמִי, עין חמדת ימים (שבת קודש פ"ה, אות סו), וזרע קודש (אמור ד"ה ולכן כל מיני שפע).
^{קעו} עין רבינו מיוחס (בראשית ג, יט) וז"ל, תאכל לחם עד שובך אל האדמה. כלומר כל ימי חייך כך תהיה נהוג, עכ"ל.
^{קעז} וז"ל הרש"ר הירש (בראשית ג, יט), כל העצור של חיי העצבון מתבטא בתיבת "לחם". המזון נקרא "טרף", - על שום שנטרף מידי הטבע; והוא נקרא "לחם", - על שם שיושג תוך מאבק סוציאלי, במלחמת הכל בכל. אילו יכול האדם להתפנות לרוחו, ולא רק ללחם חוקי, לא היה אדם נלחם באדם, ולא היה משקל רב למושג הקניין. אולם חיי האדם תלויים בפרוסת הלחם, והוא זוכה בה רק ב"עצבון"; ומשום כך, משטרף את המזון מידי הטבע, הוא נלחם על קניינו עם האדם; ויש שיילחם בטרם יטרוף, - שמה יקדמונו אחר במקור הטבע, עיי"ש.

^{קעח} תלמוד בבלי (יומא עו.) תניא, איסי בן יהודה אומר: מן שירד להם לישראל היה מתגבר ועולה, עד שרואין אותו כל מלכי מזרח ומערב, שנאמר תַּעֲדֶךָ לִפְנֵי שְׁלֹחַן גִּדְּ צָרְרִי. (כלומר שְׁלֹחַן שאמר דוד הוא בבחינת 'מן', עיין לקמן)
^{קעט} מדרש הגדול (שמות כה, כג) ועשית שלחן. השלחן זכר למן, דכתיב תַּעֲדֶךָ לִפְנֵי שְׁלֹחַן גִּדְּ צָרְרִי (תהלים כג, ה)
^{קפ} ועין עוד שם רות ד"ה ויהי בימי שפוט השופטים.

^{קפא} רבי אברהם בן הרמב"ם (שמות טו, טז) עמר לגלגלת וג', וזה מן נפלאות המן ואותותיו המפליאות, ששוו במאכלו הגדול והקטן והחזק והחלש לכל איש עמר לגלגלת.

^{קפב} אברבנאל (שמואל א יז) כאשר שב דוד מהכות את הפלשתי שהביאוהו לפני שאול וראש הפלשתי בידו אז שאל לו על מדות אביו ותכונותיו, וזהו שאמר בן מי אתה הנער? והוא השיבו שהוא בן ישי גבור ואדם נכבד, וזהו בית הלחמי, כי בית יורה על מעלת המשפחה. (וכן כתיב (במדבר א, ב) לְמִשְׁפַּחְתְּךָ לְבֵית אֲבֹתְךָ בְּמִסְפָּר שְׁמוֹת פְּלִיגְרָר לַגִּלְגָּלֶת.)

ומעיין כך - ללא טורח ויגיעה - ינצח משיח בן דוד בן ישי הלחמי את כל אויביה' ^{קפג} ויקוים דברי דוד משיח ה' לגלית (שמואל א יז, מז) וְנָדְעוּ כָּל־הַקָּהָל הַזֶּה כִּי־לֹא בְּתָרֵב וּבְחָנִית יְהוֹשִׁיעַ ה' כִּי לֵה' הַמִּלְחָמָה וְנָתַן אֶתְכֶם בְּיָדוֹ, בב"א. ^{קפד}

אופן חלוקת שלל המלחמה

כתיב (שמואל א ל, כב - כה) וַיָּעַן כָּל־אִישׁ־יָרֵעַ וּבָלְעַל מִהָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ עִם־דָּוִד וַיֹּאמְרוּ יַעַן אֲשֶׁר לֹא־הָלְכוּ עִמָּי לֹא־נָתַן לָהֶם מִהַשָּׁלָל אֲשֶׁר הִצַּלְנוּ כִּי־אִם־ אִישׁ אֶת־אִשְׁתּוֹ וְאֶת־בָּנָיו וְיָנְהֲגוּ: וַיֹּאמְרוּ דָּוִד לֹא־תַעֲשׂוּ כֵן אֲתִי אֶת אֲשֶׁר־נָתַן ה' לָנוּ וַיִּשְׁמָר אֲתָנוּ וַיִּתֵּן אֶת־הַגָּדִיד הַכָּבֵד עָלֵינוּ בְּיָדוֹ: וַיִּלְכוּ וּמִי יִשְׁמַע לָכֶם לַדָּבָר הַזֶּה כִּי בָחַלְתָּ הַיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה וּבְחָלַק הַיָּשֵׁב עַל־הַכְּלָים יַחְדָּו יִחְלְקוּ ^{קפה}: וַיְהִי מֵהַיּוֹם הַהוּא וּמִעַלָּה וּנְשִׁמָּה לְחָק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה:

חלוקת שלל המלחמה – האם זה 'חָק וּמִשְׁפָּט' (דין), צֶדֶק (צדקה) או חוק מצאנו כמה מקורות בחז"ל שמבארים את גדרי חיוב - 'חלוקת שלל המלחמה'.

בבראשית רבה (פרשה מג סימן ט (פרשת לך לך)) מבואר שדוד המלך למד את אותו - 'חָק וּמִשְׁפָּט' – חלוקת שלל המלחמה, מאברהם אבינו. וז"ל, אמר רבי יודן והלאה אין כתיב כאן אלא וּמִעַלָּה, וממי למד, מאברהם זקינו, שאמר (בראשית יד, כד) בָּלְעִזְיָרָק אֲשֶׁר אָכְלוּ הַנְּעָרִים וְחָלַק הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר הָלְכוּ אִתִּי עֲגֹר אֲשָׁפֶל וּמִמָּרָא הֶם יִקְחוּ חֶלְקָם ^{קפז}, עכ"ל. וביאר רד"ק וז"ל, וְחָלַק הָאֲנָשִׁים - כי אני אין לי רשות לעזוב חלקם, כי הם טרחו בזה וראוי הוא שיקחו מהשלל אשר הצילו חלקם הראוי להם כפי **המנהג והחוק**, עכ"ל ^{קפז}. נמצאנו למדים שאברהם חילק את השלל מ'דין', וממנו דוד המלך למד ועשה גם הוא.

אולם במדרש אגדה (בראשית יד, כד) אמרו וז"ל, הֶם יִקְחוּ חֶלְקָם. כמה דהוא אמר בְּחָלַק הַיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה וגו' (שמואל א ל, כד), וזה הדין היה מאברהם, דכתיב (ישעיהו מא, ב) מִי הָעִיר מִמְּזִלָּח צֶדֶק יִקְרָאָהּ וגו', צדקה שעשה הוא עמדה לו בכל מקום שהלך. ולפ"ז נראה שחלוקת שלל המלחמה

^{קפג} ועין פרישה (וי"ד, ס' יסד אות ז') וז"ל, ומצוה מן המובחר למול בברזל. שמעתי טעם ע"פ המדרש שכך הובטח לברזל ביום שנבקע הכובע של ברזל שהיה בראשו של גלית לפני דוד, עכ"ל. כלומר דוד תיקן את בחינת המלחמה הנמצא בלחם במעשה גלית (כנ"ל), ומעשה מילה (במקום 'לחם חוקי') הוא מלחמה – קטלה פלגא, כנגד היצאה"ר השורה על אות ברית קודש.

^{קפד} לעוד בחינות בלחם – מלחמה, ניתן לעיין במבט הפנימי מס' 10 (לחם מן השמים כנגד בלעם) ומס' 17 (לחם מן השמים, מאכל לאנשי מלחמה).

^{קפה} וכן פסק הרמב"ם בהלכות מלכים (פ"ד ה"ט) וז"ל, ומחצית הבזה חולקין אותה כל אנשי הצבא ביחד עם העם היושבין על הכלים במחנה לשמורם חולקין בשוה, שנאמר כִּי בָחַלְתָּ הַיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה וּבְחָלַק הַיָּשֵׁב עַל־הַכְּלָים יַחְדָּו יִחְלְקוּ, עכ"ל.

^{קפו} עיין בפרש"י (בראשית יד:כד) וז"ל, הנערים - עבדיה אשר הלכו אתי, ועוד ענר אשכול וממרא וגו'. ואף על פי שעבדי נכנסו למלחמה, שנאמר לעיל (פסוק טו) הוא ועבדיו ויכס, וענר וחבריו ישובו על הכלים לשמור, אפילו הכי הם יקחו חלקם. וממנו למד דוד שאמר (ש"א ל כד) כחלק היורד למלחמה וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו. ולכן נאמר (שם פסוק כה) ויהי מהיום ההוא ומעלה וישימה לחוק ולמשפט, ולא נאמר והלאה לפי שכבר ניתן החוק בימי אברהם, עכ"ל.

^{קפז} וע"ע באור החיים (בראשית יד, כד) וז"ל, הם יקחו חלקם וגו'. פירוש לא שיהיה הרשות בידך ותכנס עמהם בשיעורין, אלא הרשות בידם לקחת אשר ישפוטו הם, כי הוא הנוגע להם, עכ"ל.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

אינו 'דין', אלא צדקה, והבן. ובפסיקתא זוטרתא (במדבר קמ ע"א) מצאנו שחלוקת שלל המלחמה הוא 'חוק'. וז"ל, וְחֲצִיתָ אֶת־הַמִּלְחָמָה בֵּין תַּפְשִׁי הַמִּלְחָמָה הַיָּצְאִים לַצָּבָא וּבֵין כָּל־הָעֵדָה (במדבר לא, כז). נאמר באברהם (בראשית יד, כד) עָנָר אֶשְׁכֵּל וּמִמָּוָה הֵם יָקְחוּ חֶלְקָם, וכן הוא אומר בדוד (שמואל א ל, כד) כְּתֹלֵק הִיָּרֵד בַּמִּלְחָמָה וְכִתְלֹק הַיָּשָׁב עַל־הַכְּלִים יִתְּנוּ יְחֻלְקוּ. וכתוב (שם, כה) וַיְהִי מִהַיּוֹם הַהוּא וַיִּמְעַלְהוּ וַיִּשְׁמָהוּ לְחֹק וּלְמִשְׁפָּט לְיִשְׂרָאֵל עַד הַיּוֹם הַזֶּה. ידענו שהיה "חוק" לישראל בא מימות משה רבינו אלא שחידוש דוד ההלכה להיקבע בישראל. ונקרא על שמו חק זה, מפני שעמד בפרץ כנגד כל איש רע ובליעל ואמר (שם) ומי ישמע לכם לדבר הזה.

וכן כל מצוה ומצוה שמשתכחת מישראל ובא נביא או חכם לחדשה על בוריה כאלו הוא קבלה מהר סיני שנאמר (שה"ש ו) ברה היא לילדתה, עכ"ל. והבן שמדין 'חוק' זהו החידוש מימות משה רבינו, אולם מדין חק ומשפט זהו חידוש גמור, על ידי דוד המלך.

ונראה שאצל אברהם היה חלוקת שלל המלחמה צדקה, אצל משה היה חוק, ואצל דוד נעשה חוק ומשפט, ודו"ק.

אופן חלוקת שלל המלחמה

האברבנאל (שמואל שם) ביאר את ההבדל בין החלוקות, ומתמצית אריכות דבריו עולה כך; משה (מלחמת מדין) חילק את השלל חצי ליוצאי צבא (אלף לכל מטה) וחצי לשאר העם (אף שלא עזרו כלל בדבר המלחמה). אברהם חילק חצי ליוצאי צבא וחצי ליושבים על הכלים (ענר אשכל וממלא). ודוד למד מאברהם (כמובא במדרש רבה לעיל) שעניינו היה דומה לשל אברהם.

טעם חלוקת שלל המלחמה גם לאלו שלא נלחמו

וטעם חוק ומשפט זה, דהיינו שנעשה מחוק בלתי מובן, למשפט מובן.

ביאר המצודות דוד (שם) כפשוטו, וז"ל וַיִּתְּנוּ יְחֻלְקוּ, מבלי קדימה כלל ליורדי המלחמה, כ"א לא ישמרו הם הכלים לא היה מהאפשר להלוחמים להלחם, עכ"ל.

אולם הרלב"ג (שמואל א ל, כד) ביאר וז"ל, לפי שאין זכות האדם בשלל מפני הסתכנו בירידה אל המלחמה, כי אשר ירד אל המלחמה ואשר ישב על הכלים לשמרם מהאנשים הבאים למלחמה הוא חולק עם היורדים למלחמה ואף על פי שאינו מסתכן שם. וזה דבר מבואר, ולזה אין ראוי שתאמרו שתזכו בשלל אתם לבדכם שירדתם במלחמה מצורף לזה שזה לא היה בעוצם ידכם, **אבל היה בעזר אלהי בזכות כלנו אשר הלכו ואשר נשארנו**, עכ"ל. ולדבריו כיון שהשלל בא בזכות כלנו, לכן חולקים בשווה.

ומהלך נוסף מצאנו ברמב"ן (ויקרא ז, ט) שכתב וז"ל, והכהן המקריב את עולת איש, והכהן אשר יכפר בו לו יהיה, כולם לא באו אלא לומר שלא יהיו לבעלים, אבל יהיו בשכר ההקרבה לכהנים הטהורים הנמצאים שם, שכלם הם מקריבים ביד או בצווי, כי היחיד מהם או השנים ושלושה המקריבים ברשות כולם הם עושים ובשליחותם, וכולם עומדים על הקרבן, כחלק היורד במלחמה

וכחלק היושב על הכלים יחדיו יחלוקו, עכ"ל. ונראה שאינו רק לשון מליצה, אלא שדימה משמרת כהונה שהאחד מקריב והוא עושה כן ברשות כולם ובשליחותם, כן הוא לגבי המלחמה שכולם נכנסו למלחמה, והיוצאים למלחמה בפועל עושים כן ברשות כולם ובשליחותם, וכולם עומדים עליהם לצורכי המלחמה, ולכך חולקים חלק כחלק, ודו"ק.^{קפח}

נופלים ומתים במלחמה

שמואל ב (א, יז) וַיִּקְרְנוּ דָּוִד אֶת־הַקִּינָה הַזֹּאת עַל־שָׂאוֹל וְעַל־יְהוֹנָתָן בְּנוֹ: (שנפלו במלחמה נגד הפלשתים בהר הגלבוע) (שם, כה) **אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים בְּתוֹךְ הַמִּלְחָמָה יְהוֹנָתָן עַל־פְּמוֹתָיִךְ חֶלְל:** (שם, כז) **אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וַיֵּאבְדּוּ כְּלֵי מִלְחָמָה.**

זכו למות בתוך המלחמה

כתב בצרור המור (בראשית ויחי ד"ה יהודה) וז"ל, ואמר בתוך המלחמה. לרמוז על מעלתם שלא רצו לברוח לפי שלא היה כבודם. כאומרו למי תנוסו לעזרה, ואנה תעזבו כבודכם. כי קלון גדול מקבל הבורח, ויותר טוב לו לקבל המות, עכ"ל. ולפ"ז מתו מפני שלא ברחו. ועושו שלא כדין, שהיה להם לברוח. ומפני כן הם גרמו מיתתם.^{קפט}

אולם כתב באלשיך (שמואל שם), וז"ל, בתוך המלחמה – כלומר שעתידים היו ליפול בזמן הזה, אלא שאירע היות בתוך המלחמה עכ"ל. והיינו שמיתתם במלחמה זכות להם, שבין כך ובין כך נגזר עליהם מיתה. וזכו למות במלחמות ה'. כמ"ש צרור המור (שם ויחי, ד"ה הואיל ואיתא) וז"ל, ואמר אֵיךְ נָפְלוּ גִבּוֹרִים וַיֵּאבְדּוּ כְּלֵי מִלְחָמָה, כלומר אע"פ שאני אומר נָפְלוּ גִבּוֹרִים, לא נפלו אלא קמו, אחר שמתו על קדושת השם ומלחמות ה' הם לוחמים, עכ"ל.^{קפ}

קפח ולעוד טעמים, עיין בספורנו במדבר (לא, כז) וַיִּקְרְנוּ דָּוִד אֶת־הַמִּלְחָמָה. מפני שהיתה המלחמה מלחמת נקמה על מה שנעשה נגד כולם רצה שיתקיים בכולם ואכלת את שלל אויבך, כענין דוד בשלל עמלק כאמרו הנה לכם ברכה משלל אויבי ה' (שמואל א – ל, כז) (וכ"כ האברבנאל שם) בסבה הראשונה, לחלק בין חלוקת משה (דוד). וע"ע במלבי"ם (שם) וַיִּקְרְנוּ דָּוִד אֶת־הַמִּלְחָמָה. שאח"כ יחצוהו לשני חלקים שוים, חלק אחד יקחו תופשי המלחמה וחלק הב' יקחו כל העדה. שבאשר לא בכחם נצחו מלחמה זו רק בזכות כל העדה וע"י תפלתם, היה דין כל העדה כיושב על הכלים שמגיע להם חלק.

קפט ועיין באברבנאל (שמואל א פרק לא) וז"ל, והנה שאול לא חטא במה שהרג את עצמו לפי שהיה יודע כי סופו למות במלחמה ההוא, כי כן אמר לו שמואל ומחר אתה ובניך עמי, וכאשר ראה שנתקיים דברו בבניו אשר מתו לעיניו ושהמורים היו הולכים סביבו ושהיה בלתי אפשר להמלט מידם, בחר ליהרג ביד נערו או ביד עצמו, באופן שלא יתעללו בו פלשתים. כי פחד שיעשו לו כאשר עשו לשמשון או לצדקיהו, ושיבזו אותו בקלון מתמיד וחרפה רצופה, ולהיותו מעולה בטבעו אוהב הכבוד והמעלה, היה ראוי שיבחר מות מקלון, עכ"ל.

קפ כתב היערות דבש (חלק א דרוש יב) וז"ל, שאול יותר שהיה עולה לגדולה, היה לבו חלל בקרבו ונשבר ונבזה ונמס רוח, בזכרו כי הוא אדם עומד למקרה זמן ופגעי, ולא לעולם חוסן. וזהו מאמרו על במותיך חלל, הרצון כשהיה מגיע לתכלית הגבהות ורוממות, היה לבו חלל בקרבו, וא"כ שפיר קשה איך נפלו גבורים, לכך אמר [שמו"ב א, כ] אל תגידו בגת כו', אין הכוונה לבל יאמרו הריגת שאול, בעו"ה, כולם ידעו, והלא לקחו גוית שאול והביאו אותו להיכל פסילי אלהיהם, אבל כבר אמרו, מפני הרעה נאסף הצדיק, כדי שלא יראה הרעה נאסף. אמנם לפעמים מת בחטאו, וע"ז אמר דוד, אל תגידו בגת ואל תבשרו בחוצות אשקלון, (כמאמרי הג"ל אשר דברתי), כי שאול ויהונתן היו חפים מפשע ומנוקים מעון, כי בשומעם זאת ושפטו כי מיתתם היתה לבל יראו ברעה אשר ימצא ח"ו לישראל, וישמחו ויעלו, ולכך אל תגידו זאת, למען יחשבו כי בעונם מתו. ומזה נלמד כמה יש לנו להרבות

המבט הפנימי מבעל בלכבי משכן אבנה

וכן יש לפרש את המדרש (רות"ר ד, יב) וז"ל, הכלים, אלו הצדיקים שקרויין כלים, שנאמר אִיךְ נִפְלְוּ גְבוּרִים וַיֵּאָבְדוּ קְלֵי מִלְחָמָה, עכ"ל. והיינו שכל המת במלחמה זכות יש לו שזכה למות במלחמה, שהרי בין כך ובין כך היה ראוי למות באותה עת. ולכך בודאי נקרא צדיק. קצא

המתים על קידוש השם – אין כל בריה יכולה לעמוד במחיצתם

ויתר על כן, כיון שזכה למות על קדושת ה' ומלחמות ה' הם לוחמים, בודאי מתעלה במיתתו מפני שמת על קדושת ה'. ואין בריה יכולה לעמוד במחיצתן, כמ"ש (פסחים נ ע"א), וז"ל, כי הא דרב יוסף בריה דרבי יהושע בן לוי חלש ואיתנגיד. כי הדר, א"ל אבוה: מאי חזית, א"ל עולם הפוך ראיתי, עליונים למטה ותחתונים למעלה וכו', ושמעתי שהיו אומרים הרוגי מלכות אין אדם יכול לעמוד במחיצתן וכו' (כגון) הרוגי לוד, עכ"ל. והרוגי לוד היו עכו"ם, כדברי רש"י (שם), וז"ל, שני אחים היו שמסרו עצמן על ישראל, שהודו על עצמן הריגת בת מלך, שהיו מטילין אותה על כל ישראל, עכ"ל^{קצא}. ואם כך נאמר על עכו"ם, על אחת כמה וכמה על ישראל.

ויתר על כן בדקות, מעבר לכך שמתו על קידוש השם המתים במלחמה, יש כאן אור נוסף. והוא אור של מסירות נפש. שהרי היוצא למלחמה, הוא להרוג או להרג חלילה. ולכן כל היוצא למלחמה מאיר בו אור של מסירות נפש. ואין לך אור גדול מזה, שמסירות נפש היא תכלית כל המדרגות כולם – שהרי מוסר כל כולו לבורא עולם ברוך הוא.

והבן שיש ב' פנים לכח הגבורה במלחמה.

א. גבורים בתוך המלחמה להלחם, כלומר אופן הלחימה – בגבורה. (ועין אגרא דכלה, קרח, ד"ה ויאבדו מתוך הקהל), וכלשון תורת המנחה (כי תצא, דרשה עב, ד"ה ועוד יש לפרש כי אמונים) דימה אותם (הצדיקים) לכלי מלחמה, מה הכלי מלחמה צריכים להיות שנונים ומרוקים ומרוטים, כך אנשי המלחמה צריכים להיות זריזים גבורים ואמונים, עכ"ל.

בתשובה ותפלה וצדקה ומעשים טובים בהעדר צדיקים כאלה, אנשים הללו שלימים היו מבלי דופי ושמצה, ובעו"ה מפני הרעה נאסף הצדיק, ועלינו להתפלל שתהיה מיתתם לכפרה, לבל יגיעו ימי רעה ח"ו, התקושו וקושו להסיר מאתכם כל דבר רע, כי מיתת צדיקים משמים כמתרה וצווחת ואומרת, שובו בנים שובבים, כי הנני לוקח מחמד עיניכם, עכ"ל. וע"ז באהבת ציון (דרוש ו) וז"ל, ובוה יש לפרש הקינה שהיה דוד מקונן על שאול ויהונתן בנו (בשמואל ב' ב') הצבי ישראל על במותיך חלל איך נפלו גבורים, ויש לפרש הכוונה בזה הצבי ישראל אמר על שאול המלך שהיה צביונו ותפארתו של ישראל ואמר הצבי ישראל על במותיך חלל לרוב גובה גדולתך וחסידידותך, חלל נפלת בעון הדור לכפר שאתה לבדך כדאי הוא לכפר על עונם, אבל איך נפלו הגבורים שמתו גם בניו הצדיקים, ועתה אחי מה נאמר ומה נצטדק במיתת שני הצדיקים האלה, האלהים מצא את עון הדור, ופרע לנו הקדש מעדיות שופרי דשופרי ונשארו יתמי ידיתמי ואנו אין לנו להשען אלא על אבינו שבשמים אם נשוב אליו באמת ובתמים, ואנחנו מגואלים בעונות ופשעים והדור דור פרוץ, עכ"ל.

קצא ועיין בשו"ת בית הלוי (דרושים דרוש טו מאמר כ) וז"ל, שאמר דוד על שאול ויהונתן בנו איך נפלו גבורים ויאבדו כלי מלחמה, ובילקוט שם איתא דהצדיקים קרוים כלי מלחמה דאמר עליהם שני בחינות: א' מה שהם מצד עצמם גבורים דהצדיק נקרא גבור, וכמו דאיתא במשנה איהו גבור זה הכובש את יצרו. וגם הם כלי מלחמה לאחרים דע"י מעשיו הטובים יוכלו אחרים להתגבר על יצרם ולעשות הטוב, וזהו שאמר הילקוט דהצדיקים קרוים כלי מלחמה של ישראל כלומר דבמעשיהם נלחמים אחרים עם יצרם, עכ"ל.

קצב עיין ברבינו חננאל (פסחים דף ג.) וז"ל, שני אחים שהיו בלוד בשעה שנמצאת בת קיסר הרוגה, ובקשו להרוג כל יהודי בשבילה ואמרו שני האחים אנו הרגנוה כדי להציל כל ישראל ונהרגו הן, עכ"ל. אולם עיין בקובץ שיטות קמאי (שם) וז"ל, קיימא לן כי הרוגי לוד הם שמעיה ואחיו שנהרגו ב"ב באדר כמפורש בפרק סדר תעניות כיצד כו' [י"ח ע"ב], עכ"ל.

ב. הגבורה להסכים להרג, ולמסור עצמו על קדושת השם. וזהו שלמות פנימיות הארת המלחמה, והבן הייטב.

מִלְחָמָה – פנים ואחור – אף וחמה

כתיב (שמואל ב י, ט) וַיָּרָא יוֹאָב כִּי־הִיָּתָה אֵלָיו פָּנֵי הַמִּלְחָמָה מִפְּנִים וּמֵאֲחֹר וַיִּבְחַר מִכָּל־בְּחוּרֵי יִשְׂרָאֵל וַיַּעֲרֹף לַקְרָאֵת אָרֶם: וביאר אברבנאל (שם) כוונת הפסוק באומרו "הַמִּלְחָמָה מִפְּנִים וּמֵאֲחֹר" וז"ל, רוצה לומר שהייתה לו המלחמה מפנים עם האויבים אשר בשדה, ומאחור עם האויבים אשר בשער העיר, עכ"ל. כלומר שהיא מוקף במלחמה.

שורש הַמִּלְחָמָה מִפְּנִים וּמֵאֲחֹר בעמלק, וכנגד כך שומר השי"ת

ושורש הַמִּלְחָמָה מִפְּנִים וּמֵאֲחֹר, הוא בעמלק. כמו שמובא בפנים יפות (דברים כה, יח), וז"ל, מלחמות עמלק היה המלחמה כבידה פנים ואחור, כדכתיב גבי יואב (שמואל ב י, ט) וַיָּרָא יוֹאָב כִּי־הִיָּתָה אֵלָיו פָּנֵי הַמִּלְחָמָה מִפְּנִים וּמֵאֲחֹר. כי השר של עמלק הוא היצה"ר כידוע, והנה נלחם עם ישראל בפנים שרפו ידם בתורה. ועמלק מאחור, הרי שהיתה המלחמה פנים ואחור, עכ"ל.

וכנגד כך השי"ת עומד לשמור את ישראל פנים ואחור. כמ"ש בספר השם (ד"ה הוי"ה ההולך), וז"ל, יקוק ההולך לפניך, ראש וסוף הפסוק ה', לפי שאם יהיו האויבים מלפניהם ומלאחריהם במלחמה כמו ליואב מפנים ומאחור, כמוני הִלֵּךְ לִפְנֵיכֶם ה' וּמֵאֲסָפְכֶם אֵלָהִי יִשְׂרָאֵל (ישעיהו נב, יב), עכ"ל.

שליטת האחור בפנים מתגלה בפרט בחוטם

והנה שורש 'מלחמה' מגלה בחינת אחור בפנים. היות שפנים מהותם - הארת פנים, וסבר פנים יפות. ואחור עינינו הסרת פנים. ומתגלה שליטת האחור בפנים, כפנים זעומות וכועסות. וביתר חדות, בחינת אחור בפנים מתגלה בפרט בחוטם הנקרא - 'אף', ר"ת אחור פנים. והיינו כאשר יש בחוטם כעס וחרון אף, (חרון - אחור, שורשים קרובים), זהו תוקף שליטת האחור בפנים.

וזהו מלחמה, שמורכבת מאותיות מל - חמה. מל - מלשון הסרה, גילוי. **וחמה** - מלשון כעס. והיינו במלחמה יש גילוי של כעס. וכמ"ש להדיא בקרא (ישעיהו מב, כה) וַיִּשְׁפָּךְ עָלָיו חֲמָה אִפּוֹ וַעֲזִיזוּ מִלְחָמָה. וביאר (שם) המלבי"ם (פ' באור המילות) וז"ל, שהאף הזה המעניש מלא חמה פנימית, וגם עוזז מלחמה בגלוי, עכ"ל. וכתב הכתב והקבלה (בראשית מז, ט) וז"ל, מְגוֹרֵי מִלְשׁוֹן אִישׁ חֲמָה וגרה מדון, והתגר בו מלחמה, עכ"ל.

שורש המלחמה מכוח החמה שמאירה בתוקפה עד שש שעות

ואמרו חז"ל (מכילתא עמלק פרשה א, הובא ברבינו בחיי שמות יז, יב) וז"ל, "עַד־ בָּא הַשָּׁמֶשׁ" כל המלכיות אין עושין מלחמה אלא עד שש שעות מן היום, אבל מלכות הרשעה עושה מלחמה שחרית וערבית, עכ"ל. וביאורו, כי מלחמה, אותיות מל - חמה (כפי שהוזכר), ומכאן חום ה**חמה** נגלה כח של חמה וכעס, ומכאן כך נלחמים באויביו. ומטעם הכי אחר שש שעות שהחמה מתחילה להתמעט, אינם

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

נלחמים. כי נחסר להם שורש הכח שמכחו הם נלחמים. אולם מלכות הרשעה, מכחה של עמלק, שנאמר בו (דברים כה, יח) **אֲשֶׁר קָרַךְ** - לשון של קור, נלחם הן מכח חום והן מכח קור, ולכך עושים מלחמה שחרית וערבית.

ושורש דברים אלו נתבאר בספר פירוש המלות הנוכריות (הקדמה, וכן אותו אלף, ערך איש) וז"ל, איש מלחמה, עינינו בעל חמה, כמו איש חמה, שענינו בעל חמה, איש אף, עכ"ל.

תיקון כלי מלחמה

כתיב (שמואל ב כב, לה) מְלִמֵּד יָדִי לְמִלְחָמָה וְנָתַתְּ קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרוּעֹתַי: וכן קרוב לכך נאמר בתהלים (יח, לה) מְלִמֵּד יָדִי לְמִלְחָמָה וְנָתַתְּהָ קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרוּעֹתַי: קצב

מְלִמֵּד יָדִי לְמִלְחָמָה – דוד נלחם כשם שהוא ית"ש נלחם

ופירש הר"י קרא שם וז"ל, כאדם המלמד את חבריו להלחם, ואומר לו אל תצא לקראת פלוני לה- לחם, אלא הסר לך מאחוריו והכהו. כביכול כך למד הקב"ה את דוד להלחם בפלשתים, דכתיב (שם ה, כב – כה) וַיִּסְכּוּ עוֹד פְּלִשְׁתִּים לַעֲלוֹת וּג'ו' וַיִּשְׁאַל דָּוִד בַּה' וַיֹּאמֶר לֹא תַעֲלֶה הַסֵּב אֶל־אֲחֵרֵיהֶם וּבָאתָ לָהֶם מִמּוֹל בְּכַאִים: וְיָהּ כִּשְׁמֻעָה אֶת־קוֹל צַעֲדָה בְּרָאשֵׁי הַבְּכָאִים אֲזַ תִּתְּרֶנּוּ וּג'ו' וַיַּעַשׂ דָּוִד כֹּן כְּאֲשֶׁר צִוְּהוּ ה' וַיִּפֹּךְ אֶת־פְּלִשְׁתֵּיָם, עכ"ל. וביאור דבריו הם כך; מכיוון שדוד המלך היה כל כולו בטל אליו ית"ש, לכך חכמת הבורא נגלת לו - איך עליו להילחם עם אויביו. בבחינת 'מה הוא אף אתה', כשם שהקב"ה נלחם – כך דוד המלך באותו אופן נלחם. כלומר לא רק שהיה לו סעייתא דשמיא להצליח במלחמה, אלא אף 'צורת המלחמה' הייתה כביכול מעיין מלחמתו של הקב"ה.

וכן כתב הרד"ק (תהלים יח, לה) וז"ל, מְלִמֵּד יָדִי לְמִלְחָמָה. כשהייתי מצליח במלחמה לא הייתי מתהלל בגבורתי, אלא שהוא היה מלמד ומרגיל יָדִי לְמִלְחָמָה. וְנָתַתְּהָ קֶשֶׁת־נְחוּשָׁה זְרוּעֹתַי. כל כך למד יָדִי עד שיפילו קשת נחושה מאויבי, והיתה נשברת בזרועותי, עכ"ל. והביאור בדבריו הוא כנ"ל, שהקב"ה היה מלמד את ידיו ומרגיל את ידי דוד למלחמה. וא"כ בעומק אין זה מלחמת דוד כפשוטו, אלא מעין בחינת 'ה' ילחם לכם', 'ה' איש מלחמה' - מלחמתו של הקב"ה.

יָדִי – דוד נלחם עם עצם מהותו

עוד מובא ברלב"ג (שמואל ב כג, ז) וז"ל, הנה הש"י מפני השגחתו בי למד יָדִי לְמִלְחָמָה, עד שכבר הוריד יתר קשת חזקה מאוד אל המקום שמשם תהיה יריית החצים כל אחד מזרעותי. והנה אמר זה, כי בעת שהלך להלחם עם גלית לא רצה לקחת כלי המלחמה כי לא נסה, עכ"ל. והיינו כי דרך בנ"א להילחם עם 'כלי' מלחמה, אולם דוד לא נלחם עם כלום, זולת עם ידיו, יד. וכנודע דוד גימטרייה יד,

קצב עין חומת אנך (שמואל ב כב) וז"ל, וידבר דוד לה' את דברי השירה הזאת וכו'. יש שינויים הרבה בשירה זו מתהלים מזמור י"ח לכאן הגם דשירה אחת היה. דיש מדרגת נבואה ומדרגת רוח הקדש. ודוד המלך ע"ה זכה לשתי המדרגות לנבואה ורוח הקדש. וכשהיה לו מדרגת נבואה אז ישיר את השירה הזו בסגנון זה דלפי מדרגת נבואה מלתו על לשונו באופן זה. וכשהיה לו מדרגת רוח הקדש שר לו נאמר בתהלים בשקל זמרת הארש. ומזה באו השינויים, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

והיינו שאינו נלחם עם כח חיצוני לו, אלא עם ידו בלבד - עם עצם מהותו.

נגלה כבר אצל דוד - לא־ישא גוי א־גוי תָּרַב

ואמרו חז"ל (שוחר טוב תהלים יח, לג) וז"ל, מִלְחָמָה יְדִי לְמִלְחָמָה וְנִחְשָׁה קִשְׁתִּי־נְחוּשָׁה וְרוּעָתִי לְלַמֶּדךָ שהיה דוד נוטל קשת נחושה וכופפה, עכ"ל. והביאור בדברי המדרש הוא כך; שבכחו של דוד לבטל את כלי המלחמה. מעין דלעת"ל שנאמר (ישעיהו ב, ד) וְכָתְּבוּ סִרְבוּתָם לְאֹתִים וְחִנִּיתוּמִיתָם לְמִזְמֵרוֹת לֹא־יִשָּׂא גֹי אֶל־גֹּי תָרַב וְלֹא־ יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה. מעין כך נגלה כבר השתא אצל דוד שאף שהיה מלחמה, אולם הוא לא לחם בה ע"י כלים.

ומכחו של דוד מתנוצץ מ"ש (שבת סג.) לא יצא האיש לא בסייף ולא בקשת, ולא בתריס, ולא באלה, ולא ברומח, ואם יצא - חייב חטאת. רבי אליעזר אומר: תכשיטין הן לו. כלומר שלא נדרש כלל לכלי למלחמה.

מִלְחָמָה – אור – תְּנִיפָה

אמרו חז"ל (בראשית רבה (וילנא) פרשה ג סימן ג) וז"ל, רשב"י פתח (משלי טו, כג) "שְׁמִתָּה לְאִישׁ בְּמַעֲנֵה־פָּיו וְדָבַר בְּעֵתוֹ מִה־טוֹב". שְׁמִתָּה לְאִישׁ: זה הקדוש ברוך הוא שנאמר (שמות טו, ג) "ה' אִישׁ מִלְחָמָה ה' שְׁמִו". בְּמַעֲנֵה־פָּיו: (בראשית א, ג) "וַיֹּאמֶר אֱלֹהִים יְהִי אֹר". וְדָבַר בְּעֵתוֹ מִה־טוֹב: (בראשית א, ד) "וַיִּבְרָא אֱלֹהִים אֶת־הָאֹר כִּי־טוֹב", עכ"ל. העולה בדקות מדברי המדרש שמאמרו יתברך הראשון - "יְהִי אֹר", הוא בבחינת מאמר של "אִישׁ מִלְחָמָה". כלומר ישנו קשר מובהק בין 'אור' ל'מלחמה'.

וכן מצאנו שדרך לערוך מלחמה באור ולא בחשך. כמ"ש הרא"ש (שמות יד, כ) וז"ל, וַיֹּאֶר אֶת־הַגִּלְגָּל. פירוש ויחשיך, לכן (שם) וְלֹא־קָרַב גָּה אֶל־גָּה פְּלִי־הַגִּלְגָּל. שאין אדם נלחם בלילה, וכן לשון חז"ל אור לארבעה עשר, עכ"ל.

מלחמה מכח ה'אור' הנמצא בתורה

וביתר עומק שורש המלחמה מגיע מכח ה'אור'. ונגלה באכילת המן, לחם מן השמים, מלשון לחם – מלחמה^{קצד}. וביאר הרמב"ן (שמות טז, ו) ששורש המן הוא באור העליון, כמ"ש^{קפ}. וכן במלחמה הרוחנית עם היצה"ר, שהדרך ללחום עמו הוא ע"י ה'אור'. כמ"ש בתניא (פרק טו) וז"ל, מלחמה עם היצר, לנצחו ע"י אור ה' המאיר על הנפש האלקית שבמוח השליט על הלב, עכ"ל. (אולם יש המשכת אור א"ס שלמעלה ממדרגת מלחמה, עיי"ש. ועין עוד בלקוטי תורה (במדבר ד ע"א) וז"ל שיש ג"כ בירור ניצוצות עד"ז שלא בדרך מלחמה, אלא בהמשכת אור א"ס למטה כמו שהוא למעלה בעולם האצילות. ממליא נעשה ביטול הסט"א, כביטול הנר מפני האבוקה עכ"ל, עיי"ש).

^{קצד} כמ"ש לעיל, במבט הפנימי מס' 17. וע"ע במס' 10 ובמס' 20

^{קפ} ועין חת"ס (שמות טז, כב)

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

ושורש המלחמה ע"י אור הנמצא בתורה, כמ"ש בבן יהודיע (חגיגה יד ע"א) וז"ל, וכל תיבות המ-
תהפכות הם אחד אור ישר ואחד אור חוזר, והם מבחינת דעת וכ"ו, שהם אחת אור ישר זו משנה,
ואחת אור חוזר זו גמרא, שיש בה מלחמה וגבורה, עכ"ל. וזהו בבחינת מלחמתה של תורה^{קצו}.

אור לתתא נעשה אש

ולתתא נעשה מלחמה כ'אש', שגנוז בה האור^{קצא}. ושורש מלחמה זו בגינהם, כי ג"ע מקום שלום,
וגינהם מקום מלחמה. אש של גינהם - אור של גינהם. ולכך אמרו (עין סוטה מד ע"ב, ועין טור
או"ח סימן נא, בשם ירושלמי) הסח בין 'ישתבח' ל'יוצא אור', חוזר מעורכי המלחמה. והיינו שמ-
בטל את הארת 'יוצא אור' שמכחה יש מלחמה. כי שורש כל המלחמה ע"י אור, ונשתלשל ונעשה
מלחמה ע"י אש, והבן הייטב. וזהו מלחמה, ל - ח - מ, ל - חם, חמימות של אש, המייבשת את
הלחות, לח - מ. מיבשת את החיות.

וזהו שאומרים ב'על הניסים' שעמדה מלכות יון (הרשע) להשכיחם תורתך, והיינו להשכיח ולהכניע
שורש המלחמה שהיא ע"י אור - אור התורה. וכשנצחום הדליקו נרות בחצרות קדשך, ע"י שמן
שנמצא בנס, והיינו הארת אור התורה והמצווה, שהוא שורש כח המלחמה.

מִלְחָמָה מִכַּח שְׁלוֹם – בַּקִּלְקוֹל וּבִתְיָקוֹן

כתיב (מלכים א ב, ה) "וְגַם אַתָּה יִדְעָתָה אֲשֶׁר-עָשָׂה לִי יוֹאָב בֶּן-צְרוּיָה אֲשֶׁר עָשָׂה לְשִׁנְיֹתַי צִבְאוֹת
יִשְׂרָאֵל לְאַבְנֵר בֶּן-נֵר וְלַעֲמָשָׂא בֶן-יִתְרֵל בִּיהָגָם וַיִּשָּׂם דָּמִי-מִלְחָמָה בְּשֵׁלֶם וַיִּתֵּן דָּמִי מִלְחָמָה בְּחִגְרֹתוֹ
אֲשֶׁר בְּמִתְנֵי וַיִּבְנֶעֱלוּ אֲשֶׁר בְּרַגְלָיו". ופרש"י (שם) וז"ל, דָּמִי-מִלְחָמָה בְּשֵׁלֶם – שהיה להם שלום עמו,
ולא היו נשמרים מפניו.

דָּמִי-מִלְחָמָה בְּשֵׁלֶם – עוֹשֶׂה עֲצָמוּ כְּאוֹהֵב וּבִלְבָבוּ מִלְחָמָה

המלחמה ראשונה בין בני אדם שהיה בעולם^{קצב}, הוא בין האחים קין והבל. וביאר הגר"א^{קצט} את
דברי הקב"ה לקין: (בראשית ד, י) וַיֹּאמֶר מָה עָשִׂיתָ קוֹל דָּמִי אֲחִיךָ צֹעֲקִים אֵלַי מִן-הָאֲדָמָה, וז"ל,
ויאמר אלי מָה עָשִׂיתָ להסתיר עצה לרמות אותי, **בפיך שמת שלום ובלבך טמנת ארבו**. הלא קול
דָּמִי אֲחִיךָ; מה שקראת אותו תמיד בלשון חיבה אחי ורעי כדי לשום דָּמִי-מִלְחָמָה בְּשֵׁלֶם, ודימית
שתסתיר ממני עצה, עכ"ל.^ר

^{קצו} כמ"ש לעיל, במבט הפנימי מס' 04.

^{קצא} כגון (ישעיהו לא, ט) וְסִלְעוֹ מִמְּנוֹר גִּבְעוֹר וְחֶסֶד מִגֶּסֶס שִׁגְרֵי נֶאֱמַר ה' אֲשֶׁר-אֵוָר לוֹ בְּצִיּוֹן וְתִנּוֹר לוֹ בִּירוּשָׁלַם. ופרש"י (שם) אֲשֶׁר-
אֵוָר לוֹ בְּצִיּוֹן - שם יהיה האש מוכן לשורפם.

^{קצב} קדם לזה מלחמה של נחש, שפיתה לאשה ואדה"ר לאכול מעץ הדעת על מנת להורגו (מדרש אגדה (בובר) בראשית ג, א).

^{קצט} אדרת אליהו, שם.

^ר ועיין במעשי ה' (חלק מעשי בראשית פרק כ', ד"ה ובוה יתישב) וז"ל, וַיֹּאמֶר קִין אֶל-הֶבֶל אָחִיו, ר"ל כשהיה מדבר עמו היה
קורא אותו אחיו, והיה אומר לו אחי כנותן אות שקבל הדין ואות של אהבה, כמו שעשה יואב לעמשא כשרצה להרגו שאמר לו
(שמואל ב כ, ט) הֲשָׁלוֹם אַתָּה אָחִי. כי זהו שנאמר על יואב (מלכים א ב, ה) וַיִּשָּׂם דָּמִי-מִלְחָמָה בְּשֵׁלֶם, כלומר עשה מלחמה והרגו

מלחמה - אתחלתא דגאולה

ועוד מלחמה בין אחים, מלשון אחוה, מצינו בין עשו ויעקב. וביאר בבית יצחק (בראשית לב, יב) את טעם יראתו של יעקב מפני עשו וז"ל, [ד]עיקר יראתו של יעקב מפני עשו, היה **שלא יעשה עשו נגדו כאוהב אח**, כדי שלא יזהר ממנו, ובקרבו ישים ארבו להורגו, ונשם דמיימלקמה בשלם, זאת היתה כל יראתו של יעקב מעשו. ואל המטרה הזאת שלח יעקב מלאכים אל עשו אחיו, ר"ל לראות אם הוא עשו שונא גלוי, או אוהב כאח, ואם היה יודע יעקב בעשו שהיא שונא גלוי, לא היה ירא ממנו כל כך, דיעקב היה גבור אמיץ, והיה יכול לערוך מלחמה נגדו, עכ"ל, עיי"ש. ר"א

שלם - בתיקון פנימיות המלחמה, ובקלוקל תכסיסי למלחמה

ועומקם של דברים, כי תכלית מלחמה – שלום^ר. וכאשר זוכים שלום קודם למלחמה, וכאשר לא זוכים המלחמה קודמת לשלום. אולם לעולם אחרית הכל הוא השלום. וזהו פנימיות התיקון, וכך יהא לעת"ל כמ"ש (ישעיהו ב, ד) "וְכָתְּבוּ סִרְבוּתָם לְאֵתִים". וכנגד כך עומק הקלוקל הוא, כאשר לוקחים את השלום ומשתמשים בו לתכסיסי מלחמה, וזהו הפלת תכלית הטוב לרע, ודו"ק. ר"י

וישם דמיימלקמה בשלם – מלחמה ע"י התורה שנקראת שלם

וביאר נוסף ביאר בבן יהודיע (סנהדרין מט.) וז"ל, ונשם דמיימלקמה בשלם, כלומר, הרג את אבנר באמצעות דברי תורה, דכתיב (משלי ג, יז) דְרָכֶיהָ דֶּרֶךְ-יָעַם וְכָל-נִתְיָבוֹתֶיהָ שְׁלוֹם, עכ"ל. ועומק דבריו הוא כך; כאשר הורגים במלחמה ע"י התורה - הנקראת שלום, עי"ז מעלה את המלחמה למדרגת שלום. וזהו פנים עמוקות לגילוי השלום בתוך המלחמה, דהיינו תיקון המלחמה ע"י התורה הנקראת שלום.

וזהו עומק התפלה (ליקוטי תפילות ח"ב תפלה ל) שאזכה לנצח המלחמה בשלום. ר"י

מלקמה – שלום – בית המקדש

כתיב (מלכים א ה, טז – יט) וַיִּשְׁלַח שְׁלֹמֹה אֶל-חִירָם לֵאמֹר: אֲתָה יִצְעַת אֶת-דָּגַד אָבִי כִּי לֹא יָכֹל לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם ה' אֱלֹהָיו מִפְּנֵי הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר סָבְבָהוּ עַד תַּת־הֵאָחֵז אֲתָם תַּחַת רַגְלִי: וְעַתָּה הֵנִיחָה אֱלֹהֵי לִי מִסָּבִיב אֵין שָׁטָן וְאֵין פֶּגַע רָע: וְהִנְנִי אֹמֵר לִבְנוֹת בַּיִת לַשֵּׁם ה' אֱלֹהֵי פֶאֶשְׁרוֹ דְּבָר ה' אֱלֹהֵי דָגַד אָבִי לֵאמֹר בְּנֵה אֶתֶן אֲשֶׁר אֶתֶן מִתְּחִילָה עַל-פֶּסָאָד הוּא יִבְנֶה הַבַּיִת לַשֵּׁמִי:

מהות בית המקדש – שלום

בחיצוניות ניתן להבין שהטעם שלא בנה דוד המלך את בית המקדש הוא; מפני המלקמה אשר סבבה. כלומר, מפני טרדתו במלחמה. אולם מפני המלקמה הוא גם טעם פנימי; כי המלחמה סותרת

בהוראת אות של שלום. עכ"ל עיי"ש בהרחבה. וע"ע באור החיים (בראשית ד, ח).

^רא ועיין באר מים חיים (וישלה לב, ז), וז"ל עשו רשע ערום היה, ויצא אל יעקב באהבה ואחוה כאדם היוצא לקראת אחיו עם אנשיו ומשמשיו. אבל אורבו טמון בקרבו היה, שישם דמיימלקמה בשלם ויהרגו בפתע פתאום, בלי נודע כלל אם מאתו היה או לא. עכ"ל.

^רב כמו שנתבאר לעיל במבט הפנימי 006 וגם 014.

^רג (עין פרדם רימונים, שער ז פרק ג)

^רד לביאר נוסף מהו דמיימלקמה בשלם, ניתן לעיין בחיד"א (כסא דוד, דרוש ט"ז לשבת שובה, ד"ה והרב כנסת הגדולה).

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

למהותו של בית המקדש - שפנימיותו מהות של שלום¹¹. וכן עולה מדברי יחזקאל הנביא (לז, כה - כו) וְנָדַד עֲבָדַי נָשְׂאָה לָהֶם לְעוֹלָם: וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם וְגו', וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם לְעוֹלָם: דייקא אמר תחילה "וְכָרַתִּי לָהֶם בְּרִית שְׁלוֹם", ורק אח"כ "וְנָתַתִּי אֶת־מִקְדָּשִׁי בְּתוֹכְכֶם"¹².

הארת השלום בבית המקדש מתפשטת ליתר מקומות

והארת השלום שבבית המקדש מתפשטת ליתר מקומות, כמ"ש בפשתי כהן (במדבר ז, א) וז"ל, וַיְהִי בַיּוֹם פְּלוֹת מִלִּשָׁה לְהִקְיָם אֶת־הַמִּשְׁכָּן. נסמכה פרשה זו לפרשת כהנים, לומר שבמקום שיש שלום כאילו שם בית המקדש ושכינה שורה שם, עכ"ל. ואותו הארת השלום הנמצא בבית המקדש הוא בבחינת 'סוכת שלום', כמ"ש החתם סופר (ויקרא כג, כט) וז"ל, השי"ת ב"ה וברוך שמו, הוא הפורש כנפיו על אפרוחיו, מרום ראשון מקום מקדשינו, שהוא פריסת סוכת שלום על ירושלים, עכ"ל. ולכן כאשר חרב בית המקדש, כתיב (ישעיהו לג, ז) הֲגֵן אֶרְאֲלָם צָעָקוֹ גִּלְעָה מִלְּאֲכָי שְׁלוֹם מֶרֶץ יִבְכְּיוּ. דייקא מִלְּאֲכָי שְׁלוֹם הם אלו שבוכים על השלום שנחסר¹³.

מקום גילוי הארת השלום בבית המקדש

בכללות גילוי הארת השלום נמצא בכל בית המקדש, כמו שפירש התפא"י (תמיד פ"א, מ"ג) את דברי המשנה (שם) אמרו שלום הכל שלום, וז"ל, כל כת שאלה לחבירתה שלום, רצה לומר הכי לא חסר כלום מכלי המקדש, והשיבו כת האחרת הכל שלום ועומד על מכוננו, עכ"ל. אולם בפרטות נגלה אותו הארה במזבח, כדברי חז"ל (תוספתא מסכת בבא קמא פ"ז ה"ז), מזבח מטיל שלום בין ישראל לאביהם שבשמים. ובפרט בקרבן שלמים שמקריבים עליו¹⁴. אמנם בפרטות יתר על כן נגלה הארת השלום במקום המקדש, בבית קה"ק - בארון ובכרובים, כמ"ש בשפתי כהן (סוף פרשת ויקהל, גימטריאות) וז"ל, וּפְנִיָהֶם אֵישׁ אֶל־אֶתְיוֹ, סופי תיבות שלום, עכ"ל.

זמן בניין הבית מוגדר לדינא כזמן שלום

ועוד, עצם זמן בניין הבית גם הוא מוגדר לדינא כזמן שלום. כמ"ש הר"ח (ר"ה יח ע"ב) וז"ל, בזמן שיש שלום כלומר כל זמן שבית המקדש קיים יהיה לששון ולשמחה, עכ"ל. ובאותו זמן אין מתעניין בתעניות, עיי"ש כל הסוגיא. וח"ו כשחרב הבית נחסר השלום, וכתב בפתח עינים (פסחים קט ע"ב) וז"ל, עשו גימטרייה שלום, והוא החריב המקדש הנקרא שלום כמ"ש הרמב"ן הובא ב"י א"ח סי' תק"ן, עכ"ל.

¹¹ ועיין אברבנאל (מלכים א ה, שם) וז"ל ואפשר לומר גם כן כי גם במה שאמר מפני המלחמה, כוון למה שאמר לו יתברך שלא יבנה הבית איש מלחמ" כי אם שר שלום ואיש מנוחה, עכ"ל.

¹² ועיין מלבי"ם על הפסוק (ישעיהו נב, ז) "מִה־נָּאוּ עַל־הַקְּרִים רִגְלֵי מִבְּשָׁר מִשְׁמִיעַ שְׁלוֹם מִבְּשָׁר טוֹב מִשְׁמִיעַ לְשׁוֹנָה אָמַר לְצִיּוֹן מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ". וז"ל, תחלה ישמיע שְׁלוֹם מִן הָאוֹיֵב, ואח"כ מִבְּשָׁר טוֹב שהוא בנין המקדש וצמיחת קרן דוד (שיבאר פסוק ח) ואח"כ מִשְׁמִיעַ לְשׁוֹנָה, הוא קיבוץ גלויות (שיבאר פסוק ט), ואח"כ לְצִיּוֹן מִלֶּךְ אֱלֹהֶיךָ, הוא התגלות מלכות שמים בכל הארץ ובכל העמים (שיבאר פסוק י), עכ"ל.

¹³ עיין חגיגה (ה ע"ב), עד היכן היגיע הבכי על חורבן הבית.

¹⁴ מדרש תנחומא (נבובר) פרשת צו סימן י' וזאת תורת זבח השלמים. [גדולה שלמים] שהן עושין שלום בין ישראל לאביהם שבשמים.

שורש הארת השלום בבית המקדש מששלום העולמים דר בתוכה

ושורש הדבר שביהמ"ק נקרא 'שלום', מפני שהקב"ה הנקרא 'שלום' דר בתוכו, כמ"ש (בראשית רבה (וילנא) פרשה סו סימן ב (פרשת תולדות)) (ו) כתיב (במדבר ו, כו) וַיֵּשֶׁם לָהּ שְׁלֹמֹה, השולמית אומה ששלום העולמים דר בתוכה, שנאמר (שמות כה, ח) וַעֲשׂוּ לִי מִקְדָּשׁ וְשִׁכְנֹתַי בְּתוֹכָם.

מִלְחָמָה סביב

כתיב בנוגע לדוד המלך (מלכים א ה, יז) "הַמִּלְחָמָה אֲשֶׁר סָבְבָהּוּ". ועוד כתיב (דברים כה, יט) וְהָיָה בְּהִינָם ה' אֱלֹהֶיךָ לָךְ מִכָּל-אֲיָכֶיךָ מִסָּבִיב בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר הָיָה-לְיָדְךָ נָתַן לָךְ נַחֲלָה לְרִשְׁתָּהּ תִּמְחָה אֶת-זֶכְרָךְ עִמָּלְךָ וּג'.

אֲיָכֶיךָ מִסָּבִיב – הגשמיים

כפשוטו האויבים מסביב קאי על האויבים הגשמיים, והדרך להילחם עמהם הוא על ידי כלי מלחמה; כמ"ש רש"י (בראשית מח, כב) וז"ל, בְּחֶרֶב־וּבִקְשָׁתִי – כשהרגו שמעון ולוי את אנשי שכם, נתכנסו כל סביבותיהם להזדווג להם (למלחמה), וחגר יעקב כל מלחמה כנגדן, עכ"ל. אמנם כאשר זוכים"א נצרך כלל להילחם עמהם", אלא כמו שכתוב (שם לה, ה) וַיִּסָּעוּ נִיָּקִי חֲתַת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ וְלֹא רָדְפוּ אֶתְרֵי בְנֵי יַעֲקֹב.י"א

ויתר על כן, שורש המלחמה עם האויבים מסביב – גם כאשר נלחמים עמו בכלי מלחמה - הוא מכח מדרגת סביב דקדושה. וכן היה במדבר, שמכח הלויים שחנו סביב למשכן, האירו אור סביב דקדושה, ומכח כך נלחמו שאר ישראל עם אויביהם מסביב.י"ב ומובא בחתם סופר (בראשית לב, ה סגולה נאה להינצל מהאויבים מסביב וז"ל, כל המענג את השבת נותנים לו נחלה בלי מיצרים (שבת קיט ע"א) והיינו בלי מצרים, שלא יהיה צריך לגדר וחומה סביבותיו מפחד אויב, כי מלאך ה' חונה סביב ליראיו, עכ"ל.י"ג

ר"ט עיין בפסיקתא זוטרתא (לקח טוב, בראשית טוב, לה, ה) וז"ל, וַיִּסָּעוּ נִיָּקִי חֲתַת אֱלֹהִים. זש"ה והבוטח בה' חסד יסובבנו (תהלים לב י), עכ"ל.

י"י עיין רמב"ן (שם לה, יג) וז"ל, הכתוב יקצר בזה, כי היה נס נסתר, כי אנשים גבורים היו וכאלו זרועם הושיעה למו, כאשר קצר הכתוב בענין אברהם באור כשדים, ולא הזכיר מלחמת עשו עם החורין כלל, אבל הזכיר בכאן כי היה חתת אלהים על הערים אשר סביבותיהם, ולא נאספו כולם לרדוף אחרי בני יעקב, כי היו נופלים עליהם כחול אשר על שפת הים לרוב. וזה טעם "חתת אלהים", כי נפלה עליהם אימתה ופחד מן הגבורה אשר ראו במלחמה, ולכך אמר (להלן לה ו) ויבא יעקב ללוח הוא וכל העם אשר עמו, להודיע שלא נפקד מהם ולא מעבדיהם איש במלחמה, עכ"ל.

י"א עיין במושב זקנים (שם מח, כב) שהקשה סתירה בין הפסוקים וז"ל משמע הכא (בְּחֶרֶב־וּבִקְשָׁתִי) דאותם אנשים שהיו עומדים בסביבותיהם עשו מלחמה עם בני יעקב, וקשה והא כתוב לעיל (לה, ה) וַיִּסָּעוּ נִיָּקִי חֲתַת אֱלֹהִים עַל-הָעָרִים אֲשֶׁר סְבִיבוֹתֶיךָ וְלֹא רָדְפוּ אֶתְרֵי בְנֵי יַעֲקֹב, עכ"ל עיי"ש תירוצו.

י"ב והבן ששורש הדבר מכוח שלא נותנים הלויים ל'זרים' להתקרב אל הקודש כמ"ש החזקוני (במדבר א, ג) וז"ל, וסביב למשכן יחנו. מד' רוחותיו בחנותן להזהיר ולשמור שלא יקרב זר אליו, עכ"ל. והדברים מפורשים בריקאנטי (שם וז"ל, ומכאן תבין סוד שמירת המקדש שצוה יי' יתברך לכהנים וללויים וכו', מפני כחות הטומאה אשר סביבותיה, שנאמר (שיר השירים ב, ב) כשושנה בין החוחים, וצריך לשמור שלא יכנסו לפניהם, עכ"ל.

י"ג ועוד מובא בריקאנטי (בראשית יז, א) מצווה רבה שמצילה בעדם וז"ל, וצריך אתה להתבונן על סוד הפריעה שאמרו רבותינו ז"ל [שבת קלז ע"ב] מל ולא פרע כאילו לא מל, כי הערלה שהיא סביב לברית רמז לכחות הטומאה, כענין שנאמר (חבקוק א, ד)

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

אֵיבִיד מִסְבִּיב - הַרוּחַנִימְרִיד

וְעוֹד יֵשׁ לַפֶּרֶשׁ כַּדְּבָרִי הַשּׁוֹמֵר אֲמוּנִים (מאמר הבטחון וההתחזקות פרק יד) שהאויבים מסביב קאי על האויבים הרוחניים וז"ל, וגלוי וידוע מפי רבינו האריז"ל, שאין בכחם ליגע בשום יהודי רק אלו הכחות שיש להם שייכות בנפשו ושנבראו מסבת עונתיו, הן בגלגול זה או בגלגולים הקודמים, והמה מקיפים האדם להחטיאו ולהזיקו ח"ו, בבחינת סָבִיב רְשָׁעִים יִתְהַלֵּכֶן (תהלים יב, ט), וכשאדם שב בתשובה לפני ה' אז מפיל תחתיו כל אלו שסביבותיו^{טו}. אבל עדיין נשאר אויב הפנימי שהוא היצה"ר בעצמו, שהוא מחלק נפשו שלו מקליפת נוגה, ונקרא מלאך רע, וחלק הרע בעצם שזה יותר קשה ומלחמה נצחית. לזה אמרה תורה וְהָיָה בְּהִנָּהּ ה' אֱלֹהֶיךָ לְךָ מִקְלָאִי יָיִךְ מִסָּבִיב בְּאַרְצְךָ, עכ"ל עיי"ש^{טז}

ובכן פירש התולדות יעקב יוסף (פרשת ויקהל) את הפסוקים בתהלים (קיה, י - יב) פִּלְגֹּגִים סִבְבֹּנִי בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֶם: סִבְּנִי גַם־סִבְבֹּנִי בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֶם: סִבְּנִי כְּבֹרִים וְעָנֻה פֶּאֶשׁ קוֹצִים בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֶם. וז"ל, פִּלְגֹּגִים סִבְבֹּנִי, שהוא היצר הרע שבא לפתות האדם למרוד באדונו ולעשות ככל הגוים. בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֶם, ר"ל ע"י שהתבוננתי שיש בו שמו יתברך ג"כ, והוא עבד המלך שבא לנסות האדם על ידי כסות ולשון ששינה, ובזה סר מהאדם וילך לדרכו. ושמא תאמר ששוב נמלט האדם ממנו, לזה אמר כי סִבְּנִי גַם־סִבְבֹּנִי, שייסבב את האדם מצד אחר שמא לא ירגיש האדם בו, ומ"מ בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֶם. וכשרואה כך, עושה עצמו יצר הטוב, וז"ש סִבְּנִי כְּבֹרִים וְעָנֻה (כמתוק מדבש), מ"מ בְּשֵׁם ה' כִּי אֲמִילֶם. באופן שצריך האדם לפקח תמיד עין שכלו בכל דרכיו שילך תמים, וק"ל. עכ"ל.

כי רשע מכתיר את הצדיק צדיק ממש, וכתוב [תהלים יב, ט] סביב רשעים יתהלכון וכ"ו, ועל כן צריך להסירה ולהכנס תחת כנפי השכינה. בעטרת הברית, בהעברת זוהמת הערלה שסביבותיה, וכחות הטומאה נוטלין חלקם בערלה ובדם הנוטף מן הברית אשר חלק יי' להם מן המצוה הזאת, עכ"ל. (ויע' במבט הפנימי מס' 017 'שורש המלחמה בלחם הנאכל ובאות ברית קודש') ריד

ועיין לעיל במבט הפנימי מס' 012 (ציוחון במלחמה בדרך טבע ובדרך נס') שהוסבר בהרחבה שניצחון במלחמה הגשמית משתלשל מניצחון במלחמה הרוחנית.

רסו בבחינת (תהלים ו, ט) סורו ממני כל־פְּעָלִי אֲנִי כִּי־שָׁמַע ה' קוֹל בְּכִי. רסז ועיין בליקוטי מוהר"ן (תורה ק"ב) שכתב שיעקר זמן המלחמה הוא בשעת התפילה, והדרך לנצח תלוי במידת האמת' וז"ל, הנה ידוע כי סביב רשעים יתהלכון (תהלים יב) כי הסט"א מסבבת הקדושה, כי את זה לעומת זה עשה. ובפרט מי שכבר נמשך אחר עבירות ח"ו, ונמשך אחר הסט"א, ושם מקומו ח"ו, והם מסבבין אותו מכל צד. וכאשר יעורר רוחו לשוב אל ה', קשה לו מאד להתפלל ולדבר דיבורים לפני ה', כי הן מסבבין אותו מכל צד, לכ"א לפי ענינו כנ"ל. ומחמת שא"ל לו להוציא דיבור לפני אלקים בדחילו ורחימו והיות כראוי, לכן כל הדיבורים והתפלות שהוא מדבר לא יוכלו לבקוע המחיצות והמסכים המבדילים לעלות למ־עלה, ונשארים למטה תחת המסכים. עד אשר יזכה וישוב באמת, וידבר דיבורים הראויים להתקבל בדחילו ורחימו מעומקא דליבא בתענורות גדול, אזי מבקע הדיבור המאיר את כל המחיצות והמסכים המבדילים, ויעלו עמו כל הדיבורים שהיו מנוחים למטה עד הנה. אך איך יזכה לזה, העיקר שהכל תלוי בו הוא - אמת, לילך בדרך אמת לפי מדרגתו, כי חותמו של הקדוש ברוך הוא אמת (שבת נה יומא טז), עכ"ל עיי"ש. וע"ע בדבריו (תורה ט) וז"ל, סביב רשעים יתהלכון, שהרשעים היינו הקליפות, מסבבין אותו, כרום זולות, היינו בשעת התפלה שהיא עומדת ברומו של עולם (ברכות ו ע"ב). ודע שיש פתחים הרבה בחשך הזה לצאת משם, כמו שאמרו חז"ל (יומא לח ע"ב) הלא למטא פותחין לו, יש לו פתחים הרבה. נמצא שיש פתחים הרבה בחשך, גם לצאת משם. אבל האדם הנה עיור, הוא יודע לצאת הפתח. ודע שע"י אמת, זוכה למצוא הפתח. כי עיקר אור המאיר הוא הקדוש ברוך הוא, כמ"ש (תהלים כ"ב) ה' אורי וישועי. עכ"ל עיי"ש.

נצחון שלא בגדר הטבע מכח אור המקיף

ובעומק נודע שלכל אחד מישראל יש לו; אור פנימי ואור מקיף. ודייקא מכח האור מקיף הנמצא סביב נלחמים עם האויבים, ומנצחם. וזהו השורש הניצחון של החשמונאיים על מלכות יון הרשעה - שגברו ישראל רבים ביד מעטים, גבורים ביד חלשים וכ"ו. כי המלחמה לא הייתה כפשוטו ע"י ברזל ורומח, אלא מכח האור מקיף נלחמו עם היונים. ובכח אותו אור מקיף, אפשר להכניע רבים ביד מעטים וגבורים ביד חלשים. ומכאן מגיע שורש מנהג ישראל לשחק בסביבון בחנוכה, והוא הארת אור מקיף הסובב שמכחו נצחו את היונים.

מִלְחָמָה עצה - עצות

כתיב (מלכים ב יח, כ) "אֶמְרָתְ אֶף דָּבָר שְׁפֹתַימִים עֲצָה וּגְבוּרָה לְמִלְחָמָה". וכתוב (משלי כ, יח) "מִתְשַׁבּוֹת בְּעֲצָה תִכּוֹן וּבְתַחְבּוּלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה".^{ר"ז}

התשועה האמיתית - בְּעֲצָה

ופירוש הרבינו יונה (שם) שנדרש במלחמה שלושה דברים שמנעם הפסוק, וז"ל, וּבְתַחְבּוּלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה – המלחמה צריכה **מחשבה ועצה ותחבולות** לראות הנולד, ולחשוב אם יערימו סוד האויבים על דרך כזאת וכזאת, נתחכם להם על דרך זאת, ונקדים עניינים וצדדין ונכין לנו הדרך מעתה, שתהיה היכולת בידינו בעת ההיא להתחכם להם בדרך זאת וכ"ו, עכ"ל. וביאר הצרור המור (בראשית מט, ט) שמתוכם כח העצה הוא הכח הנצרך ביותר, וז"ל, בְּתַחְבּוּלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה, אבל **התשועה האמיתית ברוב יועץ**, כי העצה והתבונה היא המשלמת כל הדברים, עכ"ל.

דוד המלך - גבור חיל ואיש מִלְחָמָה וּגְבוּרָה דָּבָר

וכח העצה במלחמה נגלה בפרט בדוד; שהיה הוא עצמו גם איש מלחמה וגם בעל עצה, כמ"ש (שמואל א טז, יח) "הִנֵּה רָאִיתִי בֶן לְיִשִּׁי בֵּית הַלְחָמִי יָדַע נַגֵּן וּגְבוּרָה חֵיל וְאִישׁ מִלְחָמָה וּגְבוּרָה דָּבָר". וביאר הרד"ק (שם) וז"ל, וְאִישׁ מִלְחָמָה – יודע בעניני המלחמה והורגל בה. וּגְבוּרָה דָּבָר - כתרגומו וסוכלתן בעצה, כלומר לכל דבר עצה הוא נבון, עכ"ל.^{ר"ח}

ונצרך – וכן היה אצל דוד - עצה יחד עם גבורה, כמ"ש המלבי"ם (ישעיה י, יג) וז"ל, הנה למלחמה צריך שני דברים, א] כח וגבורה, ב] עצה ותחבולה בתכסיסי מלחמה, כמ"ש (מלאכים ב יח, כ; להלן לו, ה) "עֲצָה וּגְבוּרָה לְמִלְחָמָה", עכ"ל. וכלשון המצודות דוד (ישעיה לו, ה) וכו' במלכים ב יח, כ) וז"ל, אומר אני שרק בדבר שפתיים, בעצת יועצים תרצה לעשות מלחמה, אבל לא כן הוא, כי צרכים אליה **עצה עם גבורה**, עכ"ל.

^{ר"ז} להרחבה בנושא 'ובתחבולות' ניתן לעיין במבט הפנימי מס' 19 'איש מלחמה'

^{ר"ח} ועין עוד בפירוש הרד"ק (תהלים כ, ה) על הפסוק "וְכָל עֲצָתָהּ יִמְלֵא", וז"ל על דרך כי בתחבולות תעשה לך מלחמה (משלי כד, ו), עצה וגבורה למלחמה מ"ב יח, כ ועוד), עכ"ל.

נדרש עצות רבות

ובדקות, לא סגי בעצה אחת, אלא בעי עצות רבות, כמ"ש המלבי"ם (משלי יא, יד) וז"ל, במלחמה אין די בעצה לבד כי גם האויב י"ל עצה והסכמה, ואולי לא תועיל עצתו נגד עצת האויב, וכמו שהשיב חושי הארכי על עצת אחיתופל, וצריך תחבולה, שגדר התחבולה הוא קשר של עצות רבות, שקושר חבל בחבל סבות ומסובבים, עד שבכל אופן שיפנה האויב ימצא עצה מוכנת כנגדו, והוא מסבות מתהפך בתחבולותיו נגד עצת האויב, וע"כ בתחבולות עשה מלחמה, ואמר פה באין תחבולות יפל עם שמדבר ג"כ על עת מלחמה, ולפ"ז למלחמה צריך יועצים רבים, שכ"א ימצא עצה אחרת, כי כל עצה ועצה יש לה מקום במלחמה, שלפעמים אם עצה זו לא תצליח נגד האויב יפנה אל העצה השניה, וזה שכתוב (משלי יא, יד) ותשועה קרב יועץ, ודבר זה משל על מלחמה אחרת פנימית נגד האויב הפנימי עיי"ש ר"ט

במלחמה הפנימית – לא נצרך עצה, אלא תמימות

אולם במלחמה הפנימית עם היצר"ר, יש שאינו צריך עצה, כמ"ש הגר"א (משלי ב, ז) וז"ל, "מִגֵּן לְהִלְכִי תָם" – תם ההולך בדרך תמים ולא סר מן התורה ימין ושמאל, ואף במידות אינו סומך על שכלו כלל והולך בתמימות, וזה אין צריך עצה, כי אין לו מלחמה בשכל, כי הוא משים עצמו כבהמה (כמ"ש בחולין ה ע"ב) ערומים בדעת ומשימן עצמן כבהמה, עכ"ל. רכא

מִלְחָמָה לְעֵתִיד לְבֹא

כתיב בישעיהו (ב, ד) על העתיד לבוא בב"א: לא יִשָּׂא גֹי אֶל גֹּי חָרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה. ודומה לכך במיכה (ד, ג); לא יִשָּׂאוּ גֹי אֶל גֹּי חָרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה.

יתרבה השלום והמנוחה

פשוטן של דברים, לא יהיה מלחמה היות שאז העולם יתמלא בשלום. כמ"ש הרבינו בחיי (דברים כא, ט) וז"ל, "לא יִשָּׂא גֹי אֶל גֹּי חָרָב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה", ואז תרבה המנוחה והשלום בעולם לישראל שהם עם מיוחד ונקראים שולמית, שנאמר: (שיר השירים ז, א) "שׁוּבִי שׁוּבִי הַשּׁוֹלְמִית", ויזבחו לשם המיוחד יתעלה שנקרא שלום, שנאמר: (שופטים ו, כד) "[יִקְרָא לֹה' ה' שְׁלֹום]", ויקריבו

ר"ט וכתב המצודות דוד (משלי כ, יח) על הפסוק "מִקְשָׁבוֹת בְּעֵצָה" וז"ל, מחשבות הנעשים בעצת יועצים תכון ותתקיים, ואם תלחם במי עשה מלחמה בהתחכמות רב כי בודאי גם שכנגד הרבה מחשבות בעצה ולזה מהצורך להתחכם ביותר, עכ"ל.

רכ אולם עיין ברש"י על הפסוק (משלי כ, יח) "מִקְשָׁבוֹת בְּעֵצָה תִּכְנֹן וּבְמַתְקָלוֹת עֲשֵׂה מִלְחָמָה" וז"ל, מחשבות בעצה תכון ובתחבולות עשה מלחמה – אם באת להלחם כנגד השטן בא בתחבולות תשובה ותפלה ותענית, עכ"ל. ועוד במצודת דוד (משלי ח, יד) וז"ל, לי עצה – בי ימצא עצה להנצל מיד היצר הרע המסית, עכ"ל. והבן, שיש 'עצה' שעלה נאמר (משלי כא, ל) "אִין חִקְמָה נֶאֱמַר תְּבוּנָה נֶאֱמַר עֵצָה לִנְגֹד ה'", והיא כנגד מידת התמימות.

רכא ועיין במלבי"ם על פסוק (תהלים יח, לג) "הָאֵל הִמָּאֲזַנִּי קֵל וַיִּתֵּן תַּמִּים דְּרָכָי", וז"ל, איך ע"י מעשיו הטובים ינצל בדרך נס"י פלאי שהוא דורך על חקות הטבע והטבע תכנע תחתיו, ובאר בזה שני אופנים, (אופן א') שהגם שה' יתן לו כח וזריזות ויל' מדהו תכסיסי מלחמה, מ"מ לא ילחם ולא ירוץ רק יעמוד במקומו והנצחון יתהוה מעצמו בדרך נס, ועל צד זה אמר הָאֵל הִמָּאֲזַנִּי קֵל, חשב ב' דברים, א] שיתן לו החיל והכח למלחמה ומ"מ נֶאֱמַר תַּמִּים דְּרָכָי, יהיה דרכי בתמימות שלא אלחם ולא אעשה שום רע לשום אדם, ב] הזריזות והמרוצה, עכ"ל.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

העולות והשלמים בעיר שנקראת שלום, שנאמר: (בראשית לג, יח) "וַיָּבֹא יַעֲקֹב שָׁלֹם", ויזכו לשלמות הגוף והנפש בקיום התורה שכולה שלום, שכן אמר שלמה ע"ה: (משלי ג, יז) "דִּרְכֵיךָ דִּרְכֵי נֶעֱם וְכָל נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלֹם", עכ"ל.

ביטול אוה"ע מחמת ברכת השלום לישראל

ועוד עולה מדברי הרבינו בחיי (הנ"ל), שלעתיד לבוא דייקא - לעם ישראל - יתרבה המנוחה והשלום. וביאר החתם סופר (תורת משה במדבר כה, יב) שברכת השלום לישראל יגרום לביטולם של אוה"ע, וז"ל, ידוע דסתם ברכה דישראל הוא - השלום רכב, ומשום הכי סוף שמונה עשרה ברכת 'שים שלום', ויליף לה במגילה (יח ע"א), דברכה של הקב"ה השלום רכב. ומשום הכי בברכתן של ישראל כתוב (ישעיהו ב, ד) "לֹא יִשָּׂא גוֹי אֶל גוֹי תָּרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה". ואמנם זהו בעצמו בטולן של אוה"ע, כי עיקר חיותם ממזל מאדים, וברכתן היא החרב, ועל תְּרַבְּךָ תִּתְּנָה (בראשית כו, מ), וזה הוא עיקר קיומן, עכ"ל ודו"ק בדבריו.^{רכ}

חסידי אוה"ע יתדבקו בתורה לעת"ל

אולם על חסידי אוה"ע נאמר שיש להם קיום לעת"ל ויתדבקו בתורה לעת"ל, כמו שביאר הגר"א (ישעיה ב, ד) וז"ל, וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה – הם השרים הלומדים תכסיסי המלחמה, כי כל העמים ילכו אל הר בית ה' ללמוד תורה, עכ"ל. ועל זמן זה נאמר (ירמיה לא, ב) וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד אִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת אָחִיו לְאֹמֶר דָּעוּ אֶת ה' כִּי כוֹלֵם יִדְעוּ אוֹתִי לְמַקְטָנִם וְעַד גְּדוֹלָם.

ושורש אותו אור יבקע אף לחסידי אוה"ע, כמ"ש ברבינו בחיי (שמות מ, לח) וז"ל, לעתיד תחזור הנבואה ל'ישראל' כקדמותה והשכינה על מכונתה ויסודתה, ילמדו 'הכל' דעת את ה' בשפע חכמה, (ישעיה ב, ד) "ולא ילמדון עוד מלחמה", (יחזקאל לו, כו) "לב חדש יבא ולב אבן" יוסר ויקרע, אין שטן ואין יצר הרע, עכ"ל.

פנימיות וחיצוניות אורו של משיח מביא שלום לעולם

וביטול המלחמה וריבוי השלום הוא מכוח הארת אורו של משיח. שמפנימיות האור באים כולם לקרוא בשם ה' ולעבדו בשכם אחד, כמ"ש ברלב"ג (דברים לג, א) וז"ל, משיח בן דוד אמר ירום ונשא וגבה מאוד, ויתחדשו על ידו אלו המופתים הנפלאים, להפוך אל העמים שפה ברורה לקרא כולם בשם ה' ולעבדו שכם אחד, ואז יהיה שלום בעולם, מפני שלא תהיינה אמונות מתחלפות, ולזה נכתתו תְּרַבְּתֵיהֶם לְאֵתִים וְנִתְּנִיתֵיהֶם לְמַזְמְרוֹת לֹא יִשָּׂאוּ גוֹי אֶל גוֹי תָּרֵב וְלֹא יִלְמְדוּ עוֹד מִלְחָמָה (מיכה ד, ג), עכ"ל עיי"ש.^{רכה}

רכב משנה (עוקצין פרק ג משנה יב) וז"ל, אמר רבי שמעון בן חלפתא לא מצא הקדוש ב"ה כלי מחזיק ברכה לישראל אלא השלום שנאמר (תהלים כ"ט) ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום, עכ"ל. וע"ע בתוספות יום טוב (שם).

רכג מגילה (יח ע"א), וז"ל, ומה ראו לומר שים שלום אחר ברכת כהנים - דכתיב ושמו את שמי על בני ישראל ואני אברכם. ברכה דהקדוש ברוך הוא - שלום, שנאמר ה' יברך את עמו בשלום, עכ"ל.

רכד ועין רד"ק על הפסוק (תהלים מו, י) מְשִׁבֵּית מִלְחָמוֹת עַד קִצָּה הָאָרֶץ וגו'. וז"ל, מְשִׁבֵּית מִלְחָמוֹת. כי באותה המלחמה יסופו לעולם כל המלחמות עד קִצָּה הָאָרֶץ, כי לא תהיה עוד מלחמה לפי שיכירו הנשואים כי יד' היא, וישובו לעבודת האל כל העולם, כמו שאמר (זכריה יד, ט) וְהָיָה ה' לְמֶלֶךְ עַל כָּל הָאָרֶץ.

רכה ועין אברבנאל (ישעיה ב, ב) שביאר באופן אחר, עיי"ש. ועיין עוד בדבריו (שם נב, ז) ו"ה לפרסום הגאולה) וז"ל, שיהיה שלום בארץ

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

ומצד חיצוניות אורו של משיח, ביאר המצודות דוד (ישעיה ב, ד) וז"ל, השופט - והוא מלך המשיח - הוא ישפוט בין האומות בדברי ריבותם, והוא יברר המשפט לעמים רבים. (ולכן) ישברו כלי המלחמה, לעשות מהם כלי עבודת אדמה. כי לא יעשו עוד מלחמה, ולא ילמדו אותה, כי המשיח ישפוט בדברי ריבותם. עכ"ל.^{ר"י} כלומר מלחמה לא תידרש היות שמלך המשיח יברר את ריבם.

דעת הרמב"ם שרק בא"י יבטלו המלחמות

ועיין ברדב"ז (הלכות מלכים פרק יב הלכה א) בדעת הרמב"ם שרק בא"י יפסקו המלחמות אולם בחו"ל עולם כמנהגו נוהג.^{ר"י}

מלחמה – איש באִתּוֹ

כתיב (ישעיהו יט, ב) וְסִכְסְכְתִי מִצָּרִים בְּמִצָּרִים וְנִלְחַמּוּ אִישׁ בְּאִתּוֹ וְאִישׁ בְּרֵעֵהוּ עֵיר בְּעֵיר מִמְלָכָהּ בְּמִמְלָכָהּ.

מלחמה מבית ומחוץ

וביאר המלבי"ם (שם) את הפסוק, וז"ל, וְנִלְחַמּוּ אִישׁ בְּאִתּוֹ. הנה דרך הנהוג בעת ילחמו מְמָלְכָהּ בְּמִמְלָכָהּ, ישלימו כל הערים העומדות תחת פקודת הממלכה ביניהן, ויהיו לאגודה אחת ללחום נגד מתקוממיהם בלב אחד. וכן עת תלחם עיר בְּעֵיר, ישלימו בני העיר להיות כאיש אחד נגד העיר העושה עמה מלחמה. וכשילחמו משפחה עם משפחה אחרת, אִישׁ בְּרֵעֵהוּ, אז יצטרפו כל האחים והקרובים אשר במשפחה ההיא להיות בקשר אחד.

אבל פה תחלה ילחמו אִישׁ בְּאִתּוֹ, עד שתהיה פירוד בין האחים בני המשפחה, ואח"כ אִישׁ בְּרֵעֵהוּ, אשר אינו ממשפחה אחת, ילחמו משפחה במשפחה, ואח"כ ילחמו עיר בְּעֵיר אחרת, ואח"כ מְמָלְכָהּ בְּמִמְלָכָהּ אחרת. ובאופן זה תהיה המלחמה עליהם מבית ומחוץ, מלחמה פנימית של האחים והמשפחות והערים, ומלחמה חיצונית של הממלכות, עכ"ל.^{ר"י}

ולא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, ויבשר אותם שיתקרבו אל הש"י שהוא הטוב המוחלט כמ"ש טוב ה' לכל טוב ה' לקוויו לנפש תדרשנו (אבה ג, כ), א"כ השמועה הזאת היא כוללת לכל אומות העולם, עכ"ל. וע"ע בדבריו (חגי ב, ד"ה והבטול הד') וז"ל, השלום אשר יעד עליו חגי הוא השלום אשר יעדו הנביאים לימות המשיח בקבוץ גלויותינו ואין ענינו אלא שלא יהיה אחריו מלחמה בכל הארץ לפי שישתתפו האומות כולם באמונת הש"י, וכאשר לא יהיה ביניהם אמונות שונות שהוא הסבה להחזיק במחלוקת לא ישא גוי אל גוי חרב ולא ילמדו עוד מלחמה, עכ"ל.

ר"י ועיין במלבי"ם (שופטים יח, ז), שביאר ארבע סיבות מדוע לומדים מלחמה. ולעת"ל ע"י אורו של משיח יבטלו כל הסיבות הללו.

ר"י ועיין רד"ק על הפסוק (ישעיהו יא, ו) וְגַר נָאֵב עִם כָּבֶשׂ וְנֶמֶר עִם גְּדִי יִרְבֶּץ, וז"ל, והנכון כי טבע החיות לא תתחלף ויטרפו ויאכלו בשר כמו שהם עושים עתה אלא הבטיח את ישראל שהחיות הרעות לא יזיקו בכל ארץ ישראל זהו שנאמר לא ירעו ולא ישחיתו בכל הר קדש, והטעם כי מלאה הארץ דעה את ה' כיון שהם טובים ושמרו דרך ה' לא תשלוט בהם חיה רעה ולא בבהמות, עכ"ל.

ר"י עין אלשיך (ישעיהו יט, ב) וז"ל, הלחם מְמָלְכָהּ בְּמִמְלָכָהּ הוא יותר מצוי מעיר בְּעֵיר בממלכה אחת, ועדיין עיר בְּעֵיר אפשר יותר מאִישׁ בְּרֵעֵהוּ שבעיר אחד. ועדיין זה ימצא בדרך רחוקה, אך יותר רחוק מזה הוא אִישׁ בְּאִתּוֹ ממש, עכ"ל עיי"ש.

מלחמה - אתחלתא דגאולה

ויקרא לאֲחֵיו לֶאֱכֹל לֶחֶם; חיבור דתיקון או דקלוקל

והבן, שהלחם, אכילתו, מהוה חיבור של האחים והמשפחה. או חיבור דתיקון, כדכתיב (בראשית לא, גד) וַיִּזְבַּח יַעֲקֹב זֶבַח בִּקְרֹא וַיִּקְרָא לְאֲחֵיו לֶאֱכֹל לֶחֶם וַיֵּאָכְלוּ לֶחֶם וּג' ור"ט. וכן כתיב (איוב מב, יא) וַיָּבֹאוּ אֵלָיו כָּל אֲחָיו וְכָל אֲחֵיוֹתָיו וְכָל יָדָעִיו לִפְנֵים נִיאָכְלוּ עִמּוֹ לֶחֶם וּג'. או חיבור דקלוקל, כמ"ש האבן עזרא (תהלים לה, טז), וז"ל, החנפים שהם חנפי לעג הלעג בעיניה' כמעוג (עוגה - לחם) ר"ל לאכלו על דרך (תהלים יד, ד) אֲכָלִי עֲמִי אָכְלוּ לֶחֶם, עכ"ל. ר"א

והבן, שתיבת לחם מורכבת מצירוף לח - חם, שזהו טבע הרוח - לחה וחמה. וביתר דקות נעשה רוח - רעות. שבקלוקל זהו חנופה, אחדות של קלוקל. וכן קלוקל היפך החיבור, פרוד, ואזי נעשה אכילת לחם - מלחמה.

שורש בחטא העגל שבו כתיב וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל ואח"כ כתיב וַהֲרֹגוּ אִישׁ אֶת אֲחָיו

ושורש מלחמה איש בִּאֲחָיו, הוא בחטא העגל, שנפלו ממדרגת מתן תורה ונשתברו הלוחות. בתחילה כתיב (שמות לב, ו) וַיַּעַל עֹלֹת וַיִּגָּשׁוּ שְׁלֹמִים וַיֵּשֶׁב הָעָם לֶאֱכֹל^ל. וכל אכילה קרויה אכילת לחם, כמ"ש רש"י (בראשית לא, גד) ר"ל. ואח"כ נאמר (שם, פסוק כז) שִׁימוּ אִישׁ חֶרְפוֹ עַל יָרְכוֹ עֲבְרוּ וְשׁוּבוּ מִשְׁעַר לְשַׁעַר בְּמִתְנָה וַהֲרֹגוּ אִישׁ אֶת אֲחָיו וְאִישׁ אֶת רֵעֵהוּ וְאִישׁ אֶת קָרְבוֹ. כלומר, נתהפך אותו אכילת לחם, למלחמה - הֲרֹגוּ אִישׁ אֶת אֲחָיו^ל.

שורש דתיקון בלְכוּ לַחֲמוּ בְלִחְמִי - מלחמתה של תורה

ושורש התיקון, הוא כח המלחמה שנגלה בתורה עצמה. שכל העסק בתורה נקרא כאכילת לחם, כמ"ש (משלי ט, ה) לְכוּ לַחֲמוּ בְלִחְמִי, ואמרו חז"ל בראשית רבה (וילנא) (פרשה ע סימן ה) שנו אכילת תורה^ל. ובעסק התורה מונח התיקון של וְנִלְחַמוּ אִישׁ בְּאֲחָיו, כמ"ש (קידושין ל ע"ב), לֹא יִבְשׁוּ כִּי יִדְבְּרוּ אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר (תהלים קכז, ה), מאי אֶת אוֹיְבֵים בְּשַׁעַר? אמר רבי חייא בר אבא: אפי' האב ובנו, הרב ותלמידו, שעוסקין בתורה בשער אחד נעשים אויבים זה את זה (בחינת איובים הנלחמים במלחמה), ואינם זזים משם עד שנעשים אוהבים זה את זה, שנאמר: (במדבר כא, יד) אֶת וְהָב בְּסוּפָה, אל תקרי בסופה אלא בסופה, עכ"ל. ר"י

רכט וכתב האברבנאל (שם), וז"ל, היה מנהג ביניהם שהאוכלים לחם על שלחן אחד יחשבו לאחי' נאמנים, ואולי שעל זה נאמר (איכה ה, ו) מִצָּרִים נִתְּנוּ יָד אֲשׁוּר לְשַׁבֵּעַ לָחֶם, עכ"ל.

^ל ר' עין מבט הפנימי 009 (עוג גוג)

רלא וכן נאמר בדניאל (ה, א) על לחם, חיבור דקלוקל; בְּלִשְׁאֲצֹר מִלְּפָא עֲבַד לָחֶם רַב לְרִבְרָבְנוּהִי אֲלֵף וְלִקְבֹּל אֲלֵפָא חֲמֵרָא שְׁתֵּה: **רלב** ועין רמב"ן (שמות לב, ו), וז"ל, וטעם וישב העם לאכול ושתו. שישבו כולם כאחד לאכול לשבעה ושתה לשכרה, כאשר יעשו בחגים ובמועדים, עכ"ל.

רלג וע"ע מדרש שכל טוב (בובר) (שם) וז"ל, כל מיני מזון קרוי לחם, עכ"ל.

רלד כידוע דרשת חז"ל, לא עבדו ישראל עבודת אלילים אלא כדי להתירם בעריות, ואותו תאוה - לְתִאֲנָה וְבִקֵּשׁ נִפְרָד (משלי יח, א) היה מונח ב'יִשָּׁב הָעָם לֶאֱכֹל', ולכן אותו אכילת לחם הולידה לבסוף פירוד, מלחמה - איש בִּאֲחָיו (כנ"ל).

רלה וכן כתיב (משלי כה, כא) אִם רָעַב שִׁנְאָה הֶאֱכִלְהוּ לָחֶם. ופרש"י (שם) וז"ל, אִם רָעַב שִׁנְאָה - כמשמעו, ורבותינו פירשוהו על יצר הרע אם רעב הוא ואומר לך להשביעו בעבירו' משוך את עצמך לבית המדרש והאכילוהו מלחמה של תורה, עכ"ל.

רלו להרחבה בנושא 'לחם - מלחמה', ניתן לעיין ב; מבט הפנימי 010 (המן, לחם מן השמים), מבט הפנימי 017 (מאכל אנשי מלחמה), מבט הפנימי 020 (בית הלחמי)

מִלְחָמָה - מוֹת

כתיב (ישעיהו כב, ב) תִּשְׁאֲוֹת מִלָּאָה עִיר הַמִּיָּה קָרְיָה עֲלִיזָה חֲלָלִיךָ לֹא חֲלָלִי חֲרָב וְלֹא מָתִי מִלְחָמָה הִיא: וְעוֹד כְּתִיב (שמואל א כו, י) וַיֹּאמֶר דָּוִד חֵי ה' כִּי אִם ה' יִגְפָּנוּ אוֹ יוֹמוֹ יָבֹא נָמָת אוֹ בְּמִלְחָמָה יָרֵד נִסְפָּה:

מתי מלחמה

מצאנו שכל מקום שיש בו מלחמה שם יש מיתה^{רל"ח}, כמ"ש בתורת המנחה (לר"י סקלי דרשה טז, ענין יוסף) וז"ל, שכל מקום שאין שם שלום יש מלחמה דכתיב (מלכים א ב, ה) וַיֵּשֶׁם דָּמִי מִלְחָמָה בְּשִׁלֹם, וכל מקום שיש מלחמה יש מיתה, עכ"ל. וכן כתב הרמב"ן (דברים כ, ד – ה) וז"ל, אבל השוטרים ידברו בנוהג שבעולם פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה - כי בדרך הארץ בכל המלחמות ימותו אנשים גם מכת הנוצחים, עכ"ל^{רל"ט}. אולם אין **הכרח** שיהיה מיתה בצד המנצחים, כמ"ש בפירוש ר"י סגי נהור (ספ"י פ"ד) וז"ל, יש מלחמה שהיא לטובת הנלחם, ואין בה מיתה ולא צער, (כגון) מלחמת דוד עם גולת, עכ"ל.

והיות שבמקום מלחמה מצוי בה מיתה, לפיכך בירך משה את שבט ראובן, היוצא ראשון למלחמה; (דברים לג, ו) יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמֹת וַיְהִי מָתִיו מִקֶּסֶפֶר. וכמו שביאר הרבינו בחיי (שם ד"ה ויתכן לפרש), וז"ל, יְחִי רְאוּבֵן וְאֵל יִמֹת, שיצליח ויחיה במלחמותיו ולא ימות אחד מהם במלחמה, עכ"ל. וכן פירש האדרת אליהו (שם), וז"ל, התפלל עליהם שלא ימותו במלחמה, ואל ימותו בידי שמים, אלא יבואו לביתם בשלום, עכ"ל.

במלחמה ירד נספה

ובמקום המלחמה נספה גם מי שטרם מלאו ימיו, כמ"ש רבינו בחיי (דברים כ, ז), וז"ל, פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה. כלומר בלא יומו, ומכאן שהמת במלחמה מת בלא יומו, וכן אמר הכתוב: (שמואל א – א כו, י) "או יומו יבוא נָמָת או בְּמִלְחָמָה יָרֵד נִסְפָּה"^{רמ}, עכ"ל.

וכן כתב באריכות בשו"ת רשב"ש (סימן קצה), וז"ל, כל אדם יש לו קץ קצוב מספר ימי חייו, ודבר זה כתוב בתורה (שמות כג, כו) אֵת מִקְסַפְר יָמֶיךָ אֶמְלֵא^{רמא}, שנוי בנביאים (ישעיהו לח, ה) הִנְנִי יוֹסֵף עַל יָמֶיךָ, משולש בכתובים (תהלים לט, ה) הוֹדִיעֲנִי ה' קִצִּי וכו'. על כן אני אומר לפי קוצר שכלי, מי

רלו ביאר המלבי"ם (ישעיהו, שם) את ההבדל בין מתי מלחמה לחללי חרב, וז"ל, הנופלים בעת המלחמה בשדיהם ערכה נקראים מתי מלחמה, והנופלים בחרב אויב בעיר אחר הכיבוש נקראים חללי חרב, עכ"ל. אולם עין מהרש"א (תענית יא ע"א) וז"ל, ובסיפיה דקרא (אויב ה, כ) וּבְמִלְחָמָה מִיַּד חֲרָב נִתָּא לֵיה, דצרת מלחמה היא החרב גופיה גם בלא מיתה, עכ"ל.

רלח וכן דנו הפוסקים אם היורד למלחמה איתרע ליה חזקת חיים, ואכמ"ל. רלס וענין העמק דבר (דברים לג, ו), וז"ל, וְאֵל יִמֹת. משום דבדרך מלחמה טבעית אפילו המנצחים לא ינקו רע לאבד כמה נפשות במלחמה, על כן ביקש משה שראובן יחי. יצליח במלחמה, וְאֵל יִמֹת. שתהיה ההשגחה עליו לטובה שאל ימות כלל, עכ"ל.

רמ ופירש רד"ק (שמואל א כו, י), וז"ל, או במלחמה ירד נספה - ונספה טרם יומו הקצוב לו, כי באלה שני הפנים ימות אדם טרם יומו, או בחוליו או בחרב, עכ"ל.

רמא עין רמב"ן (שמות כג, כח), וז"ל, אֵת מִקְסַפְר יָמֶיךָ אֶמְלֵא. שלא ימות במלחמה או במגפה בשנוי האויר רק בזקנה שימלא ימים כמספר אשר הם חיי האדם בדורותיו, עכ"ל.

שאינ בידו עבירה מחייבת מיתה וקוצר ימים מהעקר, נשאר על הקץ הקצוב מספר ימי חייו. ובראש השנה אינו נדון לא בחיים ולא במות, אבל נשאר על הקץ הקצוב, ובתום קצו ימות אם אין לו מצוה מחייבת אריכות ימיו וכו'. ועל זה שלא נדון בראש השנה בחיים ובמות נאמר בתורה (דברים כ, ה) פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה וכו', ועוד נתבאר זה מאמרם (שמואל א כו, י) חַי ה' כִּי אִם ה' יִגְפְּנוּ אוֹ יוֹמוֹ יָבוֹא וְמָת אוֹ בְּמִלְחָמָה יָרֵד וְנִסְפָּה, יוֹמוֹ יָבוֹא; הוא הקץ הקצוב, ה' יִגְפְּנוּ; היא המיתה האלהית, ובמִלְחָמָה יָרֵד וְנִסְפָּה; היא המיתה המקרית, כפי דעתם של קצת מהפילוסופים, וכמו שכתב א"א הרשב"ץ ז"ל בפ"ה למסכת אבות וכו'. ואשר לא נכנס ביום הדין בחיים ובמות נשאר בחק האפשר במיתת מגפה ובמיתת מלחמה^{רמב} ודומיהם או מיתה טבעית על ידי רוע הנהגה, וזהו שאמר עליו החכם (משלי יג, כג) כִּגְלִישׁ נִסְפָּה בְּלֹא מִשְׁפָּט, עכ"ל.^{רמב}

וביאר המהר"ל (חידושי אגדות ר"ה ג' ספרים נכתבים ד"ה אבל יותר מסתבר) וז"ל, הצדיק נכתב לחיים שיהיה לו מן השי"ת החיים. וכן הרשע שיהיה לו מן השי"ת [המיתה], ונכתב למיתה. ואין הפירוש שיהיה מת בשנה זאת הרשע, (רק) שהחיים אשר נתן השי"ת אליו בעת תולדתו אינו מבטל ממנו מאחר שכבר זכה בזה. רק שנכתב למיתה דהיינו המיתה שהיא מן השי"ת. כי אף שהמערכת נותן חיים לאדם, כיון שנגזר על הרשע המיתה מן השי"ת, והוא מסלק ממנו החיים אשר יש לאדם מן השי"ת בזה יש עליו כמה מסטינים ומקטרגים, ולכל הפחות אם נמצא השעה שאין המע" רכות מגין עליו. כי לא כל שעה מערכת שלו מגין עליו, כי ימצא לו שעה ג"כ שיש לאדם מערכת כללי טוב, והרי יש שעות שאפשר שאינם טוב. ובאותו רגע ובאותה שעה חל עליו דין המיתה שהוא מן השי"ת, ומת. וזה פירוש; רשעים נכתבים למיתה, ולא אמר רשעים נכתבים שימותו. אלא ר"ל רשעים גמורים נכתבים למיתה, פירוש; כי הרשעים נכתבים ונגמרים למיתה מן השי"ת ופוסק לו גזר דין למיתה. ואין כאן קביעת יום וקביעת שעה באיזה זמן ימות, אלא שנגזר לו גזר דין שימות, והדין יוצא לפעל באיזה זמן אשר ראוי. וכן צדיקים גמורים נכתבים לחיים, שפוסק גזר דין שלו לחיים מן השי"ת שיתן לו חיים, ואם יש לו רוע מזלו או חולשה בעצמו מ"מ הצדיק נכתב לחיים מן השי"ת וכל שאפשר שיהיה מגין עליו, מגין עליו, עכ"ל.

יְגֻרֹם לִיה חוֹבָא וְיִתְקַטִּיל בְּקֶרְבָּא

אולם למדו אותנו חז"ל שאין מיתה בלא חטא, כמ"ש באלשיך (שמואל א כו, י) וז"ל, תורתנו הקדושה למדנו כי אין מיתת המלחמה מקרית, כי אם על עון, כאומרו (דברים כ, ח) מִי הָאִישׁ הַיָּרָא כו', שהוא מעבירות שבידו (סוטה מד ע"א), יִלָּךְ וְיָשֹׁב פֶּן יָמוּת בְּמִלְחָמָה, הנה כי אם אין עבירה בידו לא ימות, עכ"ל.^{רמב}

ומצאנו בדברי רבותינו שמנו כמה חטאים שמחמתם אדם מת במלחמה;

^{רמב} ועין מלבי"ם (שמואל א כו, י), וז"ל, בא' מג' דרכים שהמיתה אפשרית, או על ידי מגפה לפני קצו, או על ידי מיתה טבעית כי קצו קרוב, או על ידי מלחמה, עכ"ל.

^{רמב} ועין רמב"ן (דברים כ, ז) וברבינו בחיי (שם).

^{רמב} וע"ע ספורנו (דברים כ, ה), וז"ל, פן ימות במלחמה ואיש אחר יחנכנו. שמה יש עליו עבירה שבשבילה יענש בזה העונש המבואר בתוכחות ויזיק לאחיו שיניא את לבם וזולתו, עכ"ל. וע"ע באלשיך (דברים כ, ב) וז"ל, פן ימות בְּמִלְחָמָה, מיצרו המעכבו, עיי"ש.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

שאינו שומע אל הכהן; כמ"ש בילקוט שמעוני (תורה פרשת שופטים רמז תתקכג), וז"ל, פן ימות במלחמה אם אינו שומע לדברי כהן, סוף שהוא מת במלחמה, עכ"ל.^{רמז}

המענה את היתום והאלמנה; כמ"ש רמב"ן (שמות כב, כא), וז"ל, אבל ענש בכאן (פ'ל אֶלְמָנָה וַיְתוֹם לֹא תַעֲנֶנּוּ) שיהרג אותם בחרב אויב או בַּמִּלְחָמָה יִרְדּוּ וְנִסְפָּה, עכ"ל.

מי שלא שם מזוזה על פתח ביתו; כמ"ש תרגום ליונתן (דברים כ, ה), וז"ל, מֵאֵן גִּבְרָא דִּי בְנָא בֵּיתָא סְדָתָא וְלֹא קִבַּע בֵּיהּ מְזוּזָתָא לְשַׁקְלָלוּתֶיהּ יְהִי וַיְתוֹב לְבֵיתֶיהּ דְּלָמָּא יִגְרוּם לֵיהּ חוּבָא וַיִּתְקַטֵּיל בְּקִרְבָּא, עכ"ל.

וכן השח בין תפילין של יד לתפילין של ראש חוזר מעורכי המלחמה (סוטה מד ע"ב). וכתב רבינו ירוחם (קובץ שיטות קמאי שם), וז"ל, אסור לדבר בהנחת תפילין בין תפילין של יד לתפילין של ראש ועבירה גדולה היא, וחוזר עליה מעורכי המלחמה, פירו' כדאמרינן (סוטה מ"ד ע"א) מי האיש הירא; הירא מעבירות שבידו כך פשוט, עכ"ל.^{רמז}

אתרע ליה מזליה

עוד גורם למותו במלחמה הוא מפני 'רוע מזלו', כמ"ש רשב"ם דברים (כ, ה), וז"ל, ילך וישוב לביתו - אם ירך לבבו וירא מזלו פן ימות במלחמה וגו'. שישנותן אל לבו כשהולך למלחמה ודואג שמא אין לי מזל לחנך את ביתי או את אשתי או את כרמי ולכך גרם מזלי ללכת עתה במלחמה ומתוך [כך] ירא למות.^{רמז}

או מפני שהכניס עצמו - בבחירתו - למקום סכנה, כמ"ש רלב"ג (שמואל א כו, י), וז"ל, או בַּמִּלְחָמָה יִרְדּוּ וְנִסְפָּה - ר"ל שהוא בעצמו מצד בחירתו יסבב שימות בלא עתו, וזה כי מי שלא בא עתו עדין הנה יתכן בבאו במקום הסכנה שימות בלא עתו, עכ"ל.

וְסָפְדוּ עָלָיו כְּמִסְפַּד עַל הַיָּחִיד - משיח בן יוסף

ומשיח בן יוסף עתיד למות במלחמה ע"י ארמילוס, כמ"ש בסוכה (נב ע"א). וְהָיָה יָתֵן אֶל לְבָבוֹ דְּבָרֵי

^{רמז} ועין מזרחי (דברים כ, ז), וז"ל, שאם לא ישמע אל דברי הכהן שילך וישוב, אבל יחשוב ויאמר, כיון שאין עבירות בידי, אינו רוצה לשמוע אל דברי הכהן שאלך ואשוב, כדאי הוא החטא הזה, שימות בעבורו, אף על פי שאין לו עבירה אחרת, עכ"ל. ועין עקדת

^{רמז} עין ברבינו בחיי (במדבר לב, לב), וז"ל, ודרשו רז"ל: (שיר השירים רבה ד, ו) אלו בני גד ובני ראובן שקיימו תנאם, כי היו בוטחים בגבורתם וכחם בזכות המצוה שבידם, וכענין שדרשו רז"ל: (דברים לג, כ) "וטרף זרוע", בזכות תפילין שבזרוע, "אף קדקד", בזכות תפילין שבראש, עכ"ל. ועין מצת שימורים (שער התפילין ד"ה אבל מסטרא), וע"ע רשב"ץ (מגן אבות פ"א, ד"ה וכבר

^{רמז} ועין גור אריה (שם) וז"ל, ובשביל חלש דעתו עליו, אתרע ליה מזליה ומת במלחמה. ודבר זה גורם המיתה, עכ"ל. ובסוד הדברים כתב הריקאנטי (שם), וז"ל, והנה האיש שבנה בית ולא חנכו או ארש אשה ולא לקחה או נטע כרם ולא חללו, הרי הוא כמי

מלחמה - אתחלתא דגאולה

האור החיים (במדבר כד, יז)^{רמב}, וז"ל, וְקָם שֶׁבֶט מִיִּשְׂרָאֵל יִרְמוּז עַל מְשִׁיחַ בֶּן אֶפְרַיִם, והכוונה בזה כי אם ישראל יהיו בגדר שיהיו נקראים 'יַעֲקֹב'; לא יאיר להם אלא משיח בן דוד, אבל משיח בן אפרים ימות במלחמה ראשונה שיהרגנו רומילוס, כאומרם ז"ל (שם). אבל אם ישראל יהיו כולן צדיקים שבשם 'יִשְׂרָאֵל' יתכנו, אז אפילו אותו שבט שהוא משיח הבא מאפרים – וְקָם, פירוש, תהיה לו תקומה לפני אויביו ולא יהרגנו רומילוס. ותמצא שציוו גדולי ישראל (פע"ח שער העמידה) לכוין בתפלתנו כשאנו אומרים לִישׁוּעָתָךְ קִינִי ה'רמב"ג וגו' לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה^{רנ}, עכ"ל.

וְשׁוֹעָתָךְ קִינִי ה'רמב"ג וגו' לבקש רחמים על משיח בן אפרים שלא יהיה נהרג במלחמה^{רנב}, עכ"ל.

מלחמה - קנאה

כתיב (ישעיהו מב, יג) ה' פֶּגְבוֹר יֵצֵא פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה נָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֹיְבָיו יִתְגַּבֵּר.

שם הוי"ה רחמים ושם א-לקים דין

מובא בזוה"ק (כרך א פרשת וישלח דף קעג ע"ב) וז"ל, פתח ואמר (ישעיהו מב, יג) ה' פֶּגְבוֹר יֵצֵא פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה. פֶּגְבוֹר יֵצֵא, גבור מבעי ליה. פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת, איש מלחמות מבעי ליה. אלא הא אתמר הוי"ה בכל אתר רחמי איהו. ודאי קודשא בריך הוא הוי"ה שמיא איהו, דכתיב (ישעיהו מב, ח) אֲנִי הוֹיָה הוּא שְׁמִי. וחמינן דלזמנין אתקרי שמיא אלהים, והוא דינא בכל אתר. אלא בזמנא דאסגיא זכאין בעלמא הוי"ה שמיא, ואתקרי בשמא דרחמי. ובזמנא דאסגיא חייבין בעלמא, אלהים שמיא, ואתקרי בשמא דאלהים וכו'. ולזמנא דאתי זמין קודשא בריך הוא לאתערא בנייחא על שאר עמין עכו"ם ולבתר יתתקף עלייהו בדינא קשיא הדא הוא דכתיב (ישעיהו מב, יג) הוי"ה פֶּגְבוֹר יֵצֵא פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה נָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֹיְבָיו יִתְגַּבֵּר. הוי"ה בקדמיתא דאיהו רחמי, ולבתר פֶּגְבוֹר ולא גבור, ולבתר פְּאִישׁ מִלְחָמוֹת ולא איש מלחמות, לבתר אתגלי תוקפא עלייהו, ויתתקף לשיצאה לון, דכתיב נָרִיעַ אֶף יִצְרִיחַ עַל אֹיְבָיו יִתְגַּבֵּר, כתיב (זכריה יד, ג) וְנִצָּא הוֹיָה וְנִלְחַם בְּגוֹיִם הָהֵם כְּיוֹם הַלְחָמוֹ בְּיוֹם קָרֵב, וכתיב (ישעיהו סג, א) מִי זֶה בָּא מֵאֲדָוִם חֲמוּץ בְּגָדִים מִבְּצָרָה וְגו', עכ"ל.^{רנ}

^{רמב} ועין בספר האמונות והדעות (לרס"ג, מאמר ח), שהאריך בזה.

^{רמב} והבן, שכאן רמוז משיח בן דן, (עין בלביפדיה עבודת השם ערך 'אן').

^{רנ} עין מבט הפנימי (001) שמשחית בן יוסף נלחם על משיח בן דוד, ומשיח בן דוד שומר על משיח בן יוסף. וזה ע"י קוצו של יו"ד, בחינת שער הנו"ן של קדושה.

^{רנא} והבן, שכאן רמוז משיח בן דן, (עין בלביפדיה עבודת השם ערך 'אן').

^{רנב} עין מבט הפנימי (001) שמשחית בן יוסף נלחם על משיח בן דוד, ומשיח בן דוד שומר על משיח בן יוסף. וזה ע"י קוצו של יו"ד, בחינת שער הנו"ן של קדושה.

^{רנג} עין במלבי"ם (על הפסוק הנ"ל, ישעיהו מב, יג), וז"ל, והנמשל שכמו שהגבור לוחם בעצמו, כן יופיע ה' בהנהגה נסית ושידוד המערכה בכחו בעצמו. וכמו שהאיש מלחמה מסדר את אנשי החיל כפי רצונו, כן יסדר את הטבע והמערכה שתסכים ג"כ עם פער לותיו נגד אויביו, עכ"ל. והבן, שעומק דבריו הוא, ששם הוי"ה (הוה תמיד) יתגבר על הטבע (שם א-לקים, כנודע).

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

הפיכת מידת הדין לרחמים

ובפשטות, ביאור דברי הזוה"ק הוא כמ"ש חז"ל (בראשית רבה פרשה לג סימן גרנד), שצדיקים מהפכים מדת הדין למדת רחמים^{רנ}, ורשעים מהפכים מדת רחמים למדת הדין. וז"ש חז"ל (ילקוט שמעוני תהלים רמז תתכח), וז"ל, חמשה דברים ישנים הם בעולם וכו' הקנאה, (כדכתיב) פֶּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה וכו' (ישעיהו מב, יג), עכ"ל. והיינו שבשם הויה שכולו רחמים הקנאה 'ישנה', וע"י הרשעים מתעוררת הקנאה, פֶּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה^{רנ}. ובעומק אותיות שאחרי שם הויה הם כוונתו, שהם שורש לדין כנוצרת^{רנ}. ומטעם כך יש את האפשרות להפוך את תפיסת הפנים (הויה לאחור (כוו''), וחוזר חלילה.^{רנ}

ויתר על כן, לא בלבד שהדין נהפך לרחמים, אלא מצד התיקון הגבורות והדין נכללים ברחמים ועי"ז נמתקים בשורשם^{רס}. כמ"ש במגלה עמוקות (נשא, ד"ה ובגמרא מדה טובה) וז"ל, בשיתקנו מעשיהם אז ה' גבורות יהיו נמתקין, (כמ"ש) ה' פֶּגְבוֹר יֵצֵא פֶּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה, עכ"ל.

שם אהיה

ובפרטות, מידת הדין המתגלה כקנאה במלחמה היא מכח שם אהיה; העולה במילוי ההי'ן קנ'א (עיין עץ חיים, שער כה, דרוש ב, מ"ק). וכלשון הרמח"ל (קנאת ה' צבאות, ח"א הקדמה) פֶּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה, פִּי ה' קִנְאָה נְשָׁמוֹ, אֵל קִנְאָה הוּא (שמות לד, יד), עכ"ל. ולכן אינו דין כפשוטו, אלא הארת חסדו וטובו^{רסא}.

וכמ"ש בישמח ישראל (בראשית, בהפטרות), וז"ל, ה' פֶּגְבוֹר יֵצֵא – ר"ל יצא ממחיצתו (שהוא

^{רנד} וז"ל המדרש, אשריהם הצדיקים שהן הופכים מדת הדין למדת רחמים, עכ"ל. וע"ע יבמות (סד ע"א), וז"ל, א"ר יצחק: למה נמשלה תפלתו של צדיקים כעתר? מה עתר זה מהפך התבואה ממקום למקום, כך תפלתו של צדיקים מהפכת מדותיו של הקדוש ברוך הוא ממדת רגזנות למדת רחמנות, עכ"ל.

^{רנה} והצדיק יסוד **עולם** פועל בעבודתו ש"בזמנא דאסגיא זכאין בעלמא" (כלשון הזוה"ק).

^{רנו} ועיין עמק המלך (שער יד, פרק קנא. ושער טז, פרק ח).

^{רנז} עיין זוה"ק (כרך ב פרשת פקודי דף רסא ע"ב). ומובא הרבה בדברי רבותינו, ובפרט ביחס לכתיבת השם 'כוו' בלב המזוזה כנגד 'הויה', ואכמ"ל.

^{רנח} ועל פי זה תבין דברי רבינו בחיי (בראשית לה, ה) וז"ל, והו שדרשו רז"ל: (ב"ר פה, י) ותהר לו, **צדיקים כיוצא בו**, גבורים כיוצא בו. והנה מלת "בכזיב" לעד: ב"כח כ"ו ז"כ"ה י"הוה ב"תאומים, עכ"ל. שמשם כוונתו חל תוקף הגבורה (דין).

^{רנט} ועיין בת עין (דברים פרשת דברים ד"ה בעבר הירדן), וז"ל, ואמר הרב הקדוש ר' חיים מקראסני זצ"ל על גם זו לטובה, פ"י רוש, שידוע ששם הויה הוא רחמים והשם כו"ו שהם אותיות שאחר אותיות הויה בא"ב הם דין, רק שהחסד גנוז בתוכו בהסתר, ואותיות כו"ו של השם כו"ו החסד שבהם הם יותר נגלים כי הם גימטריא הויה ואותיות ז"ו הם יותר דין, והחסד נסתר בתוכו ביותר, ולכן אמר נחום איש גם זו, גם זו לטובה, פ"י גם אותיות ז"ו שהם מורים ביותר על בחינת דין מכל האותיות, אעפ"כ ג"כ הם לטובה שבוודאי החסד גנוז בתוכו, עכ"ל, ועיי"ש באריכות דבריו.

^{רס} עיין תורת המגיד (ליקוטים), וז"ל, ופי' של זה השם (כוו''), כו מספר כ"ו הוא הויה זו, כלומר, אף בכאן הוא שם הויה, כי מלא כל הארץ כבודו, עכ"ל. וכך נכלל שם כו"ו (דין) בשורשו ומתמתק. וע"ע בתורת משה (שמות לג, כג).

^{רסא} ובשם זה נגאלו אבותינו ממצרים, אֶקְהָה אֶשֶׁר אֶקְהָה (שמות ג, יד). ועיין גור אריה (שם) וז"ל, כי זה השם הגדול נקרא "אהיה", שהויותו שהוא נמצא אל כל הנמצאים אשר הם צריכים לו יתברך, כי כן מורה השם שהוא באל"ף המדבר בעדו. כי כל מדבר הוא מדבר אל זולתו ונגלה אליו. ומפני כך השם הזה מורה על שהוא נמצא לכל הנמצאים, ובזה השם ידעו שהוא נמצא אל הנמצאות, ויהיה נמצא להם בכל אשר צריכין אליו, עכ"ל, ועיי"ש. וע"ע במפרשים (שם).

רחמים) להעלות חמה ולנקום נקם, כְּאִישׁ מִלְחָמוֹת יַעִיר קִנְאָה, ושמה תאמר למה יצא מגדרו, לזה אמר על אוביו יתגבר ויתקדש שמו והוי טובה גם אצלם, כמו שפירש בקדושת לוי, בפסוק (תהלים קיז, א) הִלְלוּ אֶת ה' כָּל גּוֹיִם וגו'^{רסב}, ואיתא בגמרא (פסחים קיח ע"ב) אניסים דעביד בהדיהו, ר"ל על הניסים שיעשה לנו בהדיהו, ונתקדש שם שמים בעולם עי"ז, עכ"ל.

מִלְחָמָה - אָפֶס

כתיב (ישעיהו מא, יב) תִּבְקָשׁם וְלֹא תִמְצָאֻם אֲנָשִׁי מִצְחָה יִהְיוּ כְּאֵין וְכֹאֶפֶס אֲנָשִׁי מִלְחָמָה:

פירוש תיבת 'אָפֶס'

ובביאור תיבת 'אָפֶס', כפשוטו, ביאר המלבי"ם (שם), וז"ל, בשעת מלחמה יהיו כאין, ואחר המלחמה יהיו כדבר שאפס ותם ואיננו, עכ"ל. כלומר אָפֶס מתפרש מלשון '**איננו**'.^{רסג}

וכך ניתן לפרש גם את תיבת אָפֶס שנכתבה בפרשת המרגלים. שאמרו (במדבר יג, כח) אָפֶס כִּי עַז הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ וְהַעֲרִים בְּצֻרֹת גְּדֹלֹת מְאֹד וגם יִלְדֵי הָעָם רָאִינוּ שָׁם. ופירושו כנ"ל, כיון שעז הָעָם הַיֹּשֵׁב בְּאֶרֶץ, אזי ח"ו מכחו הרב, נהפוך אנו להיות - אָפֶס. וכתב בטור הארוך (שם), וז"ל, אָפֶס כִּי עַז הָעָם, שהוא מורה על דבר אפס ונמנע מן האדם, שאי אפשר בשום ענין, כמו הָאָפֶס לְנֶצַח חֲסִדוֹ תהלים (עז, ט). ועיין עוד אָפֶס אֱלֹהִים (ישעיהו מה, יד), עכ"ל.^{רסד}

אולם ניתן לפרש להיפך את תיבת 'אָפֶס', מלשון **חוזק**. כמ"ש הרד"ק (שמואל ב כג, יא), וז"ל, עיר פרזות שאין לה חומה והמקום ההוא נקרא אפס דמים, כמו שאמר בדברי הימים, כי שם היתה מלחמה זאת, עכ"ל. והיינו מקום שעומד פרוז מפני חוזקו ותוקפו, נקרא 'אָפֶס' דמים, כי שם אין נשפך מן העיר הפרוזה דמים.

הדרך שבה אויביו יהפכו ל'אין' הוא להשים את עצמו כ'אפס'

ובעומק, על מנת שאנשי מלחמתו יהיו כאין וכאפס, אזי האדם עצמו עליו להיות כאין ואפס^{רסה}. וכמ"ש בצמח צדיק (בלק ד"ה והעיקר הוא שהאדם), וז"ל, כשהאדם אינו חושב עצמו כלום, והוא בעיניו אפס ואין, אין כח לחיצוני לשלוט בו, (היינו להילחם עמו), עכ"ל. וטעם הדבר הוא, כי כל

^{רסב} וז"ל הקדושת לוי (פרשת שמות ד"ה וזה כוונת), וזה כוונת חכמינו ז"ל 'הללו את ה' כל גוים', אניסים ונפלאות שעשה השם יתברך עם עמו ישראל ונפרע מהם מכל צריהם, הוא 'בהדיהו' כלומר עמהם, כלומר שאלו הניסים והטובות הוא מחמתם, והם הגורמים לאלו הניסים והנפלאות, שעמהם הוא עושה הניסים והנפלאות לישראל, פירוש שעל ידי הכאתם נעשה הניסים והנפלאות לישראל, שיתגדל ויתקדש שמו הגדול על ידם. ולהכי דייקו בלשונם מלת 'בהדיהו', כלומר עמהם עושה הניסים לישראל, פירוש על ידם, ולכך לא אמרו דעביד 'להם', כי להם משמע שעושה להם ניסים ונפלאות, ובאמת חלילה לומר כן, עכ"ל. על ידם, ולכך לא

^{רסג} מלשון; כִּי אָפֶס כֶּסֶף (בראשית מז, טו). ועין מצודת ציון ישעיהו (מא, יב) וכאפס - דבר שאין בו ממש. וע"ע רש"י הירש במדבר

^{רסד} ועין ברבינו מיוחס (במדבר יג, כח), וז"ל, אפס. לשון סוף ותכלית, כמו אפסי ארץ, יהיו אפס, למיעוט ותכלית, כלומר אין

^{רסה} ובדקות מדרגת 'אפס' למעלה ממדרגת 'אין', אכמ"ל. (עין בלבביפדיה עבודת השם 'אפס')

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

מלחמה חלה רק כאשר האדם הוא בבחינת 'יש', ואז קם כנגדו 'יש' אחר. אולם כאשר הוא עצמו בבחינת 'אין ואפס', אזי גם אויביו העומדים כנגדו נעשים כ'אין ואפס'.^{רס}

תכלית מלחמת עמלק – מלחמה באפס

וכח ה'אפס' דקלקול נגלה בפרט בעמלק, כמ"ש בשם שמואל (תצוה – זכור תרע"ח), וז"ל, עמלק שהוא לא נתפעל מכל הנסים והנפלאות, ולא עוד אלא שהחליף ובא להלחם בישראל לעשות אפס ותהו מכל הענין האלקי שנתגלה עד הנה, עכ"ל.^{רס}

והיינו שעמלק בא לעשות ח"ו ישראל ואף האלוקות אין ואפס, חלילה ולא תהיה. ולכך נצטוונו מפי הגבורה לנהוג בעמלק בהיפך גמור; שנאמר (דברים כה, יט) תמקה את זכר עמלק וגו'. כלומר, להופך את עמלק לאפס ואין מוחלט.

והבן עוד, שעיקר המלחמה בעולם הוא בעמלק, כמ"ש (שמות יז, טז) מלחמה לה' בעמלק מדר. והוא מלחמה קבועה עד ימות משיח, ותכליתו אפס^{רס}. וכ"כ בצמח צדיק (יתרו ד"ה וזהו ששמע יתרו), וז"ל, צריך ללחום תמיד עם עמלק שיהיה תמיד בשפלות רוח, ויהיה בעיניו אפס ואין, עכ"ל, עיי"ש. וזש"כ (במדבר יג, כח – כט) אָפְסִיטָה כִּי עַז הָעָם וְגו', עמלק יושב בקרץ הנגב וגו'. והיינו שעמלק מפיל על ישראל תפיסת אפס, כנ"ל. ועבודת ישראל להחזיר את עמלק לאפס, כנ"ל, מכה שהם דבקים בעצמם וחשובים בעיני עצמם לאפס.

מלחמה - עזוז - עז

כתוב (ישעיה מב, כה) וַיִּשְׁפֹּף עָלָיו חֶמֶה אָפוֹ וַעֲזוּזוֹ מִלְחָמָה וַתִּלְחָטְהוּ מִסָּבִיב וְלֹא יָדַע וַתִּבְעַר בּוֹ

^{רס} וכידוע דברי הנפש החיים (שער ג פרק יב), וז"ל, ובאמת הוא ענין גדול וסגולה נפלאה להסיר ולבטל מעליו כל דינין ורצונות אחרים שלא יוכלו לשלוט בו, ולא יעשו שום רושם כלל. כשהאדם קובע בלבו לאמר הלא ה' הוא האלקים האמתי ואין עוד מלבדו יתברך שום כח בעולם, וכל העולמות כלל והכל מלא רק אחדותו הפשוט ית"ש. ומבטל בלבו ביטול גמור ואינו משגיח כלל על שום כח ורצון בעולם, עכ"ל.

^{רס} וננסה לקרב את הדברים מעט יותר. שורש הספיקות הוא בשאלת ישראל במלחמה זו (שמות יז, ז) ה' נִלְחָם בְּעַמְּנוּ אִם אֵין. כאשר הספק נופל לצד הקלקול זה עמלק – שכידוע גימטריה 'ספק' – שעמלק מטיל ספק חלילה על הראשית, מאחד נעשה שניים. אולם בצד התיקון, שורשו ברדל"א, ששם יש מקום לשנים כ'אחד' (ההויה אחת מתראה בפנים רבות).

'בדקות יותר, כוחו של עמלק לגרום ל'ספק' הוא רק משום ש'העדר קודם ההויה', ואם יש 'העדר קודם ההויה', ניתן חלילה ליפול מההויה האמיתית לחלול של עולם (מקום העדר), ושם מקומו של הספקות. אולם עבודתו של איש ישראל (יש – רל"א), להכיר שגם ההויה המוכרת לנו, אינה הכרחית – **כתפיסתו של הנברא (תפיסת יש)**. אלא כל השגתו היא בתפיסה של 'העדר' – 'שלילה', הכרה בהבנתא דלכא (לא במוחית, ששם הוא מקום הסכנה) בפשיטות, שכל מה שניתן בכחינו לתפוס זה שרק היותו ית' קיים ותו לא, וכל שאר הדברים שישנם הם בבחינת 'העדר' (רוא דאחד. מלכות דא"ס). (וע"ע בלבבי משכן אבנה ח"ו פט"ו). והדברים דקים ועדינים מאוד, אולם כאן נועץ פנימיות החיים.

^{רס} ובעומק יותר, המלחמה היא על החלולו של עולם, כנ"ל. עד שיתגלה לעיני כל בב"א (ישעיהו מה, ו) אָ פֶסֶק בְּלִעְזֵי אֲנִי ה' נָאִין עוֹד.

^{רס} ועין בפרדס יוסף החדש (במדבר יג, כח) וז"ל, ועי' בנחל קדומים לרבינו החיד"א ד'אפס', ר"ת: אנוש, פלגה, סדום ע"כ. וי"ל דג' אלו היו חצופים כלפי השי"ת והעיוזו פנים בו וזה הרמז בתיבה זו כאן (בחסא המרגלים), עכ"ל.

^{רע} ועין קהלת יעקב (ערך עז, ו). ועי' ע' בעניין עמלק במבט הפנימי מס' 005 (מלחמת עמלק)

וְלֹא יָשִׁים עַל לֵב.

נִרְחִיב מַעַט לִבָּאֵר אֶת תִּיבֵת עֵז (עֵזוֹז).

אִמְרוּ (פִּתְרוֹן תּוֹרָה, אַחֲרֵי מוֹת), וְז"ל, וְעֵז לִשׁוֹן עֵזוֹז וְעֵז, וְרִמְזוּ וּבִעַל (וּבִלְע) בֶּן עֵזָז (דְּבָרֵי הַיָּמִים א ה, ח), וְזֶה לִשׁוֹן עֵז וְעֵזוֹז יֵשׁ, עַכ"ל.^{רעא}

ה' הִיא מְעֻזָּכָם, הַמִּלְחָמָה בִּידוֹ הִיא

וּבִיָּאֵר הָאֲבֵרֵבנָאֵל (שֶׁלַח יג, כה), וְז"ל, וְעֵז הוּא יוֹתֵר מִחֻזֵּק, וְהוּא כּוֹלֵל הַרִיבּוּי בַּכּמוֹת וְהַחֻזּוֹק הַנִּמְרָץ בְּאִיכוֹת. וְלִכְךָ יִכּוֹנֶה בּוֹ יֵת' עֵזִי וְנִמְרָתָהּ (שְׁמוֹת טו, ב). ה' עֵזִי וּמְעֻזִּי (יִרְמְיָהוּ טז, יט). וְעֵזוֹז מְלִחְמָה (יִשְׁעִיָהוּ מב, כה). וְעֵזוֹז נִזְרָאֲמִיקָה (תְּהִלִּים קמח, ו). עֵזוֹהָ אֱלֹהִים (תְּהִלִּים סח, כט). ה' הִיא מְעֻזָּכָם (נַחֲמִיָה ח, י), עַכ"ל. וְהוֹסִיף בְּרוּקָה (פִּירוּשֵׁי סִידוֹר הַתְּפִלָּה לְרוּקָה, מַלְכוּיּוֹת), וְז"ל, ה' עֵזוֹז וְגִבּוֹר (תְּהִלִּים כד, ח), כֹּל הָעֵזוֹ וְהַגְּבוּרָה מִמֶּנּוּ, ה' גְּבוּר וְעֵזוֹז, הַמִּלְחָמָה בִּידוֹ הִיא, עַכ"ל.

מְגִדֵּל עֵז, לֹא חֹסֵר מִמֶּנּוּ כָּל דָּבָר

וּבִרְחִבָּהּ יוֹתֵר, מִלְּבַד כִּפְשׁוּטוֹ שֶׁעֵזוֹז הוּא חוּזֵק וְתוֹקֵף לְמִלְחָמָה בְּפוּעַל, כֶּתֶב בְּתוֹרַת הַמִּנְחָה (פִּרְשֵׁת וִיצֵא, דְּרָשָׁה יג), וְז"ל, מְגִדֵּל עֵז שֶׁמֶּה' בּוֹ יִרְוֵץ צִדִּיק וְנִשְׁגָּב (מְשִׁלִּי יח, י). פְּסוּק זֶה אִמְרוּ שְׁלֵמָה הַמֶּלֶךְ ע"ה עַל עֲנִין הַהִבְטָחָה בְּשֵׁם יֵת', שֶׁהִבְטִיחַ בּוֹ הוּא שְׁמוֹר וְנִצּוֹר, וְהַשְׁגַּחַת הַשֵּׁם בּוֹ תְּמִיד שֶׁשְּׁמִירָתָהּ הִיא הַשְּׁמִירָה הַמַּעֲוִלָּה וְהַשְׁגַּחַתוֹ הִיא הַהִשְׁגָּחָה הָעֲצוּמָה. וְדִימָה הַהִבְטָחָה בְּשֵׁם יֵת' בְּמְגִדֵּל עֵז, כְּלוֹמַר כְּמִי שֶׁנִּסְתּוֹפֵף וְנִתְּלוֹן בְּמְגִדֵּל עֵז וְנִמְלֵט בּוֹ, שְׂאִינוֹ יֵרָא מְדַבֵּר בְּעוֹלָם. כִּי מִי שֶׁהוּא נִמְלֵט וְנִסְתּוֹפֵף אֲצֵל אָדָם וּבּוֹטָח בּוֹ שִׁישְׁמָרְהוּ וְיִמְלִטְהוּ, אֵין לוֹ הַבְטָחָה גְּמוּרָה וְלֹא שְׁמִירָה מַעֲוִלָּה.

כִּי אֵין בְּאָדָם יִכוֹלֵת לְהַצִּיל וּלְשְׁמֹר מִכָּל הַנּוֹקִים, וְלֹא עוֹד אֲלֵא אִפִּילוֹ בְּמָה שֶׁבִּידוֹ יִכוֹלֵת לְשְׁמֹר אֵין לְסִמּוּךְ עָלָיו, כִּי מִחֵר יָמוֹת וְיֵאֲבִדוּ עֲשָׁתְנוֹתָיו דְּכֹתִיב (תְּהִלִּים קמו, ג) אֵל תִּבְטָחוּ בְּנִדְבִיבִים בֶּכֶן אֲדָם נִשְׁאַן לוֹ תִּשְׁוָעָה וְגו'. עַל כֵּן לֹא רָצָה לְדַמּוֹת הַהִבְטָחָה בְּשֵׁם יֵת' לְבוֹטָח עַל גְּבוּר אוֹ נְדִיב וְעֹשִׁיר, כִּי שׁוֹא תִּשְׁוֹעַת אָדָם. אֲבָל דִּימָה אוֹתָהּ לְמִסְתּוֹפֵף בְּמְגִדֵּל עֵז, שֶׁהִנְמִלֵּט בּוֹ הוּא שְׁמוֹר וּבִטּוֹחַ מִכָּל נֹזֵק וְאִינוֹ יֵרָא מְדַבֵּר בְּעוֹלָם. שֶׁהַמְּגִדֵּל עֵז יֵשׁ בּוֹ כָּל דָּבָר, יֵשׁ בּוֹ מַעֲיִינוֹת; דְּכֹתִיב מְגִדֵּל עֵז שֶׁמֶּה' וְאֵין עֵז אֲלֵא מִיָּם דְּכֹתִיב (מְשִׁלִּי ח, כה) בְּעֵזוֹ עֵינֹת תִּהְיוּ. יֵשׁ בּוֹ מֵאֲכִלִּים דְּשֵׁנִים וּמִשְׁקִים מִתּוֹקִים; דְּכֹתִיב (נַחֲמִיָה ח, י) אֲכָלוּ מִשְׁמָנִים וְשָׁתוּ מִמֶּתְקִים וְגו' כִּי תִּדְּוֹת ה' הִיא מְעֻזָּכָם. יֵשׁ בּוֹ מַגִּינִים וְכֹלֵי זֵינִן; דְּכֹתִיב (קִהְלֹת ז, יט) הִתְקַמָּה תְּעֹז לְחֶכֶם מְעֻזָּרָה שְׁלִיטִים, כְּד"א (שֶׁה"ש ד, ד) כָּל שְׁלִטֵי הַגְּבוּרִים, (מִלְכִּים ב יא, י) אֶת הַתְּהַנִּית וְאֶת הַשְּׁלִטִּים. יֵשׁ בּוֹ עוֹשֶׂה מִלְחָמָה; דְּכֹתִיב (יִשְׁעִיָהוּ מג, יז) הַמּוֹצִיא רֶקֶב וְסוֹס חֵיל וְעֵזוֹז, וְכֹתִיב (יִשְׁעִיָהוּ מב, כה) וְעֵזוֹז מְלִחְמָה. הוּא בְּנוֹי עַל הַסֵּלַע שְׂאִין יִכוֹלִין לְחַפּוֹר וּלְנִקּוֹב וּלְעִלּוֹת בּוֹ; דְּכֹתִיב (שׁוֹפְטִים ו, כו) עַל רֹאשׁ הַמֶּעֹז הִנֵּה, וְהוּא הַסֵּלַע. הוּא בְּנוֹי בְּנִין חֻזֵּק וְתִקְיָה; כְּדְכֹתִיב (יִשְׁעִיָהוּ יט, ד) וּמְלִיךְ עַל יְמִשְׁלָבָם, (בְּמִדְבָּר יג, כח) אֶפְסֹס כִּי עֵז הָעָם, (תְּהִלִּים כד, ח) עֵזוֹז וְגִבּוֹר. אִם כֵּן בְּמְגִדֵּל עֵז אֵין מִחֲסוֹר כָּל דָּבָר, אֵין פֶּחַד וְאֵין יִרְאָה לְמִי שֶׁהוּא מִסְתּוֹפֵף בּוֹ וְנִמְלֵט בְּתוֹכוֹ, עַכ"ל.

^{רעא} וְעֵין רַמְבַּ"ן (בְּרַאשִׁית מט, ג) וְז"ל, רַאֲבוּן בְּכוֹרֵי אֶתָּה. שִׁיעוֹר הַפְּסוּק זֶה רַאֲבוּן אֶתָּה בְּכוֹרֵי וְכַח וְרַאשִׁית אוֹנֵי יֵתֵר שְׂאֵתִי וְיֵתֵר עוֹזִי. וְעֵנִינוּ אֶתָּה בְּכוֹר כַּח וְרַאשִׁית אוֹנֵי בְּהִיּוֹתֵי בִיתְרוֹן שְׂאֵת וּמַעֲלָה, כֹּלשׁוֹן הֵלֵא שְׂאֵתוֹ תִּבְעַת אֶתְכֶם (אִיּוֹב יג יא), מִשְׂאֵתוֹ יִגּוֹרוּ אֲלֵים (שֵׁם מא יז), רֹמְמוֹת וּגְדוּלָּה, וּבְהִיּוֹתֵי יֵתֵרוֹן עֵז לְמִלְחָמָה, כְּמוֹ וְיֵתֵן עֵז לְמַלְכוֹ (ש"א ב י), וְעוֹזוֹ מִלְחָמָה (יִשְׁעִיָהוּ מב כה), עַכ"ל.

מכת דבקות במגדל עז, אין כח ושליטה על ישראל

והבן, שבמלחמה יש ב' בחינות של עוז:

א. כח המלחמה עצמה. שמכח עוזו יתברך, הוא יתברך מכה, חובל, והורג באויבים, אפילו החזקים ביותר.

ב. מצד ישראל, שהם דבקים בעוזו ית'. אולם לא רק בעוזו בבחינה הראשון - כח המלחמה. אלא יתר על כן, ישראל דבקים במגדל עז. וכמו שביאר בתורת המנחה (הנ"ל), שדבקים בשפע חיובי הכולל בתוכו הכל, בבחינת 'אין מחסור כל דבר'. ועי"ז שדבקים בשלמות (שלא חסר כל דבר) מכח כך ניצולים, ומנצחים במלחמה. כי כל כח האויב לפגוע בישראל הוא רק כאשר דבקים בישראל בנקודת החסר שבהם, ומאותו נקודת חסר לאויב יש אחיזה בהם. אולם כאשר ישראל דבקים במגדל עז - השלם, אין כח ושליטה עליהם כלל.^{רעב}

מלחמה - סוס

כתיב (ירמיהו ח, ו) הקשבתי ואֶשְׁמַע לוֹא כֵן יִדְבְּרוּ אֵין אִישׁ נָחַם עַל רָעָתוֹ לֵאמֹר מָה עָשִׂיתִי כְּלָה נָשׁ בְּמִרוּצָתָם פָּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה.

פסוס שוטף במלחמה

ופירשו המפרשים כמה פירושים לתוכחת ירמיהו הנביא באומרו 'פסוס שוטף במלחמה'.

הרד"ק (ירמיהו ח, ו) פירש, וז"ל, ולרוב המרוצה אמר שוטף שהוא כמו נחל שוטף במרוצתו במלחמה, עכ"ל. ולפירושו פסוס שוטף במלחמה, הוא ענין של מהירות וריצה. ועין מסילת ישרים (פרק ב', ד"ה והנה ירמיהו) שביאר שסיבת ריצתו הוא מפני שאינו מתבונן כלל, וז"ל, והנה ירמיהו היה מתאונן על רוע בני דורו מפני היותם נגועים בנגע המדה הזאת, שהיו מעלימים עיניהם ממעשיהם בלי שישומו לב לראות מה הם. הלהעשות אם להעזב? ואמר עליהם (ירמיהו ח, ו) אין איש נחם על רעתו לאמר מַה עָשִׂיתִי כְּלָה נָשׁ בְּמִרוּצָתָם פָּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה. והיינו, שהיו רודפים והולכים במרוצת הרגלם ודרכיהם מבלי שיניחו זמן לעצמם לדקדק על המעשים והדרכים, ונמצא שהם נופלים ברעה בלי ראות אותה, עכ"ל.

ויתר על כן פירש האברבנאל (שם), וז"ל, והוא אומרו אין איש נחם על רעתו לאמר מַה עָשִׂיתִי

^{רעב} וכידוע כוחו של עמלק היה כלשון הפסוק (דברים כה, יח) נִיזַבְּ בָּךְ כָּל הַנֶּחֱשָׁלִים אֲחֵרֶיךָ, אחיזה בחלשים (וע"ש רש"י). ועין בשי" עור' לענין אסתר - תיקון הכסא' (מתוך אאלפך חכמה ערך אסתר), וז"ל, במלחמת עמלק נאמר שכל מי שהענין פולטו היה אוהו בו עמלק. כפשוטו זה שני עננים, זה קאי על הענין שלמעלה ובני ישראל נמצאים בענין לתתא, אבל כמו שהוזכר שורש המלחמה דעמלק הוא במחלוקת של המלאכים במשה, שם נאמר "פרשו עליו ענני". עמלק רצה שאצל משה גופא יהיה פליטה מן הענין וע"י כן הוא יוכל לאחוז במשה רבינו, באותו מדרגה שהמלאכים רצו לאחוז במשה. אבל ע"י שפירש הקב"ה את עננו עליו, כשם שלעילא פרש עננו על משה רבינו ואז לא יכלו לשלוט בו המלאכים, גם לתתא כוחו של עמלק לא יכול לשלוט על מי שנמצא בתוך הענין, עכ"ל. והבן שהענין היה בבחינת 'מגדל עז' כנ"ל, ועין בהרחבה במבט הפנימי 006 (עמוד ענין).

מלחמה - אתחלתא דגאולה

אבל בהפך שפלה שָׁב בְּמִרוּצָתָם כְּלוּמַר ללכת ברשעתם כְּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה שלא ישוב מפני כל, והיותר קשה שראיתי בענינים הוא שחושבים ומחזיקים את נפשם כחכמים ונבונים, עכ"ל. כלומר לא רק שלא מתבוננים, אלא מחזיקים את עצמם חכמים ונבונים.

וכן דרש בשו"ת בית יצחק (יורה דעה א הקדמה) את דברי ירמיהו על דרך המוסר, וז"ל, כְּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה. הצבי אם ינוס יברח מפחד בן קשת, יחזור ראשו לאחוריו, יראה אם הרחיק ממקום הנזק ויביט אל הדרך אשר עבר ממנו. וכן האדם השב לה' החרט על עונותיו, יסור מדרך הרע, ועיניו אחור יחזו אל המון פשעיו אשר חטא, ויחשוב דרכו, ישית לבו למסילה דרך הלך וינחם. אכן לא כן דרך החוטא אשר תמתיק לו הרעה, הוא ישים מבט עינו אל הדרך אשר לפניו, ומה שעבר לא ישים על רוחו. וכסוס נדמה אשר שונה הוא מהצבי לא יביט לאחוריו רק לפניו, לא ינחם ולא יתעצב על לבו, ועל זה מר צעק ירמיה' (שם) קָלָה שָׁב בְּמִרוּצָתָם כְּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה, לא יקחו דרך הצבי למשל להם, רק כסוס ישטופו, כְּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה, עכ"ל. רעג רעד

סוס מוכן ליום מלחמה – השתדלות. וְלֵה' הַתְּשׁוּעָה - בטחון

וכן כתיב בהקשר לסוס ולמלחמה; (משלי כא, לא) סוס מוכן ליום מלחמה וְלֵה' הַתְּשׁוּעָה. וביאר הר"ב בינו בחיי (במדבר יג, ב הקדמה לפרשת שלח), וז"ל, שלמה המלך ע"ה יזהיר כל אדם בכתוב הזה שיעשה כל דבר שיצטרך לעשות ובדרך הטבע כל מה שבכוחו, ושימסור השאר בידי שמים וכו'. באה מצות התורה לישראל לעשות כל השתדלות בהכנות האלה ואחר כך למסור הענין למי שהתשועה לו, כי התורה לא תסמוך על הנס לעולם, עכ"ל. ועל דרך זה פירש

השפתי כהן (דברים יז, טז) את הציווי רק לא יִרְפָּה לוֹ סוּסִים, וז"ל, אף על פי שהוא מלך עם כל זה הוא בעצמו לא ינהג בתכסיסי מלכות כמו מלכי אומות הקדמונים שלא היה מורא שמים עליהם והיו חושבין שריבוי הסוסים ירבה החיל

לנצח המלחמה שנאמר (משלי כ"א, ל"א) סוס מוכן ליום מלחמה, לא כן ישראל כי מלחמתם היא ביד הקדוש ברוך הוא לא על ידי סוסים ורכב, עכ"ל.

רעג ועיין במלבי"ם (שם), וז"ל, הם דומים לסוס שבעת יפגע את האויב במלחמה וירוף לאחור עקר תכלית מרוצתו לאחור, הוא כדי שיוכל לחזור וליפול על האויב בכח יותר נמרץ, עכ"ל. ולדבריו גם הסוס הולך לאחור, אולם זאת על מנת לחזור וליפול על האויב בכח יותר נמרץ, כלשוננו.

רעד ופירוש נוסף מצאנו באלשיך (שם), וז"ל, כְּסוּס שׁוֹטֵף בְּמִלְחָמָה, והוא ענין מאמר הירושלמי מסכת ע"א (ע"ז פ"א, ה"ו) על ר' יהודה מתיר בסוס, שאמרו שלא התיר בן בתירא אלא בסוס זכר מפני שהורג אדונו במלחמה, שהולך אחר תאוותו להפיל עצמו על סוסים ויפיל רוכבו אחור ועל כן התיר למוכרו לגוים, עכ"ל. ובבבלי (עבודה זרה ז ע"ב) נחום המדי אומר: מוכרין להן סוס זכר וזקן במלחמה. וכתבו בתוספות (שם, ד"ה סוס זכר), וז"ל, סוס זכר זקן במלחמה - פ' ר' אלחנן דלהכי נקט זכר במלחמה כדאמרין בירושלמי גבי בן בתירא מתיר בסוס לא אמרו אלא בסוס זכר שהורג את אדונו במלחמה, וזקן נמי נקט דשמא ימות במלחמה ויהרוג בעליו עמו, ומילי מילי קתני, עכ"ל. ועיין במהר"ם מלובלין (ע"ז ז ע"ב תוס' ד"ה סוס זכר), וז"ל, ר"ל דשני דברים הן דמתיר סוס זכר במלחמה וכן סוס זקן במלחמה ובמלחמה דקתני קאי אתרוייהו ואזכר וגם אזקן, ומ"מ הירושלמי אינו כשיטת הגמרא דילן בשמעתין דבשמעתין משמע דבן בתירא מתיר בכל ענין אלא שנחום המדי מחלק בין סוס זכר לנקבה ובירושלמי מפרש דבן בתירא נמי אינו מתיר אלא בסוס זכר, עכ"ל. ועיין ע"ז יד ע"ב, ותוספות (ד"ה ובן בתירא מתיר בסוס).

סוס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם – שורש מלחמה עם סוס

ושורש מלחמה עם סוס מצינו במלחמה עם מצרים בקרי"ס, שכתוב (שמות טו, א) סוס וְרִכְבּוֹ רָמָה בָּיָם. ואמרו (מכילתא דרבי ישמעאל בשלח – מסכתא דויהי פרשה ו), וז"ל, דרש פפוס לְסָסְתִי בְּרִכְבִּי פְרָעָה (שה"ש א, ט) רכב פרעה על סוס זכר, כביכול נגלה עליו הקב"ה על סוס זכר שנא' דְּרִכְבְּתָּ בָּיָם סוּסִידָּ וְגו' (חבקוק ג, טו). רכב פרעה על סוס נקבה, כביכול נגלה עליו הקדוש ברוך הוא על סוס נקבה שנ' לְסָסְתִי בְּרִכְבִּי פְרָעָה. אמר לו ר' עקיבא דיין פפוס, אמר לו ומה אתה מקיים לְסָסְתִי בְּרִכְבִּי פְרָעָה, אמר לו לְסָסְתִי כתיב, אמר הקדוש ברוך הוא כשם שששתי על המצרים לאבדם כך כמעט ששתי על ישראל לאבדם, ומי גרם להם שינצלו מימנם ומשמאלם, בזכות התורה.^{רעה}

והגר"א (אדרת אליהו במדבר פרק כב – מהדורא תליתאה פסוק ל (פרשת בלק)) ביאר את פנימיות עניין ה'סוס', וז"ל, הענין הוא כי סוס הוא ענין גדול והקב"ה אמר עליו כמה פסוקים, וכמ"ש התתן לסוס גבורה התלביש צוארו רעמה (איוב ל"ט י"ט), ומשתבח מאוד בו. והענין הוא כי סוס הוא אחורי מלכותא דרקיעא והוא לוחם מלחמות ישראל וכמ"ש באיוב (שם) ומרחוק יריח מלחמ' רעם שרי' ותרועה, עכ"ל.^{רעו}

מִלְחָמָה – קֹדֶשׁ

כתיב (ירמיהו ו, ד) על חורבן ירושלים, קֹדֶשׁוֹ עָלֶיָּהּ (על ירושלים) מִלְחָמָה וְגו'.
וכן כתיב (יואל ד, ט) על המלחמה באחרית הימים; קָרָאוּ זֹאת בְּגוֹיִם קֹדֶשׁוֹ מִלְחָמָה.

קֹדֶשׁוֹ – לשון הזמנה או קדושה

וביאר הרמב"ן (דברים כג, יח) לשון תיבת 'קדש', וז"ל, ולשון קדש, וקדשה, על דעת המפרשים לשון **הזמנה**. כי מצאו, אָנִי צִוִּיתִי לְמִקְדָּשִׁי (ישעיה יג, ג), וכן הַקֹּדֶשׁ קָרָאִיו (צפניה א ז), קֹדֶשׁוֹ עָלֶיָּהּ מִלְחָמָה (ירמיה ו ד). ולפי דעתי כולם מלשון **קדושה**, כי הפורש מן הזנות נקרא קדוש, כמו שנאמר (ויקרא כא ז) אִשָּׁה זֹנָה וְנִחְלָלָה לֹא יִקְחוּ וְאִשָּׁה גְרוּשָׁה מְאִישָׁה לֹא יִקְחוּ כִּי קֹדֶשׁ הוּא לַאלֹהִיו. והנה הנשמרת מן הערוה והזמה, קדושה. והנפרדת מן הקדושה ונטמאת בזמה, נקראה קדשה, קרוב למה שנוהג הלשון לומר, וּבְכָל תְּבוּאָתִי תִשְׁרֹשׁ (איוב לא יב), וְדָשְׁנוּ אֶת הַמִּזְבֵּחַ (במדבר ד יג), כי הזונה המפורסמת טמאת השם רבת המהומה, נפרדת מכל קדושה. ואין שם זה רק בהיותה מזומנת לתועבה הזאת שאין לה שעת הכושר וקדושה כלל. ולשון "הַקֹּדֶשׁ קָרָאִיו", מליצה, כי העושה משתה מקדש קרואיו ומטהר אותם שלא יטמאו השולחן והלחם, כענין שאמר (שמואל א כ, כו) בְּלִתי טְהוֹר הוּא כִּי לֹא טְהוֹר. וכן (ירמיה ו ד) קֹדֶשׁוֹ עָלֶיָּהּ מִלְחָמָה, שיטהרו אותם כמטהר קרואיו שלא יבדלו החברים מהם, עכ"ל.

ועל דרך זה יש לפרש את הפסוקים הנ"ל. בנוגע למלחמה על ירושלים, קֹדֶשׁוֹ עָלֶיָּהּ מִלְחָמָה. או מלשון הזמנה למלחמה, כלשון התרגום יונתן (שם) וְיָמִינוּ עֲלֶיהָ עֲבָדֵי קִרְבָּא. או מלשון קדושה –

^{רעה} ועין הרחבת דברים בשהש"ר (א, ד). ובעוד מדרשים.

^{רעו} וע"ע במלבי"ם (זכריה א, ח ביאור העניין).

מלחמה - אתחלתא דגאולה

כדברי המדרש (זוטא - איכה) (בובר) נוסח ב פרשה א) שמחורבן הבית נולד משיח צדקינו^{רע}.

וכן יש לפרש על המלחמה באחרית הימים, קראו זאת בגוים קדשו מלחמה. או כמ"ש התרגום יונתן (יואל ד, ט), וז"ל, וְמִיָּנֹה עֲבָדִי קִרְבָּא, עכ"ל. או מלשון שיתגדל ויקדש שמייה רבה, על דרך שביאר האלשיך (שם), וז"ל, הנה מלך המבקש לינקם מגוי או ממלכה, ומה גם אם הוא מגוים וממלכות רבים, אינו מודיעם לבל יתאזרו עליו כולם נגדו ליום מועד, אמר כי לא כן אלקי ישראל, כי הוא ייעד לקבץ את כל הגוים ולהורידם אל עמק יהושפט, ולשופטם ולהשיב גמולם בראשם, עכ"ל.

קדשו - לשון קידושין, יחוד

ובפנים נוספות, קודש, לשון **יחוד** כל כולו לדבר, מעין קידושין בין איש ואשה. 'מקודשת לי' - מפורשת מכל העולם ומיוחדת לי, בלבד.

וכתב האברבנאל (יואל שם), וז"ל, קראו זאת בגוים קדשו מלחמה - אבל על אותה מלחמה שתהיה באחרית הימים אמר קראו זאת בגוים, ויקדשו כלם לאותה המלחמה. כי אף על פי שיתפרסם הדבר בגוים לא יוכלו להמלט ממנה כי באשר דבר מלך שלטון ודבר אלקינו יקום לעולם, עכ"ל. והיינו שבמלחמה זו כל הגוים כולם יהיו מיוחדים בכל היותם למלחמה זו, ולכן נקרא בלשון קודש - קדשו עֲלֵיָה מִלְחָמָה.^{רעח}

ירושלים עיר הקודש

ובעומק, כיון שנלחמים על ירושלים - עיר הקודש והמקדש^{רעט} - לכך גם המלחמה עצמה היא בבחינת 'קודש'. וכך ניתן לפרש את הפסוק (הג"ל), קדשו עֲלֵיָה מִלְחָמָה. לא רק כפשוטו, שהמלחמה היא על ירושלים עיר הקודש. אלא יתר על כן המלחמה היא - על קדושתה של ירושלים, והבן.

והיפך כך שנלחמים על קדושת ירושלים לבטלה, כאשר יהיה הנצחון אמרו חז"ל (ספרי דברים, פרשת דברים), עתידה ירושלים להתפשט עד דמשק, והיינו קדושה שבה^{רפ}. וכבר השתא יש כח להוסיף ולקדש על ירושלים, אולם נדרש בית דין של שבעים ואחד, כמ"ש (סנהדרין ב ע"א) אין מוסיפין על העיר ועל העזרות - אלא על פי בית דין של שבעים ואחד.^{רפא}

^{רעז} עין חומת אנך (תהלים צג), וז"ל, ה' מלך גאות. ס"ת גימט' משיח בן דוד עם הכולל, דכשיבא משיח יתקנו כל העולמות ואז גאות גימט' קדוש שיומשכו מוחין דאבא קדש.

^{רעח} ובהרחבה יותר במהות המלחמה זו, עין בספר מעיני הישועה (מעין יא, תמר ח'), ובספר משמיע ישועה (מבשר טוב השביעי ד"ה החמישי).

^{רעט} וכתב הרמב"ם (פירוש המשניות ר"ה פ"ד, מ"א), וז"ל, כבר ביארנו לך כמה פעמים כי מקדש נקראת ירושלם כולה. ומדינה, שאר ארץ ישראל, עכ"ל.

^{רפ} ועין ר' צדוק הכהן מלובלין (פרי צדיק ויקרא פרשת בהר), וז"ל, ולעתיד יירשו ישראל כל העולם כולו, וכמו שאמרו (פסיקתא דראש חודש פרשה א') עתידה ירושלים להיות כארץ ישראל וארץ ישראל ככל העולם כולו, והיינו שכל העולם יתקדש בקדושת ארץ ישראל וארץ ישראל תתקדש בקדושת ירושלים, עכ"ל.

^{רפא} ועיי"ש (טז ע"ב), מקור דין זה. ובגמ' (שבועות יד ע"א) אמרו שאין מוסיפין על העיר ועל העזרות אלא במלך ונביא, ואורים ותומים, ובסנהדרין של שבעים ואחד, ובשתי תודות, ובשיר.

שאלות ותשובות

חבלי משיח כעת

שאלה: אמרו לי שלאחרונה הרב אמר שעד עכשיו היו צירי הלידה של חבלי משיח, וכעת אנו נמצאים ביציאת ראש הולד. האם הרב יכול להרחיב קצת בהגדרה זו, האם זה אומר שעכשיו התחילה הגאולה בפועל ולא שייך הפלה של העובר כיוון שהתחילה הלידה ולא שייך 'נפל', והאם זה אומר שהגאולה תהיה בקרוב ממש ולא בזמן רחוק כיוון שהתחילה הלידה, והאם זו חזרה ממה שהרב כתב לאחרונה שיכולה הגאולה להתאחר כמה עשרות שנים?

תשובה: להריון של תשעה חודשים, לידה יכולה לקחת כמה שעות, או כמה ימים. להריון של 'שית אלפי שנין' [ששת אלפים שנה], יכולה לקחת לידה גם עשרות רבות של שנים, אולם התחילה הלידה!

הלידה שעת סכנה לחיים או למוות, וכן השתא לחיים או ח"ו להיפך! ותחילת המלחמה ע"י משיח בן דן, וזה שאמרו (מגילה יז ע"ב) שביעית מלחמות, והוא הגאולה ע"י משיח בן דן. והתחיל בחושים בן דן שהרג את עשו, ונמשך בשמשון, ויושלים ע"י שריה, כמ"ש בזוה"ק (בלק, קצד, ע"ב).

[ובעז"ה שבוע הבא תובא הרחבה על עניינו של משיח בן דן]

מה זה אתחלתא דגאולה עכשיו?

שאלה:

למה המצב דהשתא נקרא "מלחמה – אתחלתא דגאולה" בכתבי הרב שליט"א, איך שייך אתחלתא דגאולה ע"י מלחמה שהתחילה על ידי הציונים הערב רב? ומ"ש חז"ל מלחמות אתחלתא דגאולה זה קאי על מלחמות שנעשו ע"י שאר האומות אבל לא ע"י הערב רב, כי לא שייך גאולה ע"י רשעים, כי זה היה טענת הציונים והמזרחים בהקמת המדינה הטמאה שקראו לזה אתחלתא דגאולה וכבר אמרו לנו הגדולים הצדיקים שאין זה אתחלתא דגאולה אלא עיכוב הגאולה.

עוד קשה, שהלא עברנו שביעית וכמעט נגמר מוצאי שביעית, וא"כ כל מאמר חז"ל הזה של בשביעית מלחמות ובמוצאי שבת בן דוד לכאורה אינו נוגע עד שמיטה הבאה, ועל אף שברור ופשוט שהמאמר חז"ל הנ"ל הוא לאו דוקא באופן הפשוט אלא הכוונה להתלבשות פנימית של הדבר (ולדוגמא, החזון איש אמר שכן דוד בא במוצאי שביעית אין הכוונה שהגאולה צריכה לבוא דוקא במוצאי שביעית אלא הכוונה שמכח האמונה שיש לנו במוצאי שביעית אז תבוא הגאולה מכח כך גם בשנה ג' או ד') מ"מ לאחר שכל כתבי הרב עכשיו על המצב בנוי על מאמר חז"ל הנ"ל המשמעות מזה הוא שעכשיו אנו אנו מצפים לגאולה בפועל של מוצאי שביעית (ויש לנו א"כ עד ר"ה ואולי גם עד מוצאי שמחת תורה של שנה הזו שהוא הגמר של הגמר של השנה), וזה לכאורה קשה כי תמיד אמר הרב שלעולם שייך שכל הדברים האלו יתלבשו באופן פנימי ולא בפשטות של הדברים בזמן מסוים וכו' וא"כ למה באמת הרב משתמש במאמר חז"ל הנ"ל כאילו שאנו

מלחמה - אתחלתא דגאולה

נמצאים באמת באותו זמן של שביעית מלחמות ובמוצאי שביעית. עוד קשה, כי הרב כתב בפירוש שעל ידי מלחמה זו יבוא משיח בן יוסף ועכשיו הרב כתב ש"השתא" אנו נמצאים במלחמה הזו מתחיל על ידי משיח בן דן – אבל מלחמה זו בא"י התחילה ע"י הערב רב, וכן כתב הרב להדיא בזמן החורף שעבר.

תשובה:

מכח עמלק, המהות העדר.

ולכך המצוה "מחה תמחה זכר עמלק" מכח שאר הערב רב, זהו תערובות שסותרת חלקיה אלו את אלו, ועי"ז הרע מכלה את עצמו.

עמלק מתנגד בפרט לשבט דן, "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" [שזהו בשבט דן בסוף המחנה] כמ"ש חז"ל. וכנגדו, משיח בן דן.

שורש הערב רב, דעת דקלקול, כנודע ערב רב גימטריא דעת, וכנגדם משיח בן יוסף, יסוד, מקום גילוי הדעת, יסוד של עליון הופך להיות דעת של תחתון כנודע, ולכך פעולת היסוד נקרא דעת, והאדם 'ידע'.

והעדר קודם להויה, וזהו אתחלתא דגאולה, גילוי העדר^{רפב}. וזה נעשה ע"י הערב רב. ומאיר אור המשיחים ומתפשט בתוכם, כנשמה בתוך גוף עכור ומזוהם. ועי"ז יתגלה העדר, הן מכח עמלק והן מכח ערב רב.

וז"ש שביעית, בחינת שביטה - העדר. וכשיושלם ההעדר, זהו מוצאי שביעית.

שאלה: הייתי מאוד טרוד לאחרונה בצרכי בני ביתי, וזה מאוד קשה לי, כיצד אני יכול להכין את עצמי לגאולה ולאורו של משיח?

תשובה: האופן להכין את עצמו לביאת המשיח הוא להתבטל לרצונו יתברך שמו.

אור המשיחים מתפשט בתוך הגוף המזוהם

שאלה:

שלום עליכם הרב!

השאלה שלי בנוגע למה שהרב ענה שאור המשיחים מתפשט בתוך הגוף המזוהם. מובן שהראשים של הצבא הם כנגד תורת משה, אבל האם היהודים נלחמים בקצה מתוך מסירות נפש שמתגלת במלחמה. בסוף בהם מתפשט אור המשיחיים ובעצם בכל העם כולו בטיפין טיפין? וכול התהליכים של התחלתא דגאולה שלנגד עינינו שהרב דיבר על תחילה משיח בן דן שילחם זה

^{רפב} עיין בשיעור 'בלבביפידה-מחשבה', בנושא 'ביצה' (תשפ"ד). בתמצית, שם נתבאר שכל מלחמה מגלה מצב של העדר, וכל העדר קודם להויה, לכן מלחמות אתחלתא דגאולה, שהמלחמה היא ההעדר קודם להויה שהיא המציאות שיתגלה בהגאולה. ובדרך העבודה, נתבאר בשו"ת אחר השיעור שהחיבור למדרגת העדר קודם להויה בדרך עבודה בנפש הוא, להתחבר לאמונה, שמתגלה בתוך מלחמה, שהיא היא תכלית המלחמה – גלות אמונה בבורא. הערת העורך ע"פ מהלך הדברים שנתבאר בדברי הרב: בבחינת 'קליפה הקודמת לפרי', עמלק הוא תפיסת ההעדר בצד הקליפה, למנוע את הגילוי של תפיסת ההעדר בצד הקדושה העומד להתגלות. וכל המלחמות שורשם במלחמת עמלק, ולכן בכל מלחמה מתגלה העדר דקלקול שזה כפירה בבורא. וכנגדו בקדושה יש את כח של ההעדר קודם להויה, שזה בעצם אמונה בבורא, וזהו כל תכלית המלחמה, לגלות יותר אמונה בבורא, זה לעומת זה כנגד ההעדר דקלקול של עמלק.

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

מהלך אלוקי שמתגלה על ידי הבורא אבל בחינה של דווקא מתוך הסתר גמור שקשור לנזון דנון שמתלבש בטבע וזה גאולה של עני ורוכב על חמור ? וזה הבחינה של העולם הגמור שער הנזון טומאה שמתגלה בטבע.

ועוד בסוף זה יהיה בחינת למעני אעשה והאם אנחנו נמצאים בנזון דנון וזה חוסר הידיעה השלמה זה לא גופא כף זכות על כולם שהתשובה האמיתית שלא רצינו להגיע לשם אבל העולם נמצא בחוסר דעת ולכן זה יהיה ברחמים יום הדין ?

תשובה:

כן- כמו שאומר רשב"י 'יכולני לפטור את כל העולם כולו', כי הם נמצאים במדרגת 'שכורה ולא מיין

עניינו של משיח בן דן

שאלה: האם הרב יכול להרחיב קצת בענין של משיח בן דן, מה מהותו ותפקידו, יש הרבה דיבורים על משיח בן יוסף ועל משיח בן דוד, הן על תפקידם וגילויים והתגלותם בנפש, וכן הרבה דיבורים על בחינת משה שהוא איחוד התרי משיחין, אבל מה עניינו של משיח בן דן?

תשובה: אמרו (ילק"ש, בראשית, מט, רמז קס) דן גור אריה, אמר רב חמא בר חנינא, זה משיח בן דוד, שיצא משני השבטים, אביו משבט יהודה, ואמו משבט דן, ובשניהם כתיב גור אריה. והשורש של משיח מצד אמו, הוא בנו של דן, חושים בן דן, חושים בלי וא"ו אותיות משיח. עיין בן יהוידע (סוטה, יג, ע"א). וקהלת יעקב (ערך משיח) בשם כנפי יונה (ח"ד, סימן כט). ומאה קשיטה (סימן עו). והובא בילקוט ראובני (מקץ, ובערך משיח, אות ו'). ועיין פרדס יוסף (בראשית, מו, כג) בשם ספר זכר צדיק.

וכתב בספר הגימטריות לר"י החסיד (פקודי, אות ו') וז"ל, יהיה דן נחש עלי דרך (בראשית, מט, יז), (ביגמט') משיח, עכ"ל.

ועבודתו, אמרו (זוה"ק, ח"ג, קצד, ע"ב) הנושך עקבי סוס, דא עירה דהוה בהדיה דוד, דהוה אתי מדן, ובגינה תליא גבורתיה בדוד, דכתיב (שמואל, ב, ח) ויעקר דוד את כל הרכב ויפול רכובו אחור, דא שריה, שעתידי לבא יחד עם משיח בן אפרים, והוא משבט דן, ועתידי הוא לעשות נקמות וקרבות בשאר העמים, וכשזוה יקום אז תחכה לגאולת ישראל, שכתוב לישועתך קויתי ה', ע"כ. והוא ניצוץ משיח הגנוז בנחש גימט' משיח, וזהו דן יהיה דן נחש, נחש לעומת נחש. ועיין היכל הברכה (ויגש, ד"ה חשים), כמו שנתבאר כאן.

וכתב בספר הליקוטנים (ויקהל, לה, ד"ה ענין ראייה) וז"ל, ולעתידי משיח מיהודה, ושריה משבט דן, כנזכר פרשת בלק (קצד, ע"ב) וכו', בסוד יאהדונה"י, עכ"ל. והבן שיש חיבור שריה עם משיח בן דוד מיהודה, גור אריה יהודה, ויש חיבור שריה עם משיח בן יוסף – אפרים. והוא בסוד וענתה בי ה"שירה" הזאת לעד, והוא כח שבט דן שמאסף לכל המחנות, משה חיבור בשורש של תרי משיחין, קו אמצע, ודן – שריה, חיבור מדין כלי, מלכות, מאסף לכל המחנות. וסוד מלכות שנמצאת בהוד, בסוד איהו בנצח ואיהי בהוד, ושם נמצא משיח בן יוסף, ושם נמצא גם משיח ששורשו מדן, שריה. עיין פרי צדיק (חנוכה, אות כה). וקהלת יעקב (ערך משיח בן דוד ומשיח בן יוסף,

מלחמה - אתחלתא דגאולה

וערך זיתים).

ויתר על כן, משיח ששורשו מדן – שריה, גימט' תקט"ו, מנין תפלות שנתפלל משה להיכנס לארץ ישראל, ובעומק נתפלל להתחבר עם שריה. כי משה סוד דעת עליון בדוכ', ושריה סוד דעת תחתון דנוק', כמ"ש באוצר החיים (דברים, מצות ל"ת שלא ירא הדיין מהבעל דין). והרי ששריה, משיח מדן, מצורף הן ליהודה, גור אריה יהודה, הן ליוסף בהוד, והן למשה. ועיין רמח"ל (אוצרות רמח"ל, ישעיה, ט, ה-ו).

ומכח משיח מדן יבנה בית המקדש, עיין ספר הליקוטים הנ"ל. משיח – דן, גימט' בית. והשתא שאנו נמצאים בבחינת מלחמה אתחלתא דגאולה, זהו מכח שריה משיח מדן, ותחילת המלחמה על ידו, כמ"ש ר' צדוק.

ויש להאריך במדרגה שריה, מלשון שררה, ומלשון שירה.

נעייין עוד רמח"ל, אוצרות רמח"ל (ישעיה, ט, ה). וקנאת ה' צבאות (עמוד צח). ועיין ב"ר (צח, יד) שסבר יעקב על שמשון שבא מדן שיהיה משיח].

שאלה:

האם משיח בן דן הוא כח בתוך משיח בן דוד או אדם נפרד ממשיח בן דוד?

תשובה:

יהודה – רישא

דן – סיפא

איחודם יחוד רישא וסיפא

אלו הם ב' כוחות אולם לא

נפרדים אלא מאוחדים.

יחוד רישא וסיפא !

כה תאמר לבית יעקב - שאלות שנשאלו לאחרונה עבור בנות ישראל

שאלה:

א. האם אנחנו צריכים להיות מושפעים מהמלחמה?

ב. במה עלינו להתחזק לאחר שנה של מלחמה מתמשכת?

ג. כיצד עלינו להכין עצמינו לגאולה?

ד. כיצד כל אחת יכולה להתחבר לנקודה היהודית שבה?

תשובה:

א. בוודאי ובוודאי שמאורע כל כך גדול צריך שיהיה לו השפעה על כל אחד ואחת.

ב. אנו רואים שהקב"ה סיבב שאנו נמצאים במלחמה מכל הצדדים של ארץ ישראל, וזו הוראה

פנימית שיש לנו מלחמה חיצונית ופנימית מכל הצדדים. מלחמה החיצונית מלמדת על המלחמה

הפנימית, שכשם שהמלחמה החיצונית היא מכל הצדדים, כן המלחמה הפנימית היא מכל הצדדים,

וכלשונו של המסילת ישרים, "נמצאת המלחמה פנים ואחור". זו הוראה שכח הרע הנמצא

בבריאה ובדור זה בפרט, מקיף את האדם מכל צדדיו, והיינו שהרע גנוז ומתגלה היום בכל דבר,

המבט הפנימי מבעל בלבבי משכן אבנה

הן של חולין והן של קדושה. ולכך נצרך להכיר את מהות המלחמה ולהדבק בטוב שממלא את הבריאה, ולברוח מכל הרע שנמצא סביבותינו, הן בענייני חולין, והן באצטלא של קדושה. ובכל ענין וענין לחפש את הדרך הטובה והנכונה. זו דרכה של תורה, זו הדרך לכו בה!

ג. לימדו אותנו רבותינו (גמ' מגילה יז:) שמלחמה היא התחלת הגאולה. המלחמה באה לברר את אמונותינו, לברר במי אנו מאמינים, ועל מי אנו סומכים. אנו רואים ברור שכח הצבא כשל כשלון חרוץ להגן על יושבי ארץ ישראל בשמחה תורה, ואין בכחו להילחם עם כל אויבנו מסביב, ולכך נמשכת מלחמה זו כשנה, ועל פי דרך הטבע לפי דרכי צבא אמורה להמשיך לפחות עוד כמה שנים, ה"י.

מחד זה מוליד חשש מן העתיד, חוסר יציבות נפשית, כלכלית, ביטחונית, ועוד ועוד. אולם מאידך זה הזמן הנכון לברר את אמונותינו, לברר את האמונה במי אנו מאמינים, ולברר את 'מדרגת הלב', האם הוא חש את אמונה זו, לא רק ידיעה שכלית אלא 'הרגשה בלב' שעל ידי זה נעשה לבו שלו ורגוע. זוהי בדיקה פנימית אמיתית מאוד! לצורך כך ראוי לכל תושבי ארץ ישראל לקבוע זמן ללימוד אמונה והפנמתה למעשה! זו חובת השעה! כשהכל כל כך לא יציב, הקב"ה תובע שיהיה לנו יציבות עליונה יותר, על ידי אמונה זכה וטהורה בו ית"ש. זה תענוג של נשמות ישראל אמונה טהורה בו ית"ש שהנפש האלוקית מתענגת עליה, כמו מה שכתוב "אז תתענג על ה'".

ד. על מנת שכל אחד ואחת יכלו להתחבר חיבור עמוק לנקודה היהודית שבהם, נצרך לכל אחד ואחת ללמוד להכיר את נפשו, ולחפש בתוך נפשו הפרטית איזו נקודה ביהדות חזקה אצלו באופן גלוי וניכר יותר משאר נקודות, נקודה זו משתנה מנפש לנפש. יש והנקודה החזקה זו היא 'אמונה בקב"ה', יש שהנקודה החזקה היא 'אהבת ה', או 'יראתו', ויש שהנקודה החזקה היא 'דיבור עם הקב"ה', וכן עוד אפשרויות נוספות. אולם הצד השווה אצל כולנו שיש לנו נקודה חזקה אחת יותר משאר נקודות, שבנקודה זו אנו חשים יותר קשר להקב"ה, כל אחד ואחת לפי מדרגתו. כאשר ברור לכל אחד מאיתנו מהי נקודתו הפרטית, עליו להקדיש לה זמן בכל יום לפי יכולתו, ולפתח נקודה זו, נקודה זו היא היסוד שעליו שיש לבנות על גבה לעת עתה את הקשר לקב"ה, וממנה להתרחב לנקודות נוספות. אולם תחילה יש לחזק נקודה זו בכמות ואיכות איש איש לפי ענינו.

נקודה זו היא השורש של הקשר שלו לקב"ה ועליו להוקירה מכל הון שבעולם. על כל אחד ואחת מאתנו לבסס ולחזק את הנקודה זו, קשר מעשי ונפשי לקב"ה, ובעזרת השם כל מי שיזכה לכך, יזכה לחיי אושר בעולם הזה, לחיי נצח בנועם ה' והדרו.

"ואני קרבת אלוקים לי טוב"

מה זה אתחלתא דגאולה עכשיו?

שאלה:

למה המצב דהשתא נקרא "מלחמה – אתחלתא דגאולה" בכתבי הרב שליט"א, איך שייך אתחלתא דגאולה ע"י מלחמה שהתחילה על ידי הציונים הערב רב?

ומ"ש חז"ל מלחמות אתחלתא דגאולה זה קאי על מלחמות שנעשו ע"י שאר האומות אבל לא ע"י הערב רב, כי לא שייך גאולה ע"י רשעים, כי זה היה טענת הציונים והמזרחים בהקמת המדינה הטמאה שקראו לזה אתחלתא דגאולה וכבר אמרו לנו הגדולים הצדיקים שאין זה אתחלתא דגאולה אלא עיכוב הגאולה.

עוד קשה, שהלא עברנו שביעית וכמעט נגמר מוצאי שביעית, וא"כ כל מאמר חז"ל הזה של שבביעית מלחמות ובמוצאי שבת בן דוד לכאורה אינו נוגע עד שמיטה הבאה, ועל אף שברור ופשוט שהמאמר חז"ל הנ"ל הוא לאו דוקא באופן הפשוט אלא הכוונה להתלבשות פנימית של הדבר (ולדוגמא, החזון איש אמר שבן דוד בא במוצאי שביעית אין הכוונה שהגאולה צריכה לבוא דוקא במוצאי שביעית אלא הכוונה שמכח האמונה שיש לנו במוצאי שביעית אז תבוא הגאולה מכח כך גם בשנה ג' או ד') מ"מ לאחר שכל כתבי הרב עכשיו על המצב בנוי על מאמר חז"ל הנ"ל המשמעות מזה הוא שעכשיו אנו מצפים לגאולה בפועל של מוצאי שביעית (ויש לנו א"כ עד ר"ה ואולי גם עד מוצאי שמחת תורה של שנה הזו שהוא הגמר של הגמר של השנה), וזה לכאורה קשה כי תמיד אמר הרב שלעולם שייך שכל הדברים האלו יתלבשו באופן פנימי ולא בפשטות של הדברים בזמן מסוים וכו' וא"כ למה באמת הרב משתמש במאמר חז"ל הנ"ל כאילו שאנו נמצאים באמת באותו זמן של שביעית מלחמות ובמוצאי שביעית.

עוד קשה, כי הרב כתב בפירוש שעל ידי מלחמה זו יבוא משיח בן יוסף ועכשיו הרב כתב ש"השתא" אנו נמצאים במלחמה הזו מתחיל על ידי משיח בן דן – אבל מלחמה זו בא"י התחילה ע"י הערב רב, וכן כתב הרב להדיא בזמן החורף שעבר.

תשובה:

מכח עמלק, המהות העדר.

ולכך המצוה "מחה תמחה זכר עמלק" מכח שאר הערב רב, זהו תערובות שסותרת חלקיה אלו את אלו, ועי"ז הרע מכלה את עצמו.

עמלק מתנגד בפרט לשבט דן, "ויזנב בך כל הנחשלים אחריו" [שזהו בשבט דן בסוף המחנה] כמ"ש חז"ל. וכנגדו, משיח בן דן.

שורש הערב רב, דעת דקלוקל, כנודע ערב רב גימטריא דעת, וכנגדם משיח בן יוסף, יסוד, מקום גילוי הדעת, יסוד של עליון הופך להיות דעת של תחתון כנודע, ולכך פעולת היסוד נקרא דעת, והאדם 'ידע'.

והעדר קודם להויה, וזהו אתחלתא דגאולה, גילוי העדר^{רפג}. וזה נעשה ע"י הערב רב. ומאיר

^{רפג} עיין בשיעור 'בלבביפידה-מחשבה', בנושא 'ביצה' (תשפ"ד).

בתמצית, שם נתבאר שכל מלחמה מגלה מצב של העדר, וכל העדר קודם להויה, לכן מלחמות אתחלתא דגאולה, שהמלחמה הוא ההעדר קודם להויה שהיא המציאות שיתגלה בהגאולה. ובדרך העבודה, נתבאר בשו"ת אחר השיעור שהחיבור למדרגת העדר קודם להויה בדרך עבודה בנפש הוא, להתחבר לאמונה, שמתגלה בתוך מלחמה, שהיא היא תכלית המלחמה – גלות אמונה בבורא. הערת העורך ע"פ מהלך הדברים שנתבאר בדברי הרב: בבחינת 'קליפה הקודמת לפרי', עמלק הוא תפיסת ההעדר בצד הקליפה, למנוע את הגילוי של תפיסת ההעדר בצד הקדושה העומד להתגלות. וכל המלחמות שורשם במלחמת עמלק, ולכן בכל מלחמה מתגלה העדר דקלוקל שזה כפירה בבורא. וכנגדו בקדושה יש את כח של ההעדר קודם להויה, שזה בעצם אמונה בבורא, וזהו כל תכלית המלחמה, לגלות יותר אמונה בבורא, זה לעומת זה כנגד ההעדר דקלוקל של עמלק.

המבט הפנימי מבעל בלכבי משכן אבנה

אור המשיחים ומתפשט בתוכם, כנשמה בתוך גוף עכור ומזוהם. ועי"ז יתגלה העדר, הן מכח עמלק והן מכח ערב רב.

וז"ש **שביעית**, בחינת שביתה - העדר. וכשיושלם ההעדר, זהו **מוצאי שביעית**.

שאלה: הייתי מאוד טרוד לאחרונה בצרכי בני ביתי, וזה מאוד קשה לי, כיצד אני יכול להכין את עצמי לגאולה ולאורו של משיח?

תשובה: האופן להכין את עצמו לביאת המשיח הוא להתבטל לרצונו יתברך שמו.

דקויות נוספות של גלות

שאלה:

בספר שער הנון בעמוד תמט, הערת שוליים קלה כתוב "בפרטות יותר יש דקויות נוספות, וכמו שמבואר בגר"א שיש עוד מדרגות של גלות בתוך גלות הערב רב. האם הרב יכול בבקשה להסביר דקויות נוספות, וכמו שמבואר בגר"א (ואחרים גם כן).

תשובה:

כתב באדרת אליהו לגר"א (דברים לב, לב), וז"ל, בכל גלות היו כפולים. האחד, בבל וכשדעם. השני, פרס ומדי. השלישי, יון ומוקדון. הרביעי, אדום וישמעאל, עכ"ל. וכן כתב החיד"א (חומת אנך (תהלים צב, ד) בשם ספר צאן קודשים).

ומקור הדברים, בילקוט (תהלים פרק ו' רמז תרלד) והובא בלשם (ספר הדע"ה, ח"ב, ענף ה', סימן ב' בשם המדרש). ועין מדרש רבה (איכה על פרק א' פסוק יד. פרשה א, פסקה מב) וכן הובא ברש"י (זכריה, ה, יא בשם המרש הנ"ל, ווא גורס במקום יון ומוקדון, אנטיובס ומוקדון, ונראה שהיינו הך. ומדרש זה הובא אף באברבנאל, בספרו מעין הישועה (מעין ב, תמר ג'), וכן בפירושו על זכריה (פרק ו). ועין מצודות דוד (ישעיה מ, ב). ועין ספר הליקוטים (תהלים פרק פ?, פנים שונות ועמוקות לדברים).

ולפ"ז, גלות אחרונה, זהו ערב רב ועמלק, כי עמלק אף שנחשב חלק מן הערב רב, אולם יש לו גם יחס עצמי.

ומהלך נוסף מצנו שיש ז' גלויות, ומבואר כן בבעלי התוס' (שמות כא, ב) שמנה ז' גלויות, וז"ל, בבל – כשדים – מדי – יון – פרס – ישמעאל – אדום, עיי"ש.

קול הלשון

בס"ד

073.295.1245 ♦ 605-313-6660 2 » 4 » 12

1

בלבבי משכן אבנה

2

ארבעת היסודות

3

סדרת "דע את"

4

התבודדות

5

תפילה

6

ספרי קודש

7

דרשות

8

פרשת השבוע

9

מועדי השנה

11

בלבביפדיה

מחשבה / עבודת ה'

10

תורה, גמרא, שו"ע

12» אוצר אותיות

13» ליקוט צורת אדם ועבודתו

14» עבודת הנפש לפי עשר הספירות

חדש!

להאזנה לשיעור

ומקשיים: כוכבית [*] סולמית [#] ->

[מספר שיעור] -> סולמית [#]